

**TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ANADOLU SAHASI TÜRK HALK HİKÂYELERİNDE
KORKU**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
HAZIRLAYAN
TUĞBA KARAKAYA
DANIŞMAN**

**DOÇ. DR. ADEM BALKAYA
KARS 2019**

T.C.

**KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**ANADOLU SAHASI TÜRK HALK HİKÂYESLERİNDE
KORKU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
TUĞBA KARAKAYA**

DANIŞMAN VE JÜRİ ÜYELERİ

Doç. Dr. Adem BALKAYA

Doç. Dr. Ahmet Özgür GÜVENÇ

Dr. Öğr. Üyesi Zehra KIMIŞOĞLU

KARS 2019

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tuğba KARAKAYA tarafından hazırlanan “**Anadolu Sahası Türk Halk Hikâyelerinde Korku** “ başlıklı bu çalışma, **18/06/2019** tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.**

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan : Doç.Dr. Ahmet Özgür GÜVENÇ

İmza:

Üye : Doç.Dr. Adem BALKAYA

İmza:

Üye : Dr.Öğr. Üyesi Zehra KIMIŞOĞLU

İmza:

ONAY

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Yaşar KOP
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım **Anadolu Sahası Türk Halk Hikâyelerinde Korku** adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Scientific Ethic Statement

I declare that I complied with the rules of academic and scientific ethics from the proposal stage to the process of completion of the study titled Fear in Folk Stories of the Anatolian Field as a Master Thesis I prepared, that I obtained all information in term Project with the framework of scientific ethics and traditions, that I showed sources to the each quotation I made directly or indirectly in this study I prepared as a term Project in accordance with the writing rules and works which I used have been shown in the bibliography.

... / ... / 201..

Tuğba KARAKAYA

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ	iii
GİRİŞ	1
1. HALK HİKÂYELERİ VE HALK HİKÂYECİLİĞİ	3
1.1.Türk Halk Hikâyelerinin Genel Yapısı	3
1.2.Halk Hikâyelerinin Şekil ve İçerik Özellikleri.....	4
1.2.1. Şekil Özellikleri	4
1.2.2. Muhteva Özellikleri	5
1.3.Halk Hikâyelerinin Anlatıcıları ve Anlatım Özellikleri.....	5
1.3.1.Fasıl.....	6
1.3.2.Döşeme.....	6
1.3.3.Asıl Hikâye	6
1.3.4.Duvak Kapama.....	7
1.4. Halk Hikâyelerinin İcra Ortamları	7
1.4.1. Köy Odaları.....	7
1.4.2. Kahvehaneler.....	8
1.4.3. Elektronik Kültür Ortamı	8
2. KAVRAMSAL TEMELLENDİRME	10
2.1.Korku Kavramı.....	10
2.2. Korku ve Kaygı Kavramları.....	15
2.3.Felsefede Korku-Kaygı Kavramları	19
2.4.Varoluşçuluk ve Kaygı Kavramı Üzerine	20
2.5. Psikolojinin Konusu Olarak Korku	23
2.6.Korku Kültürü	23
2.7. Korku İle İlgili Kavramlar	26
2.7.1. Fobi	26
2.7.2. Depresyon	27
2.7.3. Tehdit	28
2.8. Korkunun Nedenleri.....	28
2.9.Korkunun Belirtileri	30

2.9.1.Fiziksel Belirtileri.....	30
2.9.2. Duygusal Belirtileri.....	31
3. KORKUNUN ÇEŞİTLERİ	32
3.1.Terk edilme Korkusu.....	32
3.2.Karanlık Korkusu	32
3.4.Yalnızlık Korkusu	33
3.5.Yükseklik Korkusu	34
3.6. Sosyal Korku Motifleri	34
3.6.1. Ölüm Korkusu(Hayatta Kalma)	35
3.6.2. Neslini Devam Ettirememe Korkusu (Yayılma/Çoğalma)	36
3.6.3. Statüyü Kaybetme Korkusu (Değerler).....	36
3.6.3.1. Devletin Birliği ve Beraberliğinin Bozulmasına Dair Korku	37
3.6.3.2. Adsız Kalma Korkusu (Toplumdan Dışlanma).....	37
3.6.4. Güçlü Olandan Korkma(Zayıflık).....	38
3.6.5. Olağanüstü Varlık ve Unsurlara Duyulan Korku.....	38
3.7.İnançla İlgili Korkular.....	39
3.7.1. Allah Korkusu	39
3.7.2. Ahiret Korkusu.....	40
3.7.3.Günah İşleme	42
3.8. Korkunun Mekânları	42
3.8.1. Mağara.....	42
3.8.2. Kuyu.....	44
3.8.3. Diğer Korku Mekânları	45
3.8.3.1. Zindan	45
3.8.3.2. Mezarlıklar	45
3.8.3.3.Orman.....	45
3.8.3.4. Kaya(Taş).....	45
4. ANADOLU SAHASI HALK HİKÂYELERİNDE KORKU	47
4.1.Ölüm Korkusu (Hayatta Kalma)	47
4.1.1.Neslini Devam Ettirememe Korkusu	56
4.1.2.Sahip Olduğu Varlığı Kaybetme Korkusu	68
4.1.3.Statüyü Kaybetme Korkusu	82
4.1.4. Sorumluluk Korkusu	92

4.1.5. Adsız Kalma Korkusu (Toplumdan Dışlanma).....	96
4.1.6. Güçlü Olandan Korkma(Zayıflık).....	99
4.1.7. Olağanüstü Varlık ve Unsurlara Duyulan Korku.....	111
4.1.8.İlahi Varlıklardan Duyulan Korku	114
4.1.9. Günah İşleme	115
4.1.10.Devletin Birliği ve Beraberliğinin Bozulmasına Dair Korku	116
4.2.1.Hikâyelerdeki Korku Mekânları	118
4.2.1.1.Kuyu.....	118
4.2.2.Mağara.....	118
4.2.3. Diğer Korku Mekânları	119
4.2.3.1. Zindan	119
4.2.3.2. Orman.....	120
4.2.3.3. Kaya (Taş).....	121
5. ANADOLU SAHASI HALK HİKÂYELERİNDE KORKUNUN	
NEDENLERİ VE İŞLEVLERİ.....	123
5.1. Halk Hikâyelerinde Korkunun Nedenleri	123
5.2. Halk Hikâyelerinde Korkunun İşlevleri	125
5.2.1.Değerlere, Toplum Kurallarına ve Törelere Destek Verme İşlevi	125
5.2.2.Hoş Vakit Geçirme, Eğlenme ve Eğlendirme İşlevi	126
5.2.3.Protesto İşlevi.....	127
SONUÇ.....	129
KAYNAKÇA	131
EKLER.....	139
Ek 1: Çalışmada Kullanılan Hikâyeler ve Künyeleri	139
Ek 2: Halk Hikâyeleri Bibliyografyası	146
ÖZGEÇMİŞ.....	160

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ANADOLU SAHASI TÜRK HALK HİKÂYELERİNDE KORKU
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Tuğba KARAKAYA
Doç. Dr. Adem BALKAYA
2019 IV + 160

ÖZET

Korku, beklenmedik bir anda meydana gelen bir olaydır. Gerçek veya gerçek olmayan bir olay karşısında ortaya çıkan ani, duygusal ve fiziksel bir tepkidir. Korku, insanın varoluşundan bu yana onun metafizik dünyasında gelişip fizik dünyasındaki yaşamını şekillendiren bir itici güç ve yaşam destek ünitesi rolü oynamaktadır.

"Anadolu Sahası Halk Hikâyelerinde Korku" adlı bu çalışmada halk hikâyelerindeki örnekler üzerinde durulmuştur. Bu örneklerden yola çıkarak korku ve korku çeşitlerinin hikâyenin olay örgüsünü oluşturan omurgalardan bir tanesi olduğu görülmektedir. Bu korkuların temel kaynağını ölüm korkusunun oluşturduğunu ve bu korkuya da kaybetme korkusunun eşlik ettiği yadsınamaz bir gerçektir.

Anahtar Kelimeler: Korku, Halk Hikâyeleri, Halk Edebiyatı, Ölüm, kaybetme korkusu.

KAFKAS UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCES INSTITUTE
DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE
FEAR OF ANATOLIAN FIELD FOLK STORY
MASTER'S THESIS
Tuğba KARAKAYA
Doç.Dr. Adem BALKAYA
2019- IV + 160

ABSTRACT

Fear is an incident that occurred unexpectedly. It emerged in the face of real or non-occurrence of sudden, emotional and physical response. Horror, since human existence and life is a driving force in shaping the life of his metaphysical world develop support unit plays the role of the physical world.

"Field of the Anatolian Folk Tales Horror" has focused on examples of folk tales in this study. This example of the kind of fear and horror Based seems to be one of the backbone of the plot of the story. This fear has created the fear of death and the main source of undeniable accompanied by the fear of losing this fear is real.

Keywords: Horror, Folk Tales, Folk Literature, death, fear of losing.

ÖN SÖZ

Anadolu Sahası Türk Halk Hikâyelerinde Korku adlı bu çalışmada halk edebiyatında korku kültürünün tarihsel, sosyolojik, psikolojik ve kültürel gelişimi üzerinde durulmuştur. Korkunun Anadolu sahası halk hikâyelerindeki varlığı araştırılmıştır. Ayrıca bu çalışma ile korkunun fizik ve metafizik boyutu incelenmiştir. Yapılan bu araştırmanın korku ile yapılacak olan çalışmalara katkı sunacağı ümit edilmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde halk hikâyelerinin konusu, yapısı ve sunuş biçimi üzerinde durulacak ve bu edebi türün Edebiyatımızda oynadığı rol ve kültürümüze yapmış olduğu katkılar ele alınacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde *korku* kavramının fizyolojik ve psikolojik tanımları, nedenleri ve belirtileri üzerinde durulurken bu kavrama eşlik eden kaygı, fobi, tehdit ve depresyon gibi korkunun doğal sonuçları da ele alınacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde korkunun, terk edilme, karanlık, ölüm, yalnızlık ve yükseklik gibi çeşitleri ele alınırken ayrıca korkuyu çağrıştıran mekânlar da incelenerek bunların hikâyelerde oynadıkları roller ve hikâyelere kazandırdıkları katkılar üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın dördüncü bölümde yukarıda isimlerini verdiğimiz hikâyelerde korku ve yan anlamlarının yansıma biçimi ve bu kavramların, yani korku ve türevlerinin, anlatıya yapmış oldukları katkılar ve en önemlisi de bu hikâyelerin korku temasıyla vermek istedikleri evrensel mesajların gün yüzüne çıkartılmasına çalışılacaktır.

Çalışmanın son bölümünde ise halk hikâyesinde korkunun nedenleri ve işlevleri üzerinde durulacaktır. Korkunun hikâyeler üzerindeki nedenleri açıklanacak ve korkunun işlevlerini de Wiliam Bascom'un 4 işlevi ve İlhan Başgöz'ün "protesto işlevi" üzerinde değerlendirilip yorumlanacaktır.

Emek verilen her çalışma gibi zorlu süreçlerden geçerek tamamlanan çalışmayı öncelikle Türkiye Cumhuriyeti'ne ve Yurt savunması uğruna canlarını seve seve veren aziz şehitlerimizi ve ecdadımızı rahmet ve saygıyla anar, çalışmamızın onların şanına yakışır bir biçimde yararlı olmasını dilerim.

Araştırmamda benden yardımını esirgemeyen, her seferinde beni sabırla dinleyen ve fikirleri ile bana yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Adem BALKAYA'ya çok teşekkür ediyorum. Bu tez çalışması sadece tez sürecinin değil, yüksek lisansta aldığım derslerin de bir sonucudur. Bu nedenle yüksek lisans sürecinde derslerini aldığım ve akademik gelişimime katkıda bulunan saygı değer hocam Doç.Dr. Mitat DURMUŞ'a çok teşekkür ederim. Maddi manevi desteğini esirgemeyen, her konuda yanımda olan, tezin yazımı sırasında bana ışık olan, fikirler veren ve yabancı kaynakların çevirisinde yardımını esirgemeyen babam Dr. Öğr. Üyesi Kadir BAYRAKCI'ya çok teşekkür ederim. Beni, her şeyi başarabileceğime inandıran ve arkamdaki en büyük kuvvetlerden birisi olan eşim Volkan KARAKAYA'ya ve tez sürecinde benden desteğini esirgemeyen dostum Şeyma ÖZYAY başta olmak üzere bütün aile fertlerime desteklerinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Tuğba KARAKAYA
KARS 2019

GİRİŞ

Korku insanoğlunun kâinata var olmaya başladığı andan itibaren ona eşlik eden bir duygu ve davranış biçimi olarak var olagelmiştir. Hatta ilk insan Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva'nın cennetteki ilk günahları da bir korkunun sonucudur. İblis'in telkinleriyle ölümlü olmak ve cennetten çıkarılmak kaygısına düşmüşler ve yasaklanan meyveden yiyerek korktukları başlarına gelmiştir. Bu da korkunun insan aklını ve fikrini felce uğratan bir olgu olduğunu çok net bir şekilde göstermektedir. Atalarımızın ilk korkuları zamanla evlatlarına miras olarak aktarılmış ve her dönem farklı korkular insan hayatında egemen olmuştur.

Korku, aslında bulaşıcı bir hastalık gibidir; yukarıda Hz. Âdem ve Hz. Havva örneğinde ilk korkuya kapılan Hz. Havva olmuş ve onun korkusunun aynısına Hz. Âdem de tutulmuştur. İnsanların çoğalması ve çeşitlenmesiyle birlikte korkular da çoğalmış ve çeşitlenmiştir.

Yazının icadından önce insanların kendilerinden sonra gelenlere aktardıkları tecrübelerin ve bunun yanı sıra korkuların aktarımı kulaktan kulağa olmuştur. Yazının ortaya çıkışıyla birlikte önceki neslin bilgi ve tecrübeleri kayıt altına alınabilmiştir. Korku olgusu da yazının ilk ortaya çıktığı tarihten itibaren belgelenmiştir; İnsanoğlunun ilk yazılı metinlerinden olan Gilgamiş destanında, insanoğlunun en büyük ve en temel korkusu olan ölüm korkusunu görmekteyiz. Bu destanda kral Enkidu'nun, dostunun ölümünden duyduğu üzüntü ve sonrasında kapıldığı ölüm korkusu anlatılmaktadır: *“Günün birinde enkidu ölüm karşısında savaşı kaybeder. Dostunu kaybettiği için deliye dönen Gilgamiş kendisinin de bir gün öleceğini anladığı zaman artık dengesini kaybeder. O ölmek istememektedir. Sonsuza kadar yaşamak için ölümsüzlüğün sırrını öğrenmek ister...”*¹

Görüldüğü üzere korku kavramı ilk insanın yaratıldığı andan itibaren onun duygu dünyasına nasıl yerleşmişse, yazının ilk ortaya çıktığı andan itibaren de yazın dünyasına yerleşmiştir. Yazılı veya sözlü olsun, Dünya Edebiyatı ve Türk Edebiyatı insanoğlunun en eski duygularından olan korkuyu en başta da ölüm korkusunu sıklıkla konu edinmiştir.

¹ Atak M. Ali, **Gilgamiş Destanı**, İstanbul, Anonim Yayıncılık, 2013, s.15.

Halk hikâyelerinde korkunun varlığı çeşitli sebeplere bağlıdır. Sosyal korku motifleri olarak ele alınan korku unsurları; ölüm korkusu(hayatta kalma), neslini devam ettirememek korkusu(yayıma/çoğalma), statüyü kaybetme korkusu, devletin birliği ve beraberliğinin bozulmasına dair korku, adsız kalma korkusu(toplumdan dışlanma), güçlü olandan korkma, olağanüstü varlıklara duyulan korku asıl olarak korkuyu besleyen temel sebeplerdir. Halk hikâyelerinin oluştuğu dönem ile onları yazıya geçiren ve onları kuşaktan kuşağa aktaran âşıklar, meddahlar ve diğer kaynak kişiler tarafından anlatılırken ya da yazıya geçirilirken varyantlarının ortaya çıkması sağlanmıştır. Anlatıcının belirli çerçeveler dışına çıkmadan kendi yorumunu da kattığı bu çeşitlilik aynı zamanda hikâyelerdeki korku örneklerinin de çeşitlenmesini sağlamıştır. Sözlü geleneğin bir zenginliği olan bu durum hikâyelerde korku konusunun incelenmesinin gerekliliğini ortaya koymuştur.

Bu çalışmada insanoğlunun varlığı kadar eski olan bu *Korku* olgusunun Anadolu sahasındaki halk hikâyelerinde ele alınış biçimlerine ve korkunun bu edebiyat türündeki çeşitliliğine değinilecektir. Bunu yaparken tematik ve metin çözümleme metodlarının yanı sıra psikanalitik yöntem de kullanarak edebiyat konusu olarak korkunun edebi anlatıda oynadığı itici rolü ele alınacaktır. Ekte isimleri verdiğimiz halk hikâyeleri incelenip korku olgusunun hikâyeler üzerindeki etkisi üzerinde durulacaktır.

Çalışmada kullanılan hikâyeler varyantların fazla olması, hepsinin tek tek çalışmada örneklendirilmesinin ve tahlilinin karışıklığa neden olabileceği sebebi ile daha çok üzerinde bilimsel çalışmaların yapıldığı hikâyelerden seçilmiştir.

1. HALK HİKÂYELERİ VE HALK HİKÂYECİLİĞİ

1.1. Türk Halk Hikâyelerinin Genel Yapısı

Ali Berat Alptekin halk hikâyelerini, “göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk mahsullerinden olup; aşk, kahramanlık, vb. gibi konuları işleyen; kaynağı Türk, Arap-İslam ve Hint-İran olan, büyük ölçüde âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılan nazım-nesir karışımı anlatmalar”² şeklinde tanımlar. Halk hikâyeleri sözlü iletişim ortamlarında icra edilmektedir ve nesilden nesile aktarılmaktadır. Halk hikâyelerinin kesin olarak bir tarihi olaya dayanma zorunluluğu yoktur. Nazım-nesir karışık olmasına rağmen nesir kısmı daha ağır basmaktadır. Boratav ise hikâyelerle ilgili “destandan sonra ortaya çıkan bir türdür ve destanın bıraktığı boşluğu doldurmaktadır. Yeni ve orijinal bir nev'i karakteri alarak meydana gelen halk hikâyeleri, yerini tuttuğu destanın birçok vasıflarını hala taşımaktadır. Fakat bunlar onun asıl karakterini verenler değildir. Süratle yeni bir nev'e gidiş vakıası karşısında bulunuyoruz: destani anane gittikçe zayıflıyor, çünkü destanın asli karakterini tayin eden sosyal şartlar gittikçe ortadan kayboluyor”³ şeklinde görüş belirtir.

Halk hikâyeleri birçok açıdan geçiş eserleri olarak yorumlanabilir. Bu geçişlerden biri türler açısından destan döneminin sonu ve yeni bir tür olarak hikâyenin başlamasıdır. Bu durum beraberinde başka bir geçişi de zaruri hale getirir. Çünkü destanlar kolektifin macerası iken hikâyeler fertlerin maceralarından oluştuğundan bu geçişlerden biri de doğal olarak toplumdan ferde geçiştir. Böylelikle anlatıların kahramanları ve konuları da doğal olarak değişir. Örneğin destanlar her ne kadar bir kahramanın etrafında oluşsalar da o kahramanın içinden çıktığı toplumun tamamını ilgilendiren ve o toplumu derinden etkileyen konuları işlerler. Oysa hikâyelerde sıradan insanların aşkları veya hayat mücadeleleri toplumdan bağımsız halde konu edilebilmektedir. Şükrü Elçin halk hikâyelerinin tanımını şu şekilde ifade etmiştir. “Arap dilinde başlangıçta kıssa ve rivayet olarak düşünülen, sonraları eğlendirmek maksadı ile taklit manasında kullanılan hikâye deyimi, gerçek ve hayali bir takım vakaların, maceraların hususi bir üslupla, sözle nakil ve tekrarı demektir. Bu tarif, az bir farkla bugün anladığımız halk ve modern hikâye türü içinde kabul edilir. Türk

²Ali Berat Alptekin, **Halk Hikâyelerinin Tip ve Motif Yapısı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1997, s.7.

³Pertev Naili Boratav, **Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği**, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 2002, s.46.

halk hikâyeleri, zaman seyri ve coğrafya–mekân için de efsane, masal, menkıbe, destan vs. mahsullerle beslenerek, dini, içtimai hadiselerin potasında iç bünyelerindeki bağlarını muhafaza ederek milletimizin roman ihtiyacını karşılayan eserlerdir.”⁴ Halk hikâyeleri eski destan geleneğinin yerini alarak bir âşık tarafından sözlü olarak aktarılan nesilden nesile devam eden bir tür olarak görülmektedir.

1.2.Halk Hikâyelerinin Şekil ve İçerik Özellikleri

1.2.1. Şekil Özellikleri

Halk hikâyeleri, nazım-nesir karışımı bir yapıya sahiptir. Bu özellikleri masallarda, efsanelerde, menkıbelerde ve fıkralarda çok fazla görülmemektedir. Hikâyenin anlatım kısmı ile tasvir kısmı mensurdur. Duyguları ve heyecanları ifade eden bölümler ise manzum olarak söylenir. Anlatıcı hikâyenin mensur kısmında istediği gibi değişiklik yapabilir bu durumda aslında halk hikâyelerinin diğer anlatı türlerinden ayıran özelliğidir.

Hikâyelerin girişinde masallarda olduğu gibi kalıplaşmış ifadeler vardır. Ancak hikâyelerdeki sözlü kaynaklardan derlenen hikâyelerin girişi ile yazılı kaynakların (varyantların) girişi birbirinden farklılık gösterir. Bu farklılıklara rağmen hikâyelerin son kısmı bir dua ile bitirilir. Dua kısmı hikâyelerin ortak kısmıdır.

Halk hikâyelerinin dil yapısı sade ve anlaşılır olması sözlü anlatımlarda ve yazılı metinlerde farklılıklar gösterir. Dil yapısı sözlü varyantlarda sade ve anlaşılır iken yazılı kaynaklarda ise daha ağırdır.

Hikâyelerin özellikle giriş kısmında, hikâyenin konusuyla ilişkisi bulunmayan ve anlatıcı tarafından sonradan ilave edilen manzum parçalara rastlanabilir.⁵ Bu durum daha çok şiir okuma kabiliyeti olan anlatıcılar yapar. Anlatının amacı aslında kendi özelliklerini de hikâyelerde gösterebilmektir.

⁴ Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2004, s.444.

⁵ Mehmet Aça vd. “**Anonim Halk Edebiyatı**”, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, (Ed. Oğuz M. Öcal vd.), Ankara, Grafiker Yayınları, 2012, s.181.

1.2.2. Muhteva Özellikleri

Halk hikâyeleri konularına göre ikiye ayrılır. Kahramanlık hikâyeleri ve Aşk hikâyeleri. “Halk hikâyelerinde işlenen konuların üç büyük kaynağı vardır; gerçekten yaşanmış olaylar, yaşamış ya da yaşadığı rivayet edilen âşıkların tercüme-i halleri, Köroğlu menkıbeleri ve bu tipteki diğer menkıbeler, klasik manzum hikâyeler.”⁶ Halk hikâyelerindeki olaylar gerçek veya gerçeğe yakındır. Bu durumda o dönemin tarihi devri hakkında bilgi vermektedir. Halk hikâyelerinde olağanüstülük söz konusudur. Kahramanın başından geçmiş olaylarda birçok olağanüstülük söz konusudur. Halk hikâyelerinde kahramanlar tektir ve olağanüstü bir şekilde dünyaya gelmesi söz konusudur. Kahramana ad verecek aksakallı ihtiyar kahramana ad verir ve hikâye bu şekilde başlar. Genellikle bir olağanüstülük söz konusudur.

“Halk hikâyelerinin de hususi anlatıcıları vardır ve çoğu zaman erkektir. Hikâyeler belirli kaidelere bağlı olarak anlatılır. Başta hikâyeye geçmeden önce “fasıl” ve “döşeme” kısımları vardır. Daha sonra da “asıl hikâye” ve “sonuç” gelir. Kahramanlar tarafından yapılan dua ve beddualar mutlaka gerçekleşir. Hikâyenin bazı bölümlerinde dinleyiciler için yapılan dualar vardır. Kahramanın en büyük yardımcısı, Hz. Hızır’dan sonra attır. Her zaman yanında bulunur. Bazen bu at uçabilme yeteneğine de sahiptir. Yine olağanüstü şekilde kahramanların insan dışındaki varlıklarla konuşması da mümkündür”⁷ şeklinde yorumlanmaktadır. Kahramanın olağanüstü bir şekilde dünyaya gelmesi ve olağanüstü olaylar yaşaması söz konusudur. Bu durum hikâyelere olağanüstülük katmaktadır.

1.3.Halk Hikâyelerinin Anlatıcıları ve Anlatım Özellikleri

Halk hikâyelerinde “âşık” adı verilen usta bir anlatıcısı vardır. Âşık belli bir çerçevede hikâyelerini anlatır. Halk hikâyesi anlatım biçimi dört unsurdan oluşur:

1. Fasıl
2. Döşeme
3. Asıl hikâye
4. Duvak kapama

⁶ Pertev Naili Boratav, **Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği**, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 2002, s.33.

⁷ Fulya Alıç, **Halk Hikâyeciliğinin Yeni İcra Ortamı Olarak Sinema ve Sinemaya Uyarlanan Türk Halk Hikâyeleri**, Ankara, 2011, s. 8.

1.3.1.Fasıl

Hikâyeler genellikle fasılla başlar. “Fasıl saz eşliğinde söylenen muhtelif şiiirlerden oluşur. Fasıl; genellikle aruzun “failâtün failâtün failâtün failâtün” vezniyle söylenen, ancak aruz bilmeyen âşıklar tarafından hece vezniyle “4+4+4 veya “8+7” duraklı şekliyle aruz veznine benzetilmeye çalışılan bir divani söylenmesiyle başlar.”⁸Âşık, hikâyesine başlamadan önce bir hazırlık süreci vardır. Âşık burada dinleyiciyi hazırlar dinleyicisinin isteklerine cevap verir ve burada divan okur. “Daha sonra bir tecnis; tekerleme adı verilen ikinci bir Türkü; bir koşma, sekiz heceli semaî, sonra da mizahî bir destan okunur. Bunlar arasında Koroğlu okumak da gelenektendir. Saz faslından sonra döşeme denilen manzum veya nesir tekerlemeler kısmına geçilir”⁹şeklinde fasıl bölümünü tamamlar.

1.3.2.Döşeme

Fasıldan sonra gelen bölüm döşemedir. Manzum veya mensur kalıplaşmış cümlelerden oluşan bir giriş ile başlar. “Saz eşliğinde söylenen şiiir kısmı bittikten sonra bazı âşıkların döşeme(soylama) adını verdikleri mensur bir tekerleme başlar. Tekerlemede, olmayacak şeyler aşığın sanki kendi başından geçmiş gibi, mizahi bir şekilde anlatılır. Bu tekerlemenin sonunda âşık, anasından veya ninesinden dayak yediğini ancak kaçarak bu toplantıya geldiğini söyler. Döşeme aşığın söz ustalığına bağlı olarak değiştirebileceği; dinleyiciye, zamana ve yere göre kurgulayabileceği bir yapıdadır.”¹⁰ Bu bölümde âşık başından bir olay geçmiş gibi anlatarak aslında okuyucunun ilgisini hikâyeye çekmeye çalışır.

1.3.3.Asıl Hikâye

Hikâyenin ana konusunun anlatıldığı bölümdür. “Asıl hikâyenin olay örgüsü anlatılmaya başlamadan önce bir dua kısmı vardır ve burada Tanrı’dan iyi dileklerde bulunulur. Bu dua kısmı âşıklar arasında aynen tekrar edilen kalıplaşmış bir yapıdadır. Duadan sonra asıl hikâye örgüsü başlar. Hikâye manzum ve mensur kısımlardan oluşur. Bunlardan manzum kısımlar aşığın yine saz eşliğinde çeşitli

⁸Mehmet Aça vd. “Anonim Halk Edebiyatı”, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, (Ed. Oğuz M. Öcal vd.), Ankara, Grafiker Yayınları, 2012, s.184.

⁹Metin Karadağ, *Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri*, Ankara, Ürün Yayınevi, 1999, s.164-165

¹⁰Mehmet Aça vd. “Anonim Halk Edebiyatı”, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, (Ed. Oğuz M. Öcal vd.), Ankara, Grafiker Yayınları, 2012, s.185.

ezgilerle söylediği şiirler olup, mensur kısımlarda ise günlük konuşma diliyle bir olay aktarımı ve tasvir etme söz konusudur.”¹¹ Bu kısımda çocuğu olmayan yaşlı bir padişahın ya da vezirin hikâyesi anlatılmaktadır. Dua bölümü de bu bölümdedir. Âşık bu bölümü kendine göre uzatabilir.

1.3.4.Duvak Kapama

Hikâyenin bu bölümünde iyi bir şekilde bittiğini gösteren bölümdür. “Hikâyenin sonunda sevdalıları birbirine kavuşturan âşık, bunların düğünlerini de hikâye eder ve kahramanları gerdeğe koyarken hikâye içindeki kahramanlardan birine ya da mecliste bulunan âşıklardan birisine uzunca bir güzelleme söyler. Bu bölüme Doğu Anadolu’da “toy” adı verilmektedir. Sevdalıların birbirine kavuşmadığı veya öldükleri hikâyelerde “bayati” makamında acıklı bir türkü söylenir.”¹² Bu bölüm asıl olarak ikiye ayrılmaktadır. Birincisi sevdiğine kavuşma duvak kapama olarak adlandırılır. Beş mısralık bentlerden oluşur. İkincisi ise trajedi sonla biten bölümdür. Sevdiğine kavuşamama ya da sevdiğini kaybetmesi olarak anlatılan bölümdür.

1.4. Halk Hikâyelerinin İcra Ortamları

1.4.1. Köy Odaları

Köylerin misafir konakları vardır. Köye yabancı birisi geldiğinde orada konaklar. Köyde yapılan etkinlikler orada yapılır. Köy odaları, köy halkının birbirini görüp konuştuğu mekânlardır. Burada âşıklar köy odasına gider ve sanatını orada icra eder. “Düğünlerde ve köyün ileri gelenlerinin evlerinde kurulan meclislerde hikâye anlatımı âşık tarafından yapılır. Bazı köylerin köy odalarında (‘komşu odaları’ diye de adlanır) daha çok “cenk kitapları” okunur, savaş destanları dinlenir veya şehit menkıbeleri ile geçmiş usta âşıklara ait “bâde serüvenleri” anlatılırdı. Bu yönüyle köy odaları, yazılı kültür ortamı hikâye metinlerinin anlatıldığı, aktarıldığı okunduğu mekânlar olarak işlev görmüştür. Köy odalarında bu tür destan, cenk nâme ve

¹¹Mehmet Aça vd. “Anonim Halk Edebiyatı”, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, (Ed. Oğuz M. Öcal vd.), Ankara, Grafiker Yayınları, 2012, s.184.

¹²Mehmet Aça, vd. “Anonim Halk Edebiyatı”, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, (Ed. Oğuz M. Öcal vd.), Ankara, Grafiker Yayınları, 2012, s.186.

menkıbeleri, köyün imamı veya bu tür konulara yatkın yetenekli veya hevesli kişiler okuyup anlatmaktaydı.”¹³ Şeklinde ifade edilmektedir.

1.4.2. Kahvehaneler

“Âşık kahvehanelerinin ortaya çıkışı için kesin bir tarih verilmesi de başlangıç olarak XVI. yüzyıl ve özellikle XVII. Yüzyılın ilk çeyreği yaygın bir kabul görmektedir. Kahvehanelerin yaygınlaşması ile âşık tarzı şiir geleneğinin de gelişimi arasında bir paralellik vardır.”¹⁴ Kahvehaneler, âşık sisteminin ortaya çıkan en bir etkidir. Bir çırak âşık olmak istediği zaman ustanın yanına gider ve bu artık bir okula dönüşür. Hikâye anlatma geleneği kahvehanelerde her akşam bir geleneğe dönüşür. “Âşık yetişirken ustasını hayatının her alanında takip eder. Bu gözlem yavaş yavaş takipten taklide ve devamında kendi başına icraya dönüşür. Çırağın ilk başlarda yaptığı gözlemlerin mekânı ustanın evi, ustanın kaldığı bir köy düğünü meclisi, bir başka âşık ile ustanın karşılaşmaları için seçilen bir köy odası veya hemen her türlü etkinliğin yaşandığı kahvehanelerdir. Bu mekânların tamamında usta kendi icrasını gerçekleştirirken aynı zamanda çırağına da yol gösterir.”¹⁵ Şeklinde yorumlanmaktadır.

1.4.3. Elektronik Kültür Ortamı

“Elektronik kültür ortamı, âşıklık geleneğinin XX. yüzyılda tanıştığı bir ortamdır. Radyo yayınlarında halk müziği ve âşık edebiyatı ürünlerine yer verilmesiyle gelenek, geniş kesimlerce tanınmaya başlamıştır. Yerel âşıkların ezgileri geniş kitlelere ulaşmış, toplumun âşıklık geleneğine ilgisi sonucunda dinleyici ve icracı sayısı artmıştır.”¹⁶ Elektronik kültür ortamında icra edilen eserler daha çok insana ulaşmaktadır. Türkiye elektronik kültür ortamı gramfonun kullanılmasıyla başlamıştır. Daha sonra en önemli elektronik yenilik olan radyo yerini almıştır. Radyodan sonra kasetler ve plaklar yapımı oluşmaktadır. “ Belli zamanlara ve mekânlara bağlı olmaksızın dinlenebilme kolaylığı ile özellikle bant kayıtları ve kasetçalar kullanımı, geleneğe yeni bir boyut kazandırmıştır. 1970’lerden sonra ise

¹³ M. Mete Taşlıova, **Kars Sözel Hikâyeciliğinin İcra Ortamları**, Türkbilig, 2006, s.172.

¹⁴ Adem Balkaya, **Mekân Poetikası Bağlamında Âşık Kahvehaneleri ve Âşık Üzerinde Kimi Fonksiyonları**, Electronic Turkish Studies, 2013, s.883.

¹⁵ Adem Balkaya, **Mekân Poetikası Bağlamında Âşık Kahvehaneleri ve Âşık Üzerinde Kimi Fonksiyonları**, Electronic Turkish Studies, 2013, s.885.

¹⁶ Erman Artun, **Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı**, Karahan Kitabevi, 2015, s.82.

televizyon, âşık edebiyatı ürünlerine yeni bir icra zemini olmuştur. Bu elektronik ortamlarda âşık tarzının bütün türlerini görmek mümkündür. Müstakil manzum söyleyişler, halk hikâyeleri, hatta irticalen yapılan karşılaşmalar bu ortamda dinleyicisine ulaşmış¹⁷ olduğunu belirtmektedir. Radyonun icadından sonra gelişen teknoloji ile âşık edebiyatının yayılma alanları da genişlemiştir. Elektronik ortamlarda yapılan âşık edebiyatının türleri geniş kitlelere ulaşma imkânı da sunmaktadır.

¹⁷ Dilaver Düzgün, **Âşık Edebiyatı, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, (Ed. Oğuz M. Öcal vd.), Ankara, Grafiker Yayınları, 2012, s.334.

2. KAVRAMSAL TEMELLENDİRME

2.1.Korku Kavramı

Korku, gerçek veya gerçek olmayan bir olay karşısında ortaya çıkan ani, duygusal bir tepkidir. Korku kavramının kelime anlamı olarak Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde farklı açıklamaları bulunmaktadır: "Gerçek bir tehlikenin ya da bir tehlike olasılığının, düşüncesinin uyandırdığı kaygı duygusu.", "Kaygı, üzüntü." "Kötülük, zarar gelme olasılığı, olasılığı." Ruhbilim terimine göre korku: "Gerçek ya da beklenen, olasılığı bulunan bir tehlike ile yoğun bir acı karşısında uyanan ve coşku, yüz sararması, ağız kuruması, yürek vuruşu ve solunum hızlanması gibi belirtileri olan ya da daha karmaşık fizyolojik değişmelerle beliren duygu"¹⁸ olarak ifade edilmektedir.

Korku son derece doğal bir davranıştır ve insanlar yaşamlarını sürdürmek için korkuya ihtiyaç duyarlar. Korku bir nevi savunma mekanizması görevi görmektedir. Çok hızlı koşamayan bir kişiyi düşünelim; bu kişi sokakta yürürken başıboş köpeklerin saldırısına uğrasın; kişinin doğal olarak vereceği ilk tepki kaçmak yani o yerden uzaklaşmak olacaktır. Normalde hızlı koşamayan bu kişi iki misli daha hızlı koşacaktır. İşte, korkunun tetiklediği adrenalinin kaslara daha fazla kan pompalanmasını sağlaması kişinin kapasitesinin ötesinde güç ve hız kazanmasına yol açar.

Korku Nörofizyolojik ve psikolojik mekanizmaların ortaya çıkardığı gelişmiş arkaik bir unsurdur. Korku aynı zamanda mükemmel bir alarm sistemidir. Çok uzun zamanlardan beri hayatta kalmamız için vazgeçilmez bir araçtır. Aslında korkularımız sayesinde tehlikelerden haberdar oluruz ve dikkatimizi yoğunlaştırarak karşımıza çıkabilecek tehlikeleri bertaraf etme imkânına kavuşuruz. Bununla beraber korku sevgi ile bir arada olan duygudur. Aslında sevmek kaybetme korkusunu da beraberinde getirir. Yeni bir araba aldığınızı düşünün bu arabayı mutlaka severek almışsınızdır. Aracınızı evin önüne park ettiğiniz zaman gün boyu gözünüz arabanızın üzerinde olacaktır. Sizi böyle nöbet tutmaya iten sebep; aracınıza olan sevginizdir. Fakat bu yalnızca sevginin işi değildir çünkü aracınıza bir şey olacak

¹⁸Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük (Yeni Baskı). Ankara, TDK, 2011.

diye korku içerisindesinizdir. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere iki farklı duygu hali insanda savunma mekanizmasını harekete geçirmektedir.

Korku aynı zamanda risk alma ihtimalini de yükseltir. Korku alarmı etkin hale geldiğinde insan savunma sistemi de aynı anda fizyolojik olarak alarma geçer. Bu alarm durumu görsel ve işitsel duyuları zirveye çıkartır. Aynı zamanda kişiyi, hem psikolojik hem de fizyolojik olarak en üst derecede savunma pozisyonuna sokar. Korku aslında fiziksel ve psikolojik olarak iki temel çekinceye dayanır. Fiziksel korkularda daha çok vücudun fizyolojik yapısı alarma geçerken psikolojik korkular da ise beyindeki düşünme merkezi olağandan daha aktif hale gelerek problem çözme mekanizmasını daha etkin bir şekilde kullanmamıza olanak sağlar. Ancak her iki durumda da en büyük iş beyin ve kalbe düşmektedir. Korku halinde insan var olduğunu bilmediği özelliklerini keşfeder. Korku aslında canlının fizyolojik ve psikolojik yeteneklerinin ötesine geçmesini sağlayan sihirli bir iksir gibidir. Bu nedenle masallarda, halk hikâyelerinde, destanlarda sıradan bir insanın devler, ejderhalar gibi fizik varlıkların yanı sıra cin peri gibi fizikötesi canlıları da alt ettiği görülür.

Korku duygu dünyamızın derinliklerinden ortaya çıkan temel bir olgudur. Bazı korku türleri kendi kendimizi savunma içgüdüleriyle ortaya çıkmıştır. Şayet ateşten korkmasaydık elimizi ateşe sokabilirdik. Fakat ateşin yakacağını bildiğimizden ateşten korkarız. Dolayısıyla korku ve acı birbirini tetikleyen iki zıt yapıdır. Korku fizikötesi bir olguyken acı ise tamamen fiziksel bir olgudur. Dolayısıyla iki zıt dünyanın bir araya gelmesinden meydana gelen bir bütündür.

Ateşten yanma örneğinde ortaya çıkan korku aslında deneyime dayanan bir korkudur. Daha önce ateşten yanmadıysanız ateşten korkmazsınız. Birisinin sizi ateşle yakacağını söyleyip tehdit etmesinden korku gelir. Hâlbuki ortada ateş yoktur. Bu korku psikolojik kaynaklı değil daha çok geçmiş deneyimlerden kaynaklanan bir korkudur. Tamamen içgüdüsel bir geri çekilme ve çekinme halidir. Bu tür korkularda psikolojik derinlik çok yoktur.

Psikolojik korku yalnızca somut ve gerçek bir tehdit karşısında ortaya çıkan bir şey değildir. Aslında psikolojik korkular birçok şekilde ortaya çıkabilmektedir. Hastalık, tasa, anksiyete, sinirlilik, tansiyon ve bunun gibi birçok maddi ya da manevi

rahatsızlıkların kalıntısı korkudur. Bu kalıntıların, psikolojik rahatsızlığa dönüşmüş halleri fobileri yani korkuları meydana getirmektedir. Bedenen insan burada bulunurken akıl dünyanız gerçekte farklı bir yerde olabilir. Bu durum bazen anksiyete yüklü bir boşluk oluşturabilir. Şayet akıl dünyanızı kontrol edemezseniz oluşan bu boşluk sizde bir panik ve ne yapacağını bilememe korkusu yaşatır. Yani bir gelecek korkusuna kapılmış olursunuz. Hâlbuki böyle bir korkuda ne fiziksel bir tehdit ne de acı çekme kaygısı vardır. Dolayısıyla bu korku tamamen aklın derinliklerinde ortaya çıkan psikolojik bir sorundur.

İnsanda korku duygusunu canlı tutan ve onu harekete geçiren psikolojik dünyamızda var olan ve bizi her türlü tehlikeye karşı koruma refleksi çok gelişmiş olan benliğimiz yani egomuzdur. Ego doğumla birlikte varlıkla bütünleşmiş olarak meydana gelmektedir. Ego korkunun şiddetini de belirleyen bir etmendir. Kendini aşırı koruma refleksi ile korku ortaya çıkmaktadır. Korkunun, bir kayıp, bir başarısızlık, bir yaralanma, hayal kırıklığı yani beklentilerinin gerçekleşmemesi gibi birçok sebebi olabilir. Fakat gerçekte tüm korkuların temelinde benliğin eskilerin deyişiyle nefsin (egonun) ölmek yok olmak kaygısıdır.

Freud'a göre; "Ego bir teşkilattır. Onu meydana getiren elemanlar arasındaki serbest haberleşmeye ve karşılıklı iç ilişkiler ihtimaline dayanmaktadır. Egonun cinsi olmayan enerjisi onun kaynağı hakkında bir delil teşkil etmekte, bir olma ve tamlama gayretlerini ortaya koymaktadır. Sentezlemeye olan zorlama egonun kuvvetiyle düz oranlı olarak artmaktadır."¹⁹ Bizler ruh ve beden olarak farklı bireyleriz. Bizlerin fiziksel olarak ayrı olması normaldir. Ancak ruh olarak ayrı olmamızı farklı tepki ve davranışlar sergilememizi sağlayan ana sebep bireyselliktir (individüalizm). Bu bireysel davranma içgüdüğü kişinin önce kendisini düşünmesini, kendini kurtarmayı, kendi karnını doyurmayı gibi fiziksel ihtiyaçları yöneten temel unsurdur. Bu türlü davranışın temel nedeni de benin (ego) fazla gelişmiş olmasından dolayı meydana gelmektedir. Korkuların egonun zayıflamasıyla birlikte de ortaya çıktığını görebilmekteyiz. Fiziksel olarak rahatsız olan bir kişi kendisini güçsüz ve savunmasız olarak hisseder bunun sonucunda farklı korkular ortaya çıkmaktadır. Ölmek, sakat kalmak kaygıları ortaya çıkarak bu kaygılar ağırlaşarak korkuya dönüşür.

¹⁹Sigmund Freud, **Endişe**, (çev. Leyla Özcengiz), İstanbul, Dergâh Yayınları, 1992, s.23.

Frank Furedi'ye göre: "Korku, beklenmedik ve öngörülemeyen bir durumla karşılaşan insanın, zihnini yoğunlaştırmasını sağlayan bir mekanizmadır." ²⁰ Mannoni'ye göre korku: Sevinç, üzüntü, öfke, tiksinti gibi, korku duygusu da insanların en temel duygularının başında gelmektedir. ²¹ Sigmund Freud, "Korkuyu, tehlike durumuna karşı bir tepki" ²² olarak nitelendirmektedir. Osho korkuyu "Bir insanın kendi benliğinin bilincinde olmaması" ²³ olarak yani bilinçdışı bir eylem olarak nitelendirir.

Korkunun tanımını üzerinde önemli açıklaması olan Aristoteles'e göre: "Korku, ilerdeki yıkıcı ya da acı verici kötü bir şeyin zihindeki tablosuna bağlı bir acı ya da rahatsızlık olarak tanımlanabilir. Yalnızca yıkıcı ya da acı verici kötülükler. ²⁴ Aristoteles korkuyu insanların yaşadıkları olumsuz olayları zihinlerinden çıkartmadan ve o kötü olan olayı sürekli hatırlamaları sonucunda korkunun meydana geldiğini dile getirmektedir. "Bir şeyin zihindeki tablosuna bağlı bir acı Korku, bize zarar verecek bir şeyin beklentisi ile birlikteyse; açıkça, kendisine bir şey olmayacağına inanan bir kimse korku duymaz; bize olmayacağına inandığımız kimselerden korkmayız; kendimizi olabilecek şeylere karşı güvenli hissettiğimiz zaman da korkmayız. Dolayısıyla belli kişilerin eliyle, belli bir şekilde, belli zamanda kendilerine bir şey olabileceğine inanan kimselerin korku duyacağı sonucu çıkar ortaya çıkar" ²⁵ İnsanlar kendilerine zarar gelmeyeceğini düşündüğü olaylar, varlıklar karşısında korku hissetmez. Ama zarar gelebileceğini düşündüğü varlıklar, olaylar karşısında korku duymaya başlar. Mannoni Pierre göre de korku: "Korku kendi lehine olan durumlarda ortaya çıkar veya kendini hissettirir. Yakındaki tarafından olduğu kadar uzaktaki tarafından da, eski kadar yeni tarafından da çağrıştırılarak, dalgaların arasına ve bulutların içine yerleşir, ormanlara musallat olur, karanlıkları mesken tutar ve gündüzün ışığından bile çekinmez, ister belli belirsiz olsun, ister ısrarlı olsun, onun bulunmadığı hiçbir dönem ve hiçbir yer yoktur." ²⁶ Oldukça karmaşık bir doğaya sahip olması nedeniyle korkuya ilişkin farklı tanımlar

²⁰ Frank Furedi, **Korku Kültürü**, (çev. Barış Yıldırım), İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2008, s.8.

²¹ Pierre Mannoni, **Korku**, (Çev. Işın Gürbüz) İletişim Yayınları, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, s.9.

²² Sigmund Freud, **Et Vurma- Belirti ve Korku**, (çev. Lütfi Yarbaş) İzmir, İlya Yayınevi, 2014, s.60.

²³ Osho, **Korku**, (çev. Merve Durgun), İstanbul, Butik Yayınları, 2010, s. 8.

²⁴ Aristoteles, **Retorik**, (çev. Mehmet H. Doğan), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2004, s.108.

²⁵ Müge Göncü, **Korkunun Edebi Görüntüleri/ Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Oğuz Atay'ın Roman ve Hikâyelerinde Entelektüelin Korkuları**, Balıkesir, 2017, Doktora Tezi, s.6.

²⁶ Pierre Mannoni, **Korku**, (çev. Işın Gürbüz), İstanbul, İletişim Yayınları, 1992, s.5.

mevcuttur. Örneğin Young, korkuyu “içinde bulunulan ortamın algılanmasıyla ortaya çıkan, iç organları harekete geçiren, bedende, davranışta ve bilinçte kendini belirten duygusal bir süreç”²⁷ olarak tanımlamıştır. Bu nedenle korku aslında canlının karşısına çıkan bir olay karşısında savaşması ya da kaçması ile sonuçlanır ve canlının hayatta kalma şansını arttırır. Bu iki durumda canlıyı hayatta tutmaktadır. Aslında korkmak genel olarak ölümü işaret etmektedir. Tehlikeli bir olay karşısında korku söz konusu ise aslında ölüme karşı duyulan korkudur. Ölümden kaçmadır.

Soren Kierkegaard, “Korku ve Titreme” isimli eserinde korkuyu iman ile anlatmıştır. “Tanrı’dan gelen emirle oğlu İshak’ı kurban etmek üzere Moriya Dağ’ına doğru yola çıkar (İbrahim) ve içinde tereddüt adına hiçbir iz yoktur. İbrahim’in Tanrı’ya olan imanı öylesine fazladır ki kendisinden oğlunu almayacağına, onu bu şekilde sınamayacağına inanmaktadır. Oğlunun boğazını keserek sınanacaksa da içindeki inançla oğlunu Tanrı’ya feda etmeye hazırdır. İmanı ve güveni tam olduğu için İbrahim korkmaz. İshak’ın boğazını keskin bıçakla tam keseceği sırada Tanrı buyruğunu değiştirir ve oğlu babaya bağışlar. İşte bu noktada görüyoruz ki İbrahim bu sınavdan başarıyla geçmiştir. Belki de tereddüt etseydi, bıçağı boğazına dayarken korkuyla eli titreyseydi Tanrı, imanındaki eksikliği görecekti ve ona bir ders vermek adına oğlunu gerçekten kurban etmesine izin verecekti. Kierkegaard, İbrahim’in bu sınanması sırasındaki sonsuz İncanın ve korkudan uzak duruşu karşısında şaşkınlık ile ifade eder. İman gücünün korkuyu nasıl da yerle bir ettiğini bu hikâyeye incelemiştir. İmanın nasıl ağır bastığı gözlemlenmiştir. Ona göre İbrahim imanı sayesinde İshak’tan vazgeçmektedir, İshak’ı kazandı.”²⁸ Bu durumda İbrahim korku duysaydı Tanrı’nın emrine uymayacaktı. İmanın ağır basması sonucunda hissetmesi gereken korkuyu unutmuş Tanrı’ya teslimiyet söz konusudur. “İman korkunç bir paradokstur; bir cinayeti Tanrı’yı son derece mutlu eden kutsal bir eyleme çevirme yeteneğine sahip bir paradoks, hiçbir düşüncenin kavrayamayacağı, zira imanın düşüncenin bittiği yerde başladığı, İshak’ı İbrahim’e geri veren bir paradoks”²⁹

²⁷Doğan Cüceloğlu, **İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları**, İstanbul, Remzi Kitapevi, 1998, s. 264.

²⁸Müge Göncü, **Korkunun Edebi Görüntüleri/ Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Oğuz Atay’ın Roman ve Hikâyelerinde Entelektüelin Korkuları**, 2017, s.14-15

²⁹Soren Kierkegaard, **Korku ve Titreme**,(çev. İbrahim Kapaklıkaya) İstanbul, Araf Yayınları, 2015, s.105.

olarak belirtmiştir. Yani korku imanın bittiği yerde korkunun başlamış olduğunu belirtmiştir.

Korku insanların zihinlerinde ve yüreğindedir. “Korku tecrübesi evrensel olmakla kalmaz, aynı zamanda çok erken yaşta başlar. Genç birey, psikanalistlerin, küçük çocukluk aşamasının özelliği olarak tanımladıkları sonsuz-erk yanılması terk ettiğinde, arzularına ulaşmaktaki yinelenen başarısızlık içinde kendi zayıflığını ve dayanıksızlığını keşfeder: bu sınamanın tekrarlanmasıyla, korku onu bir daha terk etmemecesine içine işler”.³⁰ Korku bu şekilde başlar ve bir daha insanı asla terk etmeyecek duruma gelir. Korku serbest bırakıldığı zaman işleyen bir yapıya sahip olduğu için bulaşıcı bir hal alır ve yayılmaya başlar. Korkuya kapılan insan için, zaman normal akışını kaybederken, mekân da evrilir ve bambaşka bir ortama dönüşür. Örneğin dışı koltuğunda oturan bir kişi için zaman durmuş gibidir ve mekân çok sıkıcı ve rahatsız edici bir ortama dönüşür. Aynı kişi bir arkadaşına eşlik etmek amacıyla dış hekimi muayenesine gittiği zaman, hem zaman ve hem de mekân o kadar ürkütücü ve sıkıcı gelmeyebilir.

2.2. Korku ve Kaygı Kavramları

Kişinin davranışı ve yapısı kaygı kavramına yer vermiştir. “Kimi kaygıyı kişiliği oluşturan ilk temel güç olarak kabul etmiş; kimisi de ikincil olarak oluşan, ama kişiliğin yapılanmasında, gelişmesinde ve davranışın ortaya çıkmasında önemli rolü bulunan bir etken olarak değerlendirmişlerdir.”³¹ İnsandaki kişilik oluşmasında temel etken olarak kaygı ön plana çıkması söz konusu olduğunu ifade edilmiştir.

Freud’a göre kaygı, “Fiziksel ya da sosyal çevreden gelen tehlikelere karşı bireyi uyarma, gerekli uyumu sağlayabilme ve hayatı sürdürme işlevlerine katkıda bulunabilmektedir. Fakat kaygı, gerçekdışı ve mantığı aykırı bir niteliğe bürünürse uyum işlevini yitirmekte ve normal dışı davranışların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.”³² Kaygının uyum ve hayatı sürdürebilme işlevini yitirmesi sonucunda insanların olağandışı davranışlara neden olmaktadır. Bu davranışlar insanda daha çok dışlanmışlık hissine neden olur bu da korkuyu meydana getirir. “Kaygının korku ile

³⁰ Pierre Mannoni, **Korku**, (çev. Işın Gürbüz), İstanbul, İletişim Yayınları, 1992, s.6.

³¹ Özcan Köknel, **Kaygıdan Mutluluğa Kişilik**, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 1995, s.133.

³² Özdasık Mustafa, **Modern İnsanın Yalnızlığı**, Konya, Çizgi Kitabevi Yayınları, 2001, s.74

karıştırılması veya aynı görülmesinin en temel nedeni, kaygıda da korkuda görülen belirtilerin görülmesidir. Ancak araştırmacıların bir kısmı söz konusu iki kavramı ayrı ele almış, bir kısmı ise iki kavramdan birini diğerinin yerine kullanmıştır. Kaygı konusunu ele alan modern çalışmaların yararlandığı isimlerin en başında şüphesiz Søren Kierkegaard gelir. Kierkegaard'a göre "kaygı, düş gören ruhun niteliğidir ve bu nedenle psikolojide kendi yerine sahiptir. [...] Yasaklama onu [arzu sahibi insanı] kaygıya sevk eder; çünkü yasaklama onun özgürlük imkânını uyandırır."³³ Yasaklar insanda özgürlük içgüdüsünü ortaya çıkarır.

Kierkegaard, kaygı kavramını özgürlük ile birlikte ele almış, özgürlüğün içinde her zaman kaygıyı barındırdığını ileri sürmüştür. Kierkegaard'a göre "bireyin özgürlük potansiyeli ne kadar fazla ise kaygısı da o oranda fazla olacaktır. Kaygıyı, özgürlüğün bir baş dönmesi olarak anlatan düşünür, bu baş dönmesinden yine bireyin kendisinin kurtulabileceğini öne sürer. Kurtulmanın yolu da teslim olmaktan geçer. Teslim olduğunda nevrotik anksiyete kişiyi yakalamak için hazırda beklemektedir."³⁴ Kaygıdan kurtulmanın onunla baş etmenin yolu kaygıya karşı teslim olunmaması gerektiği üzerinde durulur.

"Kaygı içindeki kimseler; çabuk öfkelenme, gerilim içinde olma ve bunun sonucu olarak olaylara aşırı tepki gösterme ve günü gününe uymama biçiminde, ruhsal durumlarında dalgalanmalar yanında, kalp atışlarında veya kan basınçlarında değişmelerle ortaya çıkan bir takım bedensel belirtiler göstermektedirler."³⁵ İnsanlarda kaygı anında hem fiziksel hem de duygusal bir şekilde kendini göstermektedir. İnsanlardaki kaygı anındaki bu değişim daha çok korku kavramına zemin hazırlamaktadır. Kaygı anındaki hem fiziksel hem de duygusal değişimler insanların hayatları boyunca devam etmesine neden olur. Kaygı durumu sonraki zamanlarda yerini korkuya bırakır.

Korkuya göre kaygı durumu bir belirsizlik halidir. Cüceloğlu'na göre korkuyla kaygı arasında üç önemli fark bulunduğunu ifade etmektedir:

³³ İrfan Polat, **Türkiye Sahası Masal ve Efsanelerinde Korku Kültü**, Erzurum, 2019, Doktora Tezi, s.26

³⁴ Müge Göncü, **Korkunun Edebi Görüntüleri/ Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Oğuz Müge Atay'ın Roman ve Hikâyelerinde Entelektüelin Korkuları**, Balıkesir, 2017, Doktora Tezi, s. 29

³⁵ Sedat Topçu, **Medyadan Psikolojiye Çeşitlemeler**, Ankara, Seba Yayınları, 2000, s.109.

1. “*Kaynak*: “ben arıdan korkarım” örneğinde olduğu gibi, korkunun kaynağı bilinmesine rağmen, kaygının kaynağı belirsizdir;
2. *Şiddet*: Korku, kaygıdan daha şiddetlidir;
3. *Süre*: Korku daha kısa sürelidir, kaygı ise daha uzun süre devam eder. Korku ve kaygı arasındaki benzerliklere dayanarak psikologlar. Korku sırasında ortaya çıkan fizyolojik oluşumların, kaygı anında da gizlenebileceğini ileri sürmüşlerdir”.³⁶

Kaygıyı genel olarak olumsuz çevre koşulları etkilemektedir. Gelişen teknoloji ile birlikte insanlara ne yapacaklarını bilemez bir hale düşerler ve bu da kaygıya neden olmaktadır. Aslında insanlar bilinmezlik karşısında endişesi söz konusudur.

Balcı’ya göre “Kaygıya yol açan çok çeşitli koşul ve durum olmakla birlikte, kaygının en çok ortaya çıktığı 4 koşul birbirinden ayrılabilir.”

Bunlardan birincisi; insanın çatışan güdülerıyla ilgilidir. Bu anlamda güdülerin çatıştığı durumlarda kaygı belirir. Sınavlara hazırlanan fakat bir yandan da aklı maçlarda olan bir öğrencinin durumu, buna örnek gösterilebilir.

İkinci olarak, kaygı, insanın davranışlarıyla iç normları veya kural ve değerler arasında bir çatışmaya neden olan durumlarda ortaya çıkmaktadır. Örneğin; ahlaken ya da yasal yönden yanlış olduğunu bildiği bir davranışta bulunan kişinin yaşadığı kaygı.

Üçüncü koşul, kişinin hemen anlayamadığı ve uyum gösteremediği bir durumla veya olayla karşılaştığında yaşadığı kaygıdır.

Son olarak, insanın sonucunu kestiremediği olaylarla yüz yüze geldiği durumlar, kaygılanmasına neden olabilmektedir. Bir anlamda, bir olayın sonunun ne olacağını, kişiden ne beklendiğini veya en iyi davranış tarzının ne olması gerektiğini bilememe, kaygı doğuran bir potansiyele sahiptir.”³⁷ Bu durumlar genel olarak bir bilinmezlikten dolayı meydana gelmektedir. İnsanoğlu bilmediği bir olgu, olay,

³⁶Doğan Cüceloğlu, **İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1993, s. 277.

³⁷Şükrü Balcı, **Negatif Siyasal Reklamlarda İkna Edici Mesaj Stratejisi Olarak Korku Çekiciliği Kullanımı**, Konya, 2006, s.71-72.

durum karşısında kaygıya kapılır. Bu kaygıda insanların hayatları boyunca devam etmesine sebep olur.

Korku ve kaygı kavramları birbirleriyle yakın ilişkili kavramlardır. Oluşturdukları duyu halleri, davranışları birbirlerine benzer. “İnsanların var oluşundan bu yana korku ve kaygı, her türlü tehlikeyi savuşturmak için sıklıkla kullanılan savunmalar olagelmıştır. Kaygı strese karşı oluşan yanıtın önemli bir parçasıdır ve kişiyi bir tehdit olduğunda eyleme geçmeye hazırlamaktadır. Dolayısıyla normal anksiyete ya da korku mantıklı, gerekli, hatta yaşamsaldır.”³⁸ Bir tehdit karşısında eyleme geçmesinden bahsedilmektedir. Korku belirli bir nesneye yönelirken kaygı tam tersi belirsizdir. Kaygı bir duygu değildir. Bir ruhsal durumdur. Korku bir nesneye yönelirken kaygı nesnesi yoktur. Kaygının bilinen bir belirtisi yoktur.

“Kaygı, korku tepkisini içeren bir kavramdır. Bu nedenle, her iki kavramı birbirinden ayırmak kolay değildir. Bununla birlikte, kaygıyı, belirgindir nedene dayanmıyor gibi görünen bir tehlikede olma duygusu; korkuyu ise böyle bir duyguyu yaşatan biri uyarana karşı yapılan bir tepki”³⁹ biçimde ifade etmektedir. Kaygının durumu belli bir nedene bağlanmamaktadır. İnsanlar hayatları boyunca kaygıya yer verirler ama korku ise kaygının tepki almış halidir. Korkuda bir neden söz konusudur.

J. Corraze, kaygının her şeyden önce psikolojik bir ıstırap olduğunu belirtir. Korkunun daha sıradan olduğunu, onunla daha olağan durumlarda karşılaşıldığını belirtir. J. Favez-Boutonier’in korku ve kaygı kavramını şöyle açıklar. “Korku, tehlikenin varlığını ve tanınmasını gerektirirken, kaygı bizzat ve özellikle bilinmeyen tehlikenin olasılığından ve beklentisinden doğar.” M. Eck ise korkuyu kaygıyla tanımlar: “Korku, bir nedenin bulunmasıyla kaygıdan kurtulmuş kaygı demektir” Pierre Mannoni bu tanımlardan yola çıkarak, korkunun bir şeyin korkusu olduğunu, onun bir nesnesi olduğunu, kaygının ise nesnesi bulunmadığını öne sürer.⁴⁰ Bu tanımlardan anlaşıldığı gibi korku ve kaygı kavramları arasındaki farkın nesne olduğu anlaşılmaktadır. Kişi neden korktuğunu bilirken kaygı halindeyken kişi neden kaygılandığını bilemez yani tehlikenin belirsizliğinden dolayı sıkıntı duyar.

³⁸Tunç Alkın, **Korkunun Biyolojik Temelleri: Savaş ya da Kaç**, Psikeart Dergi Sayı: 19, 2012, s.6

³⁹ Sedat Topçu, **Medyadan Psikolojiye Çeşitlemeler**, Ankara, Seba Yayınları, 2000, s.109.

⁴⁰Müge Göncü, **Korkunun Edebi Görüntüleri/ Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Oğuz Atay’ın Roman ve Hikâyelerinde Entelektüelin Korkuları**, Balıkesir,2017, Doktora Tezi, s. 31

Kendisini tehdit edenin ne olduğunu farkına vardığı andan itibaren kaygının yerine korku gelir.

Kaygı (anksiyete) insan vücudunun fiziksel ve ruhsal organizmasından değişik nedenlere bağlı olarak üzüntü ve acı veren durumlardır. Yani kaygı nesnesi olmayan bir durumdur. Yani bir olayın niye kaygıya düştüğünün farkında değildir. Korkuda nesnesi bellidir ve korkunun kaynağı da bellidir.

2.3.Felsefede Korku-Kaygı Kavramları

İnsanın var olduğu dönemden beri korku felsefi olarak ele alınmıştır. Kaygı ise insanın daha çok iç benliğinde olan psikolojik bir süreçtir. “ Kaygı, içinde yaşanan dünyanın anlamsızlığının, tamamlanmamışlığının, düzen ve amaçtan yoksunluğunun farkına varıldığında hissedilen duygudur .”⁴¹ Kierkegaard’a göre “Tanrı’ya karşı duyulan bir kaygı olarak, insanın eylemlerinin iyi veya kötü mü olacağı yani günah olasılığı endişesi sonucu oluşur. Sembolik olana, günaha girme olasılığına duyulan kaygıdır. Oysaki Heidegger’in kaygısı hiçlik üzerinde temellenmiştir. Ölüme doğru giden bir varlığın, zamanın tükenişiyle birlikte tükenip bitme kaygısıdır. Şimdiki zamanda var olan insan, dünyanın anlamsızlığıyla birlikte geleceği ölüme doğru giden kendi temelsizliği ve temelindeki hiç olma kaygısını taşır.”⁴² Sartre ise “Tanrı’nın yokluğuyla, varoluşu formüleştirenken varoluşu özden önce tutarak Tanrı’ya bu varoluşun dışında tutmaktadır. İnsan var olur sonra ise özünü oluşturur. Özünü oluştururken insan özgürdür ve bu özgürlük bir anlamda kaygısında başladığı alandır. Tanrı’nın yokluğuyla kader ve evrensel ahlak da yok olmuştur. İnsan, bu fırlatılmışlıkla sürekli bir seçim yapma eyleminin içine girer. İsterse iyiliği isterse kötülüğü seçer. Burada insanın tutan sadece kendi varoluşu ve özü için yapacağı seçim bulunmaktadır. Bu yalnızlık insanda sorumluluk duygusunu oluşturur. Sorumluluk duygusu iç sıkıntısına neden olur. Fakat birey, bu ikisini sebep sonuç olarak bağdaştıramaz. Sorumluluk duygusu, insanda ahlaksal bir varlık yükümlülüğü getirir. Çünkü insan dünyaya fırlatılmış ve yalnız olmasına rağmen kendisi gibi birçok insanla birlikte dir. Bu insanlar, sürekli birbirlerini değiştirmek için eylemde

⁴¹ Ahmet Cevizci, **Paradigma Felsefe Sözlüğü**, İstanbul, Paradigma Yayınları, 2005, s.991.

⁴² Haluk Aşar, **Heidegger ve Sartre Felsefesinde “Kaygı” ve “Bulanlı” Kavramlarının Analizi**, FLSF. Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi,2014, Bahar, 17. (85-99.) ISSN 1306- 9535, www.flssdergisi.com (Erişim tarihi: 20.05.2019), s.91

bulunurlar. Diğer filozofların “kaygı” olarak aldığı kavramı Sartre “bulantı” olarak işlemekte ve varoluşun temeline yerleştirmektedir. İnsan, bulantı ile bu dünyadaki anlam arayışını, kendini gerçekleştirmesini ve ne olacağını seçme ve belirlemesini gerçekleştirmektedir.”⁴³ Korku kavramı varlığın tehlikeye girmesiyle oluşur. Bu durum sadece bedenle olan bir durum değildir. “Bedenle birlikte kendisinin toplum içinde bireysel varlığı yani kabul edilmişliği veya toplumda herhangi bir yer edinmişliği, kurumsal olarak eylemde bulunabilme yapıp edebilme özelliğiyle varoluşu, kendi kendinin düşünsel varoluşunu, kendi kendini kabul edişinin yok olma tehlikesi altında yani olasılık durumunda kaygı taşıırken daha somut eylemlerle karşılaştığında ise korkuya dönüşmektedir.”⁴⁴ Korku varlığı koruma içgüdüsüyle harekete neden olmakla birlikte bireyin varlığının hissedildiği anları da yaşamasına neden olmaktadır.

2.4.Varoluşçuluk ve Kaygı Kavramı Üzerine

Varoluşçuluk akıl yerine duygular ön plandadır. Bazen akıl insanın hayatındaki dengesizleri çözmeye yetersiz kalabilmektedir. Hakan Sazyek, insanların bunalımlarından kurtulmak için manevi arayışa girdiğini şu cümlelerle ifade etmektedir: “Ama insanın manevi güçleri, dev adımlarla ilerleyen bu medeniyete ayak uyduramamaktadır. İnsan akli maddi dünyayı bir değişikliğe uğratabilmiş, ona yeni şekiller verebilmiştir. Ama insanın kendisi, iç dünyası, onun kendi hakkında bildikleri aynı oranda değişmemiştir. Bu nedenle, maddi güç ile manevi güç arasında ortaya çıkan dengesizlik insanlığı bir bunalıma sürüklemeye başlamıştır. Aklın, müspet bilimin yeni bulguları artık onun isteklerine tam anlamıyla cevap verir durumda değildir. Bu dönemin insanı, bilimsel gelişmelere paralel olarak, manevi arayışlar içindedir”.⁴⁵

Varoluşçuluk konusunda çoğu düşünürün tanımı farklılık gösterir. “Weil’e göre varoluşçuluk bir bunalım, Mounier’ye göre umutsuzluk, Hameline’e göre bunaltı, Banfi’ye göre kötümserlik, Wahl’a göre başkaldırı, Marcel’e göre özgürlük,

⁴³ Ayşegül Özpolat, **Toplumsal Korkular Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Fırat Üniversitesi Örneği)**, Elazığ, 2018, Doktora Tezi, s.20-21

⁴⁴ Ayşegül Özpolat, **Toplumsal Korkular Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Fırat Üniversitesi Örneği)**, Elazığ, 2018, Doktora Tezi, s.21

⁴⁵ Hakan Sazyek, **Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi**, Kültür Yayınları 1996, s 238.

Lukacs'ya göre idealizm, Benda'ya göre usdışıcılık, Foulquie'ye göre saçmalık felsefesidir”⁴⁶

Ali İhsan Kolcu varoluşçuluğu; kaynakları eskiye gitmekle birlikte özellikle XX. yüzyılda iki önemli savaş geçiren Avrupa'nın yaşadığı sıra dışı insan katliamları, sürgün işkence ve toplu ölümler sonucunda var olan manevi değerlerin alt üst olmasıyla ortaya çıkmış; kötümser bir felsefe akımı olarak tanımlar. Bu karamsarlığın kaynağını XVII. Yüzyıl filozofu olan Pascal'ın “Tasa, biz insanların varlığına ayrılmaz şekilde bağlıdır”⁴⁷ sözüne dayandırır.

“Dünyada yaşanan zorlu süreçler bir nevi kaos ortamı –birinci dünya savaşının etkileri, Rus devrimi, dünya çapındaki ekonomik kriz, Aydınlanma ve Fransız Devrimi ile yeşeren umutların sönmesi- yaratmış ve yaşananlardan bunalmış, değerlerini yitirmiş insanoğlu tutunacak bir dal arayışına girmiştir. Varoluşçuluk da tam da insanın ve insani değerlerin unutulduğu bu dönemde bilim ve teknolojinin insan özgürlüğünü sınırlayan yapılarına bir başkaldırı olarak kendini göstermiştir.”⁴⁸ Varoluşçuluk insanın ve insan değerlerinin unutulduğu anda ortaya çıkan bir başkaldırı olarak nitelendirilmektedir.

“Varoluşçuluğun en önemli ismi olan Kierkegaard, kaygı kavramını özgürlük ile birlikte ele almış, özgürlüğün içinde her zaman kaygıyı barındırdığını ileri sürmüştür. Kierkegaard'a göre bireyin özgürlük potansiyeli ne kadar fazla ise kaygısı da o oranda fazla olacaktır. Kaygıyı, özgürlüğün bir baş dönmesi olarak anlatan düşünür, bu baş dönmesinden yine bireyin kendisinin kurtulabileceğini öne sürer. Kurtulmanın yolu da teslim olmamaktan geçer. Teslim olduğunda nevrotik anksiyete kişiyi yakalamak için hazırda beklemektedir”⁴⁹ şeklinde ifade eder.

“Varoluşçuluğun önemli filozoflarından Heidegger ve Sartre de kaygı kavramını ele almışlardır fakat kavramı adlandırmaları farklılık gösterir. Heidegger kaygı (Angst) terimini kullanırken Sartre bulantı (Nausea) veya iç daralması terimlerini kullanır. Kullanım şekilleri farklı olsa da kelimenin anlamı iki filozofta da aynıdır: iç sıkıntısı.

⁴⁶ Murat Doğuhan Yücel, **Varoluşçuluk Nedir?- Felsefesi**. Web: <http://www.dmy.info/varoluşçuluk-nedir-felsefesi/> (Erişim tarihi: 10. 04. 2018)

⁴⁷ Hilal İpek, **Edip Cansever'de Varoluşçuluk İzleri**, Eskişehir, Yüksek Lisans Tezi, 2011, s.18.

⁴⁸ Müge Göncü, **Korkunun Edebi Görüntüleri/ Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Oğuz Atay'ın Roman ve Hikâyelerinde Entelektüelin Korkuları**, 2017, s. 28.

⁴⁹ Kemal Sayar, **Özgürlüğün Başdönmesi**, İstanbul, 2013, Timaş Yayınları, s.101

Bu iç sıkıntısı günlük hayatta bitmeyen, tamamlanamayan, insanın kendini var kılma çabasının bir sonucu olarak görülen bir sıkıntı türüdür. Heidegger, varlığın anlamını açıklamaya çalışırken Desain terimini kullanır. Desain, dünyaya fırlatılmış, kendini anlamlandırma çabası içinde olan varlıktır. Bu varlık için kaygının oluşumu kaçınılmazdır çünkü dünyaya fırlatılmışlığının ve sonlu varlığının bilincindedir. “Dasein’in ölümlü olması ve kendi tamamlanmamışlığı çerçevesinde kendini gerçekleştirememesi, ona hiçliği yaşatarak onu derin bir kaygı içine sokar. Bu anlamda kaygı, insana hiçliği gösterir. Burada belirtmek gerekir ki Kierkegaard’ın bahsettiği kaygı, yapılanların iyi mi, kötü mü olacağına kaygısıdır. Çünkü kaygı, Tanrı karşısında duyulan bir kaygıdır. Yani insan günah işleyeceğinden dolayı kaygı duymaktadır. Ancak Heidegger için öyle değildir. Ölüme doğru giden bir varlık olarak Dasein kendi temelsizliği, yani temelindeki hiçlik karşısında bir kaygı içerisindedir. Bu anlamda kaygımızı karakterize eden şey “bizim sonluluğumuzdur ve zamanın an-be-an geçip gidişi içerisinde varlığımızın tükenip bitme tarzıdır”⁵⁰

Varoluşçular, Tanrıyı tanıyanlar ve tanımayanlar şeklinde iki gruba ayrılır. “Tanrı’yı kabul edenler arasında Kierkegaard, Jasper ve Gabriel Marcel var iken Tanrı’yı kabul etmeyenler arasında Albert Camus, Sartre, Heidegger ve Nietzsche gibi isimleri sıralayabiliriz”⁵¹ şeklinde ifade etmektedir. Varoluşçu sanatçılar, varoluşçuluğu özünü kendisi yaratan bireylerin ortaya koydukları ürünlerle tanımlamışlardır. Eserlerinde Descartes’ın (1596-1650) “Düşünüyorum öyleyse varım”⁵² düşüncesinden hareket ederler ve varoluşçuluğu insan düşüncesiyle hareket edilmektedir şeklinde yorumlanmıştır.

Varoluşçuluk bir art âlemler tenkididir. Temel özü bir “hürlük” felsefesi olmasıdır. Aslında varoluşçulukta temel olan önce insandır. Jean Paul Satre’ye göre varoluşçuluk: “Varoluş özden önce gelir” “ Bu demektir ki ilkin insan vardır. Yani önce insan dünyaya gelir, var olur, ondan sonra, tanımlanıp belirir.”⁵³ Varoluşçunun temelinde yatan ilk şey insandır. Her şey insanın dünyaya gelmesiyle başlar.

⁵⁰ Müge Göncü, **Korkunun Edebi Görüntüleri/ Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Oğuz Atay’ın Roman ve Hikâyelerinde Entelektüelin Korkuları**, 2017, s. 29

⁵¹ A. Kadir Çüçen, **Varoluş Filozofları**, İstanbul, Sentez Yayıncılık, 2015, s.21.

⁵² Hilal İpek, **Edip Cansever'de Varoluşçuluk İzleri**, Eskişehir, Yüksek Lisans Tezi, 2011, s.21.

⁵³ Paul Satre Jean, **Varoluşçuluk**, (çev. Asim Bezirci), Say Yayınlar, 2016, s.64.

Varoluşçuluk özden önce gelir önce var oluruz sonra kendimizi tanırız nasıl tanımlamak tasarlamak istiyorsak o şekilde özümüzü şekillendiririz.

2.5. Psikolojinin Konusu Olarak Korku

Psikolojik olarak insanların yapılarına göre korku şiddetinde farklılıklar oluşur. Örneğin; “Sakin insanlara kıyasla korkak insanların öfkelerinin ortaya çıkışının daha ani, görünümünün daha şiddete dayalı ve sonuçlarının daha tehlikeli olduğu deneyle saptanmıştır. Bu durumda, korkunun genellikle kaçışa veya boyun eğmeye bağlı olduğu olgusunu dikkate alarak paradoksal tepkiden bahsetmek belki de daha uygun olur: burada saldırganlık yanıltabilir, kişi sadece tehdit edildiği için dövüşmektedir. Hatta “sırtını duvara verip dövüşmek” ifadesinin dile getirdiği gibi, bir diğer seçeneğinde kaçış seçeneğidir. Buna karşılık kişi, tehdide karşı bir direnişi olası görmeyebilir veya buna inanmayabilir veya kaçışın tercih edilir bir alternatif olduğunu düşünebilir ve kaçış olanaklı olduğunda, her zaman zarar verici olan bir mücadelenin risklerinden kaçınmak için, sıklıkla seçilir. Şu halde her iki durumda da birey düşmandan kaçmaya, saklanmaya veya bunlar olmazsa boyun eğmeye yönelir. Bu, “klasik” olarak nitelenebilecek korku davranışdır. Saldırgan aşırı öfke tepkisinin ortaya çıkışı ancak, eğer onun yerini ilerde ele alacağımız bir dizi patolojik bozukluklar almazsa, kaçışın doğal olarak veya deneysel olarak engellenmesi durumunda olur.”⁵⁴ Bireyin zihnini bir korku sarmışsa artık birey bir yargıda bulunamaz duruma gelir. Fikirleri bulanıktır ve düzensizdir. Ne yapacağını bilemez. Zihin olarak insanların geçmişte yaşadıklarını bugün de hala etkisini üstünde taşıdıklarından korkunun şiddeti azalmaz ve ilk günkü korku gibi şiddetini korur bu da insanların zihinlerinde o korkunun etkisini silmemelerinden kaynaklanır.

2.6.Korku Kültürü

İnsanlar ilkel çağdan beri bilinmeyen korkmuşlardır. Kendilerini sınırlandırmışlardır. Birçok dinlerde, devlet yönetimlerinde korku, insanı denetim ve kontrol merkezinde tutmaktadır. Bu yüzden de aslında korku insanları belli bir düzen çerçevesinde yaşamlarını sürdürebilmelerini sağlamaktadır. Korku toplumsal uyum aracı olarak da ele alınmıştır. “Toplumsal anlamda toplumsal iklimin sınırlarını

⁵⁴ Pierre Mannoni, **Korku**,(çev. Işın Gürbüz) İstanbul, İletişim Yayınları,1992, s.10.

korku belirler. Tüm ilişki ağını belirleyen “sen-ben” etkileşimidir. Bu etkileşim olumsuz tutumların gelişmesine yol açar. Korku kültüründe zaman aşınmış durumdadır. Saf zamanla karşılaşan insanlar yabancılaşır, yalnızlaşır. Korku kültüründe öğretme-öğrenme ve yönetmede egemen olan korkudur.”⁵⁵ Frank Furedi insanın dünyayı değiştirmek yerine güvenliliğini sağlama kaygısına düştüğünü korku ve risk ile ele alır. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte insanların risk alması daha çok genişlemiştir. Bilim geliştikçe insanlar gelişen bilim karşısında bilinmezliğe kapılır oda korkuya neden olur. Frank'a göre: “Teknolojinin doğayı algılama kapasitemizi bu ölçüde genişletmesiyle birlikte en güçlü ilkelerimiz bile sarsıldı. ‘Öldürmeyeceksin’ emrine belki hala saygı duyuyoruz; ancak insan rahmini inceleyebildiğimiz, bir tüpte insan yumurtasını dölleyebildiğimiz ve beyin fonksiyonları durmuş bir insanın vücuduna hava ve kan pompalayabildiğimiz için, yaşam ve öldürme kavramlarını sorgulamaya başladı artık riski ölçmek için gelişmiş biyolojik yöntemler ve bilgisayarlardan yararlanıyoruz. Bir süre sonra, riskin ne kadarının fazla olduğuna, hatta kaç kişinin ölümünün makul olduğuna biz karar vermeye başlayacağız”⁵⁶ bilim karşısında artık insanda güçsüz kalacak ve bu durumda korkuya neden olacak.

Sosyal yaşam içerisinde yaşanan korku kültürünün başlıca özelliklerini Güler şu şekilde sıralamaktadır.

- “Korku kültüründe ilişki ağı “sen-ben” ilişkisine dayalıdır. Dostluk, sevgi, adanmışlık ve özveri adına herhangi bir değer kırıntısına rastlanmaz. Herkes kendi dünyasının çıkarı için (rekabet) uğraştığı söylenebilir.
- Ortak tutum belirlemede ortak kararlar yerine, kimin dediği önemlidir. Kişinin konumu gereği söylediği her şey yasa niteliği taşımaktadır. Örneğin; bir şirkette ki orta düzey yönetici ve genel müdür statüsünde bulunanların durumu gibi bireylerin neyi nasıl söylediğinden çok kimin hangi güç veya statü ile söylediğidir.

⁵⁵ Ali Güler, **Türk Eğitim Sisteminde Korku Kültürü Ve Disiplin Sorunu**, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, s.2

⁵⁶ Frank Furedi, , **Korku Kültürü**, (çev. Barış Yıldırım), İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2014, s.92.

- Psiko-sosyal ilişkilerde hiyerarşik “mevki bilinci” üstündür. Bu anlamda aşağıdan yukarıya doğru hareket durağanlaşmıştır. Çoğunluğun sesi ya duyulmaz ya da önemsenmez. Dolayısıyla tabanda yaşayan alt ve orta düzey bireylerin istekleri dikkate alınmaz.
- Keyfilik, tutarsızlık ve kişisel bütünlükten yoksun bir anlayışın egemen olduğu korku kültürü insan haklarını kısıtlamaktadır.
- Korku kültüründe çıkar varsa iletişim kurulur ve bunun ötesinde iletişim kurmanın yararına inanılmaz.
- Korku kültüründe aile içi etkileşim bile korkuya dayandırılır. Uyumlu kişilik, kılıbıklık ya da kölelik olarak değerlendirilir.
- Korku kültüründe ezbere yaşamak yürürlüktedir. Kişinin istekleri, özlemleri, duyguları önemli değildir. Önemli olan diğerlerinin ne dediğidir. Bu tutum ise sorumluluk ve vicdanın gelişimini önlemektedir.
- Korku kültüründe otoritenin dediğinin ezberlenmesi önem taşır. Otoriteye sahip kişi gülmez, asık yüzlü ve ciddi olmalıdır.”⁵⁷ Korku kültürü ile birlikte aslında bireyi kısıtlama söz konusudur. Birey özgür değildir hayatında kısıtlamalara yer verilmektedir.

“Kültürel yön korkunun toplumsal bir uyum aracı olarak işlevselleşmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Buna göre, bireyin üyesi bulunduğu toplumda bazı şeylerden korkması istenen ve beklenen bir olgudur. Böylece birey, yaşamının ilk yıllarından itibaren nelerden korkması gerektiğini öğrenmeye başlar. Esasen, korku ve toplumsallık ilişkisi kökenini derinlerde bulan bir ilişki türüdür. Bilmediği pek çok şeyden korkan ilk insan için toplumsallaşma, korkularını hafifletmenin, onlardan kurtulmanın bir yoluydu. ”⁵⁸ İnsanların korkularından kurtulmasını sağlayan toplumlaşma süreci insanlar için yeni korkuların kaynağı olmuştur. Bu korkular genellikle toplumdan soyutlanma olarak ifade edilmektedir. “İnsanlık tarihi, korkunun kültürel görünüşlerinin örnekleriyle doludur. Bazen otoriter ve baskıcı rejimlerin, esareti pekiştirdiği kültürel bir yapı olarak ortaya çıkan korku, bazen de bir okulda mutlak itaati sağlayan bir araç olarak belginleşmektedir. İster makro

⁵⁷Ali Güler, **Korku Kültürü Yerine Değerler Kültürü**, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 2, Bolu,2001, s. 194.

⁵⁸ Altay Eren, **Korku Kültürü, Değerler Kültürü ve Şiddet**, Aile ve Toplum Yılı: 7 Cilt: 2 Sayı: 9 Ocak-Mart 2005, s 2-3

isterse mikro açıdan mercek altına yatırılınsın, korku kültürünün temelinde yatan anlayış aynıdır. Bu anlayış, sen-ben anlayışı olarak adlandırılabilir⁵⁹ şeklinde ifade edilmektedir.

Teknolojik gelişmelerle birlikte yenilenen medya iletişimi ve kültürü ülkeleri, insanları, yaşam biçimlerini, inançları, değerleri, dünya görüşlerini kısacası evrensel iletişim biçimlerini öncesine oranla tartışılmaz bir yaygınlıkla değişime uğratmıştır. Bu değişim sürecinde insanların içinde korku meydana gelmektedir. Çünkü gelen teknoloji ile birlikte artık bilinmezlikten dolayı korkular söz konusu olmaktadır. İnsanoğlu her zaman bilinmeyen bir şeye karşı endişeleri meydana gelir. Bu da korku kültürünü meydana getirir.

2.7. Korku İle İlgili Kavramlar

2.7.1. Fobi

Fobi korkuttuğunuz bir nesne veya hayvana karşı duyulan bir kaygı biçimidir. Çoğu insan korktuğunu kabul etmez ve korktuğu şeyin üstüne gidemez. “Psikolojideki adını Yunan tanrılarında birisi olan Pan’dan alan panik bozukluğu, yani fobi (phobie), belirli durumlar karşısında bazı hastaların kapıldıkları baskılı, endişeli, mantık dışı korku olarak tanımlanabilir. İnsanların ölüm korkusu, kalabalık korkusu, tek başına kalamama ve aklını kaybetme gibi çeşitli korkuları yaşamaları beraberinde, vücutta bazı istem dışı hareketlere ve değişimlere yol açabilmektedir. Eğer fobi kişinin bütün yaşamında etkili olmaya başlarsa, onun günlük yaşamına engel olur ve kimi zaman rahatsızlıklara yol açabilir (evden dışarı çıkamama vb. gibi). Kişi kendisinin diğer insanlardan daha önemsiz olduğunu, başkaları tarafından reddedileceğini, küçümseneceğini, hata yaparak alay konusu olabileceğini düşünerek kaygılanmakta ve bununla birlikte çevresindekilere kızgınlık duymaktadır. Bu düşüncelerin başkaları tarafından fark edileceği düşüncesi ise korkuya neden olmaktadır. Böylece, kendi içinde duyduğu kızgınlık ve korkular sonucunda, dışarıdan bir tehlike gelecekmişcesine kendini dış çevreden soyutlamaktadır.”⁶⁰ Sheehan’a göre ise “fobiler, belirli durumlar, faaliyetler ve nesnelere tarafından

⁵⁹ Altay Eren, **Korku Kültürü, Değerler Kültürü ve Şiddet**, Aile ve Toplum Yılı: 7 Cilt: 2 Sayı: 9 Ocak-Mart 2005, ss 2-3

⁶⁰ Filiz Çimen, **Sanat Eserlerinde Korku İmajı ve Korku Duygusu Yenebilmede Sanatın Rolünün İrdelenmesi**, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 2010 Cilt 9, Sayı 31, s.303.

harekete geçirilen, hâkimiyet dışı aşırı korkular olarak betimlenebilir. Örneğin kedi, köpek, böcek gibi hayvanlardan, kan görmekten, yaralanmaktan doktor veya diş hekiminden, kapalı yerlerde kalmaktan, yükseklikten veya uçağa binmekten aşırı derecede korkulabilir. Bu tür durumlar özgül fobiler, yani belli bir nedeni olan aşırı korku olarak adlandırılır. Bir başka açıdan kişinin sosyal ortamda veya beceri gerektiren etkinliklerin yapılması söz konusu olduğunda, utanç duyacağı durumlara düşme korkusuyla bu tür ortamlara girmekten çekinmesi ise, sosyal fobi olarak isimlendirilmektedir. İnsanların kendilerine özgü korkuları söz konusudur. Bu tür korkular ya çocukluktan gelmektedir ya da bulunduğu ortamda bu tür korkulara sahip kişilerle bir arada bulunmasından dolayı meydana gelen türlü korkulardır. Sosyal fobi içerisindeki insanlar, az tanıdıkları kimseler önünde konuşmaktan veya yemek yemekten, toplantılarda söz almaktan kaçınma davranışı sergileyebilirler.”⁶¹ Sosyal fobiler ve özgül fobiler insanın hayatında etkisinin ne kadar önemli olduğu görülmektedir.

2.7.2. Depresyon

Depresyonun, Latince kökü “*depressus*” olan ve Türkçede ruhsal çöküntü anlamına denk gelecek şekilde kavramlaştırılan depresyon;”⁶² olarak tanımlanmaktadır. Blackburn'a göre “Depresyon sözcüğünü, günlük dilde, birçok duygunun bir araya gelişini betimlemek için kullanırız.(üzüntü, hayal kırıklığı ve belki de biraz karamsarlık).depresyon, adı üstünde aslında duygu durumundaki bozukluktur. Bu nedenle “depresyon” yerine “duygusal rahatsızlık” terimi de sıklıkla kullanılmaktadır. Depresyonu yaşayan kişiler karamsarlık, iştahsızlık, sıkıntı ve keder duygularından yakınırlar.”⁶³ Yani bir bakıma dışlanmışlık hissidir. Depresyon halindeki kişiler genellikle bir huzursuzluk içinde yer almaktadırlar. “İnsanlar hayatları boyunca karşılaştıkları bir başarısızlık, bir yakının ölümü, sevilen bir kişinin hayal kırıklığı yaratması gibi durumlar karşısında, geçici olarak çöküntü içine girebilirler. Depresyona eğilim gösteren kişiler ise, bu tür zorlamalara aşırı ve daha

⁶¹Şükrü Balcı, **Negatif Siyasal Reklamlarda İkna Edici Mesaj Stratejisi Olarak Korku Çekiciliği Kullanımı**, Konya, 2006, s.73.

⁶²Özcan Köknel, **Depresyon: Ruhsal Çöküntü**, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 1989, s. 14

⁶³Blackburn Ivy M, **Depresyon ve Başa Çıkma Yolları**, (çev. Nesrin H. Şahin Ve R. Neslihan Rugancı), İstanbul, Remzi Kitabevi, 1999, s. 9-10.

uzun süreli tepkiler gösterirler.”⁶⁴ İnsanlar depresyonu kısa sürede atlatamazlar. Yaşadıkları olumsuz hayat şartları altında uzun süre bunu benliklerinde bulundurlar. Bu durumda insanların kendilerine olan güvenlerini kaybetmeye başlarlar ve toplumdaki uzaklaşırlar.

2.7.3. Tehdit

Tehdit, insanın bilse de bilmese de çevresinde var olan bir dış uyarıcı değişkenidir. Eğer kişi bir tehdidin var olduğuna dair bir inanışa sahipse, o kişi tehdidi algı-lıyor demektir. Tehdidi algılayan birey kendini koruma içgüdüğü içerisinde bulundurur ve bu durum karşısında insanlar tehdit karşısında savunma mekanizmalarını da geliştirebilirler. Bu savunma mekanizması da korku sayesinde kendini gösterir. Korkan insan istemsiz bir şekilde kendini korumak ister ve bu da ortaya çıkan tehdit ile kendini gösterir.

2.8. Korkunun Nedenleri

Korkularımız tehlikeli olay karşısında uyandırdığı duygusal bir tepkidir. İnsanlar tehlikeli olarak değerlendirdikleri durumlardan mümkün olduğu kadar uzak kalmak, eğer bu durumun içindelerse de kaçmak, kendini korumak isterler. Bu yüzden insanlar tehlikeli durum karşısında korunma, kaçma davranışı içerisinde bir durum sergilerler. Tehlikeli olandan kaçma, uzaklaşma kendisine zarar geleceği düşüncesi ile bulunduğu ortamdaki uzaklaşmaya başlar. “Korkuyu, insanları birbirine yaklaştıran, birbirinden uzaklaştıran bir duygu olarak görmek, çift boyutlu bir heyecan olarak değerlendirmek, bireyi dış uyaranlara karşı koruyan ve ikaz eden, sevgiye dönüşen bir motif ve normal duygular arasında bir heyecan saymak gerekir. Korku irdelendiğinde merkezinde bireyi koruma gereksinimi ve vücudun istenmedik davranışlara karşı gösterdiği tepki görülür. Bilhassa gerçek korkular olarak değerlendirilen ve kendiliğinden ani olarak beliren bu duygunun doğasında vücudun temel gereksinimleri vardır. Zihinsel ve duygusal gelişimin bir belirtisi olan korku aynı zamanda yasama isteğinin de davranışlara yansımalarıdır. Korku korumak

⁶⁴Mustafa Özodasık, **Yalnızlık**, Konya, Tablet Kitabevi, 2005, s.80.

içindir.”⁶⁵ İnsanlar korkuya karşı vermiş oldukları tepkiler aslında kendilerini koruma altına almak için yaptıkları bir eylemdir.

İnsanlar ilkel çağdan bu yana hep bir korku içerisinde yaşamaktadırlar. İlkel dönemde insanlar bilinmeyenden korkarlar. Sabri Şatır'a göre ilkel çağda insanın bilinmezlikten korkmasını şu şekilde ifade eder: “Tüm çevresinin doğa olduğunu bilmiyordu ilkel insan. Ne de kendisinin doğanın bir unsuru olduğunu biliyordu. Sadece etrafında birtakım olaylar ve hareketler görüyordu: bulutlar, yağmur, şimşek, gök gürlemesi, ateş, ağaçlar, çiçekler, hayvanlar, kuşlar. Gördükleri, duydukları, hissettikleri onu düşünmeye zorladı. Kendi çapında. Çünkü deneyimsizdi ve bilgisizdi. Korkuyu yaşamının ayrılmaz bir parçası yapan ilkel insan, doğa olaylarına ilişkin bilgisizliği içerisinde ona korku veren olayların onu yok etmek isteyen kötü ruhların işi olduğu sanısına o kadar saplandı ki, onlara karşı korunmayı ve öfkelerinden kurtulmayı, bu güçlerin iyi niyetlerini kazanmakta veya kötü ruhlarla birlikte var olduğunu hissettiği iyi ruhların yardımını elde etmekte aradı.”⁶⁶ İlkel insanların bu durum bir güçsüzlük durumudur. Gücünün karşısında ne yapacağını bilememedir. Edinmiş olduğu tecrübeler karşısında güçsüzlüğü ile başa çıkmaya çalışacaktır. Freud'a göre bu güçsüzlüğü şöyle açıklar: “Tehlike hali bilinen hatırlanan ve beklenen güçsüzlüğün ana tepkisi olmaktadır. Bu tehlike halinde bir imdat çağrısı olarak ortaya çıkar. Hadiseyi pasif şekilde geçiştiren ego şimdi gittikçe azalan tekrarlara başvurmakta, her şeyi kendi yöntemi altına almak istemektedir. Edindiği acı tecrübeler karşısında, bir çocuk da aynı davranış şekillerini gösterecek, pasiften aktife geçiş yoluyla, tecrübe ve etkilerle başa çıkmaya çabalayacaktır”⁶⁷ şeklinde yorumlamaktadır. Ego tehlike karşısında pasif konumdadır.

İnsanların dünyaya geldikten sonra korku dünyaları var olmaya başlamıştır. Krishnamurti'ye göre “korkunun ana sebebi olarak “olmak” arzusu olduğunu ele alır. İnsanın kendini gerçekleştirmek istemesi, bir şeyler olmak için çabalaması, kendini sürekli ifade etmek isteğinin temelinde korku yatmaktadır. Kendini kanıtlamak isteyen zihin sürekli çatışma halindedir ve bu çatışma kişide umutsuzluk yaratır. İşte bu olmak arzusunun temelinde aslında hiçlik korkusu yatmaktadır. Çünkü insan,

⁶⁵ Mehmet Emin Uludağ, **1923–1950 Donemi Çocuk Romanlarında Sevgi ve Korku Motiflerinin Çocuk Eğitimine Etkisi**, Diyarbakır, 2008, s.140.

⁶⁶Sabri Şatır, **Başlangıçta Bilgisizlik ve Korku Vardı**, İstanbul, Pan Yayıncılık, 2004. s.13-14.

⁶⁷Sigmund Freud, **Endişe**,(çev. Leyla Özcengiz) İstanbul, Dergâh Yayınları, 1992, s. 95

hayata dair bütün manaları kaybettiğinde hiçliğe doğru sürüklenmeye başlar ve bu hiçlik korkusu kötü huylu korkular arasındadır. Kişiyi ele geçiren, hayattan soğutan, dehşet veren ve hasta eden korkulardandır. Korkunun bilinçli şekilleri olduğu gibi bilinçsiz olanları da vardır. Bilinçli olan korkularımız açıkta olan, farkında olduğumuz korkulardır. Bilinçsiz korkular ise, derinlerde yer edinen, uyuduğumuzda kendini rüyalarda gösteren bilinç dışı olanlardır ve bu tür korkuları bulup ortaya çıkarmak çok daha zordur. Kişinin "olmak" problemini Osho'ya göre: "ben mahkûmiyeti" olarak adlandırır. Düşünüre göre "ben" harika bir zindandır. Kişiyi köleleştiren, zihni tutsaklaştıran bir zindan. Bu zindandan kurtulmanın yolunu da çoğu düşünür gibi egoyu yok etmekte bulur. Olmanın tek yolu, olmamaktır."⁶⁸ Bu durum aslında nefisini öldürme nefis terbiyesinde bulunmadır.

Korkunun meydana gelmesi aslında insanın dünyaya geldiği ilk günden başlamış bir eylemdir. İnsan dünyaya birçok kaygı ve korku ile dünyaya gelir. Yapması gereken sorumluluklar yüklü olarak gelir. Bununla birlikte dünyasal kaygıları meydana gelir.

2.9.Korkunun Belirtileri

2.9.1.Fiziksel Belirtileri

Fiziksel belirtiler genellikle; titreme, terleme, karın ağrısı, nabzın yükselmesi ile kendini gösteren bir duygu halidir. Korkunun bu formda belirtileri vücutta yüksek bir adrenalin salgılar. Kalp atışlarının yükselmesi böbrek üstü bezlerinde üretilen adrenalinden kaynaklanmaktadır. Kalp atışlarının yükselmesinin temel sebebi algılanan tehlide vücudun karşı koyabilmesi için kan pompalanmasının artırılması ve kasların daha fazla kan alarak güçlenmesini sağlamaktır. Böylelikle vücut olağanın üzerinde bir güce kavuşarak tehlikeyi bertaraf etme şansını elde etmektedir.

Tunç Alkın'a göre korkunun bedendeki değişikliklerini şu şekilde yorumlar: "Bir tehdit, tehlike algılandıktan sonra saniyeler içinde bir uyarılma başlar. Otonom sinir sistemi hemen vücuda adrenalin, noradrenalin ve diğer stres hormonlarını gönderir. Duygusal- bilişsel ve davranışsal belirtilerin yanı sıra birçok bedensel belirti ortaya

⁶⁸Müge Göncü, *Korkunun Edebi Görüntüleri/ Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Oğuz Atay'ın Roman ve Hikâyelerinde Entelektüelin Korkuları*, İstanbul 2017, s.12.

çıkır. Çok önemli olmayan fizyolojik işlemler devre dışı bırakılır. Gözbebekleri büyür. Sindirim faaliyeti yavaşlar hatta durur (bulantı, öğürme, karın ağrısı), deri soğur (üşüme, solma), tehlike anında gerekli oldukları için kan kaslara gönderilir (titreme, sallanma hissi), solunum sayısı ve kalp atımı hızlanır (nefes daralması, çarpıntı hissi ve göğüste baskı yaratabilir). Ayrıca kan basıncı hızla yükselir, karaciğerden gelen glikoz hızlı yakıt olarak kullanılırken, dokularda oksijenasyon artar. Tüm vücut alarmdadır ve savaşmak ya da kaçmak için hazırdır.”⁶⁹ Korku vücuttaki değişikliğe neden olmaktadır.

2.9.2. Duygusal Belirtileri

Korku, canlının hayatta kalmasını sağlayan bireyi tehlikeli durumlardan sakınmasına olanak veren önemli bir duygudur. Korku, tehlikeli bir durumda içinde bulunduğumuz şartlara ve gelişen olaylara değil, bu durum veya olaylar için geliştirdiğimiz düşüncelerimize karşın göstermiş olduğumuz davranışlardır. Günlük yaşamda bireysel ya da toplumsal olarak her zaman duyumsanan ve aşına olunan korku; gerçek bir tehlikenin ya da tanımlanamayan soyut bir tehlike düşüncesinin insanda uyandırdığı endişe duygusunu tanımlamaktadır. Duygusal belirtiler ise insanın içinde oluşan huzursuzluklardır. Kaygıları, endişeleri ile ortaya çıkar. Duygusal belirtilerinde insan daha çok öfkelenir, çaresiz kalırlar bu durum karşısında da heyecanlanırlar ve dengesiz hareketler gösterirler. Duygusal belirtilerinden biride huzursuzluktur. Huzursuz olan birey tedirgin olması ve endişe içinde olması sonucunda heyecanlanması ile bireyde dengesiz hareketler meydana gelmektedir.

⁶⁹ Tunç Alkın, **Korkunun Biyolojik Temelleri: Savaş ya da Kaç**, Psikeart Dergi. Sayı: 19. 2012, s.8.

3. KORKUNUN ÇEŞİTLERİ

3.1.Terk edilme Korkusu

Korkular, insanın ilk dünyaya gelişiyle başlar. Savunmasız olan bir bebeğin korkusunu ağlamasıyla belli etmesi gibi çocuk ilk dünyaya geldikten sonra çevresindekileri anlamaya çalışması uzun bir süre alır ve çocuk savunmasızdır. Annesine olan bağlılığı annesinin onu koruyucu bir yapısı olmasından dolayı çocuk annesinin ondan uzaklaşması çocukta korkuya neden olur ve annesi dışında bir yabancıya ona yaklaşması çocuğun ilk dönem korku ve kaygı belirtileridir. Bu durumda çocukta terk edilmiş olma korkusunu yaşar.

3.2.Karanlık Korkusu

İnsanoğlu doğumundan ölümüne kadar karanlıktan korkmuştur. Bunun temel sebebi insanın görmediklerinden çekinme duygusuyla alakalıdır. Hâlbuki insan hayatı karanlık bir dünya olan ana rahminde tanımaktadır; acaba hayata ilk başladığımız yerde yani ana rahminde yaşadıklarımız veya hissettiklerimizden dolayı mı geri kalan tüm ömrümüz boyunca korkuların mahkûmu olmaktayız. Çocuk büyümeye başladıktan sonra karanlıktan korkmaya başlar yalnız başına bir odanın içerisinde kalmaz. Bu durum karanlık korkuları çocukta hissedilmeye başlanır. Campbell'e göre "İnsan, gece gündüz, durmaksızın kendi yolunu kaybetmiş ruhunun kilitli labirenti içinde yaşayan o benlik imgesi tarafından, yani tanrısal varlık tarafından kovalanmaktadır. Kapılara giden yollar görünmez olmuştur: çıkış yoktur".⁷⁰ Bu durumu insanın bilinmezlikten kokması olarak tanımlamıştır. "*Kapılara giden yollar görünmez olmuştur*" ifadesi ile aslında bir karanlık korkusu insanın benliğini kaplamış olduğunu göstermektedir.

Karanlık korkusu, karanlık ortamlarda ya da geceleri ortaya çıkan bir durum olarak ifade edilmektedir. Karanlık korkusunun temel sebebi bilinmezliktir. Karanlık ortamda tehlikeler görünmez ve kontrol altına alınıp ortadan kaldırılamaz bu yüzden de bilinmezlikten dolayı korku meydana gelmektedir. Karanlık korkusu küçük yaşlarda başlayıp ileri yaşlara kadar devam etmektedir. "Bireyin çocukluk

⁷⁰Joseph Campbell, **Kahramanın Sonsuz Yolculuğu**, (çev. Sabri Gürses), Kabalcı Yayınları, İstanbul 2013, s 75.

döneminde karanlıkta yaşadığı sıkıntılı bir olaydan dolayı karanlık korkusu oluşabilir. Bu korkudan kimseye bahsedemeyen kişiler, geceleri korkuları içinde kapalı kalırlar. Korkuyu yenmek yerine korkudan kaçmak için birçok yöntem başvurulur, bunlar; ışıkları açık tutmak, karanlıkta tek başına kalmamak, odaları sürekli kontrol etmek ya da buna benzer kaçış yollarıdır. Ama bu kaçışlar saplantı haline dönüşerek durumu daha çok güçlendirebilir. Karanlık korkusunun birçok sebebi olabilir. Bireyler, karanlıkta karşılarında çıkabilecek herhangi bir tehlikeyi veya tehdidi tahmin edip önceden kontrol altına almak isterler. Bu kişiler, kontrol edemeyecekleri her şeyden korkarlar. Kontrol kaybı korkusu ise karanlık korkusuna yol açabilir.”⁷¹ Karanlık korkusu bir bilinmezlik söz konusudur. Karanlıkta birey önüne ne çıkacağını bilemediği için korkuya neden olur.

3.4.Yalnızlık Korkusu

Yalnızlık, tek başına ve yalnız olma durumu değil, tek başına ve yalnız olduğunu hissetme durumudur. Yalnızlık hissi kişide, büyük bir boşluk duygusu ve dışlanmışlık düşüncesi ortaya çıkarabilir. Etrafında insanlar olsa bile, eğer kişi başka insanlarla paylaşımda bulunamıyorsa yani iletişime geçemiyorsa, psikolojik olarak kendini yalnız hissedebilir. Aslında yalnızlık kişinin tek başına kalmışlığı değil bu durum kişiye acı veren istenmeyen bir durumdur. “Yalnızlık Allah’a mahsustur!” sözü de bu durumu açıklamaktadır. Aslında yalnızlık iki türdür: kalabalıkların içinde kendini yalnız hissetme, ikincisi de sosyal ortama ayak uyduramamak yalnızlık korkusu olarak ifade edilmektedir. “Kişinin içinde yaşadığı dünyayı kendisine yabancı kabul etmesi ve bunu bilmesi demektir yalnızlık. Yaşamak, gizemli bir gelecekte varacağımız yere girmek için geçmişte bulunduğumuz yerden yola koyulmak demektir. Yalnızlık, insan duygusunun en derindeki gerçeğidir. Yalnızlık olduğunu bilen ve bir başkasında gerçekleştirme özlemi içinde ve doğaya 'hayır' diyerek yaşar. Doğuşla meydana gelen değişikliği, bir ayrılık, kopuş ve yalnız kalış, yabancı ve düşmanca çevreye düşüş olarak algılar insan. Sonraları bu ilkel duyum yalnızlık duygusuna dönüşür; daha sonrada biliş olur: Bir anlamda yalnızlık 'kendini bilmektir; öteki anlamdaysa kendimizden kaçıp kurtulma özlemi, kaygıdan

⁷¹<http://www.yaseminaydogdu.com.tr/hipnoterapi-ve-karanlik-korkusu/> 29 Ocak 2018'de Erşildi.

ve kararsızlıktan kurtulacağımız bir sınav ve arınmadır.”⁷² Aslında bir kurtuluş olarak ifade edilmektedir. İnsanlar hayatlarını bir şeye bağlamadan yaşamlarını sürdüremezler. Bu bağlanma durumu içindeki boşluğu doldurma durumudur. İçinde boşluk hissetmek, yalnızlık duygusu onu maddi şeylere, insanlara, fikirlere bağlılığa yönlendirir. Bu bağlılığa neden olan başlıca unsur korkudur.

3.5.Yükseklik Korkusu

Yükseklik korkusu tıbbi adıyla akrofobi olarak ifade edilmektedir. Bu durum aslında boşluktan korkmadır. Bu korkunun kaynağı insanın başından geçen bir yüksekten düşme olayı olabileceği gibi, ana rahminde düşük tehlikesi atlatan bireylerin büyüdüklerinde yükseklik korkusuna kapılma eğilimlerinin daha fazla olduğu belirtilmektedir. Yükseklik korkusu insanlarda olduğu gibi hayvanlarda da mevcuttur. Bu korku sayesinde canlının fiziksel bir zarara uğramasının önüne geçilir.

“Bazı insanlar tehlikeli durumlara karşı aşırı hassas olurlar. Bu durum kimi zaman dönemsel, kimi zaman hayat boyu karşılımlarına çıkabilir. Yükseklik korkusu da bu tehlikeli durumlardan biridir. Bazı insanlar zeminden yükseğe çıkıldıkça paniğe kapılır. Bu korku yüksekte olmanın verdiği tedirginlikten çok daha fazladır. Yükseklik korkusu çeken insanlarda yalnızca zihinsel değil biyolojik değişimler de olmaktadır. Hatta bazı kişilerde bayılmaya kadar varan sorunlar görülebilir. Yükseklik korkusu bazen doğuştan gelen bir sorundur. Bazen ise çocukların çevredeki yükseklik korkusu olan insanları görmesiyle sonradan gelişebilir.”⁷³Yükseklik korkusu insanda ana rahminde başlayıp hayatları boyunca devam eden bir korku türüdür. Yüksek bir yere çıkıldığında yaşanan psikolojik bir heyecandır.

3.6. Sosyal Korku Motifleri

Sosyal varlık olan insan hayatının birçok safhasında hayatta kalabilme, kendini gösterebilme, statüsünü koruma bilmesi veya bunlardan kaçması korkuyu meydana getirir. Sosyal korku bireyi sürekli ve belirgin bir korku duyduğu toplumsal olaylar ve durumlardan kaçınma davranışı göstermektedir. Bu yoğun kaygı durumu ve

⁷²Reyhan Hoş, **Varoluşçuluk Bağlamında Yalnızlık ve Yabancılaşma**, Yüksek Lisans Tezi, 2000, s. 4-5.

⁷³<https://sabahsaglik.com/yuksekklik-korkusu-nasil-yenilir-akrofobi/> Erişim tarihi 22 Kasım 2017.

kaçınma davranışı kişinin hayatını ve iş yaşamı olumsuz etkilemektedir. Sosyal korku bireyler için; başkalarının önünde konuşma yapmak, toplantılara katılma, statüsü yüksek kişilerle aynı ortamda bulunmak, bazen basit bir market alışverişinde sırada beklemek bile kaygı yaratan bir duruma dönüşebilir. Bu ortamlarda ve aktiviteler sırasında hissettikleri kaygının, diğer insanlar tarafından fark edileceğinden ve gülünç duruma düşeceklerinden korkarlar.

3.6.1. Ölüm Korkusu(Hayatta Kalma)

Bebeklikten başlayan bu korkular gençlik ve yaşlılık dönemlerinde artık insanların zihinlerinde yer edindikleri için korkunun türleri değişerek insanların hayatlarında önemli bir faktör olarak bulunmaya başlar. Başlangıçta küçük olan korkular insanlar büyüdükçe onlar da büyürler. Örneğin her insan ölümden korkar ve ölümün onlara gelmemesi için mücadele eder, bu mücadelede ölümü kendisine uzak görür veya kendisinin istisna olduğunu düşünür ve böylece ölüm korkusunu yenmeye çalışır. Burada insanın korkularından kaçmak için onları yok saydığını görmekteyiz. Hâlbuki ölümün hayat gibi doğal bir süreç olduğunu fark eden bireyde ölüm korkusu veya ölümle mücadele gibi kaygılar olmaz. Ölüm korkusunun temelinde tanrıdan ve güçten korkma vardır. Çünkü tanrı veya sonsuz güç sınırlı güce sahip olan insanın yaşamına son verecek güce sahiptir. Aynı zamanda ölüm korkusu tanrıyla yüzleşme korkusudur. Ölüm korkusu güçlünün yanında kendi zayıflığını idrak etmeden kaynaklanan korkudur. Ölümü her canlı yaşayacaktır. İnsanoğlu ölümün gelmeyeceğini düşünür. Dünyaya gelen her canlı mutlaka ölümü tadacağını ayette de vurgulanmaktadır: “*Her nefis ölümü tadacaktır.*”⁷⁴ Bu durum korkuya neden olur. Osho bu durumuma şöyle bir benzetme yapar: “Yaşam ayrımcılık yapmaz. Başkanlar ya da ayakkabıcılar, tuvalet temizleyenler ya da başbakanlar, yaşam için biri diğerinden farklı değil. Ölüm hepsini, aynı şekilde yere yıkar. Ölüm, dünyadaki tek komünisttir; zengin ya da dilenci, eğitilmiş ya da eğitimsiz fark etmez. İster bir toplumun sayın bir üyesi ol, isterse bir sokak köpeği, fark etmez. Ölüm gelir ve herkesi eşitler.”⁷⁵ Osho'nun ifadesiyle ölümün kimseyi seçmediğini her canlıya gelebileceğini vurgulamaktadır. Ölüm korkusu aslında bastırılmış bir korkudur.

⁷⁴ Kur'an-ı Kerim, Ankebût Suresi, Ayet 57.

⁷⁵ Osho, **Korku**,(çev. Merve Durgun), İstanbul, Butik Yayınları, 2010, s.20.

Çünkü sürekli olarak ölümden ve ölümün gelmesinden korkmuş olsak insanlar bu dünyada yapacakları işlevleri yerine getirememiş olurlar. Bu yüzden de bastırılmış bir duygu olarak devam eder. Gregory Zilboorg, ölüm korkusunu şu şekilde anlatmaktadır. “ Eğer bu korku sürekli olarak bilinçte kalsaydı, normal olarak işlevlerimizi sürdüremezdik. Rahat bir şekilde yaşayabilmemiz için uygun bir şekilde bastırılması gerekmektedir.”⁷⁶ Geçmişten bu yana insanlar ölümden kaçma ve ölümü alt etme çabası içerisine girmektedirler. Bunun içinde ölüme çare aramaktadır. Halk hikâyelerinde genellikle Ab-ı hayat suyunu bulmak için vermiş oldukları mücadeleyle doludur. Bir ölümden kaçış ve yaşama sevinci kaybetmeyen insanların çabalarıdır. Kuran’da insanların ölüm korkusuna şöyle değinilir: “De ki: Sizin kendisinden kaçtığınız ölüm, sizi mutlaka bulacaktır.”⁷⁷ Burada aslında insanların ölümden kaçmalarının gereksiz bir uğraş olduğuna ve bir gün mutlaka ölümün her canlıya gelebileceğini vurgulamaktadır.

3.6.2. Neslini Devam Ettirememe Korkusu (Yayılma/Çoğalma)

Dünya üzerindeki tüm canlılar kendinden olan fiziksel, davranışsal hatta duygusal özellikleri gelecek kuşaklara aktarmak ister. Bu durumdan dolayı çocuk sahibi olmak için bir mücadele içerisinde bulunur. “Çocuk sahibi olma, olamamaktan korkma ve olabilmek için çeşitli zahmetlere katlanma ile insanlığın yok olma tehlikesiyle karşı karşıya geldiği çeşitli felaketler ve bu felaketlerde insanların kendilerini koruma yöntemleri ele alınmıştır. Bilindiği gibi Türk anlatı geleneğinde çocuk sahibi olma, sürekli önem arz eden bir yere sahiptir ve bunun örneğini çeşitli anlatı türlerinde; Dede Korkut Hikâyeleri”nden masal ve fıkralara kadar görebilmek mümkündür.”⁷⁸ “Neslini devam ettirme” konusu halk hikâyelerinde oldukça öneme sahip bir konudur.

3.6.3. Statüyü Kaybetme Korkusu (Değerler)

Çoğu canlılarda olduğu gibi insanlar da topluluklar halinde yaşar. Bu topluluk içerisinde bulunan bireyler yazılı olmayan kurallar bütünü sayesinde toplum

⁷⁶Hakan Kızıltan ve M. Bilgin Saydam, **Ölmek- Korku ve Tevekkül. Korku**, Psikeart Dergi, Sayı:19. 2012 s.22.

⁷⁷ Kur’an-ı Kerim, 62. Cuma Suresi, Ayet 8.

⁷⁸ İrfan Polat, **Türkiye Sahası Masal ve Efsanelerinde Korku Kültü**, Erzurum, 2019, Doktora Tezi, s. 110

dediğimiz yapıyı meydana getirirler. Toplum yapısındaki bu kurallar bireyin kendisini durdurması ve ölçülü davranmasına sebep olmakta ve bireyin üzerine sorumluluklar yüklemektedir. Bireyin toplum içerisinde yer edinebilmesi ve kazanmış olduğu mevki korumak için bu toplumsal kurallara sıkı sıkıya bağlı olmalıdır. Toplumsal yapıdaki bu kurallar birey üzerinde yoğun bir baskı uygulamaktadır. Bu baskı sonucu bireyde önce tedirginlik daha sonra ise toplumdan dışlanma korkusuna dönüşmektedir.

Sosyal statüyü kaybetme ve toplumdan dışlanma korkusu aslında bizim atalarımızdan miras kalan bir korkudur. Bunu biraz açacak olursak; uzak atalarımızın hayatı kabileler halinde bir arada yaşamaktan ibaretti. Bireyin yaşama şansı kabile içerisinde kalıp kalmamasına göre değişebiliyordu. Beslenme, savunma gibi ihtiyaçlar topluluk içerisinde yaşarken daha kolay bir haldeydi. Kabileden uzaklaştırılmak veya kovulmak ölüme mahkûm edilmekle aynı şeydi. İşte bu nereye gideceğini bilememe ve ölüm korkusu bireyin bulunduğu toplum içerisinde kalmak için her türlü fedakârlığa katlanmasını sağlamıştır. Sonuç olarak sosyal statüyü kaybetme korkusu atalarımızın bize aktardığı bir nevi genetik kaynaklı bir korkudur.

3.6.3.1. Devletin Birliği ve Beraberliğinin Bozulmasına Dair Korku

“Devletin, boyun bir ve bütün halde olabilmesi önce bireyin, ardından da ailenin bütünlüğünü sağlaması gerektirir. Bireysel ve toplumsal bütünlük boyun, devletin birliği, beraberliği ve devamlılığı için gereklidir.”⁷⁹ Devlette bütünlük varsa orada yaşam vardır. Devleti parçalanmış bir toplum toplum olmaktan çıkar. Bu yüzden de devletin birlik ve beraberliği için çaba harcanır onun parçalanmaması için halk üstüne düşen görevi yapar. Boyların birbirleriyle bir bütün halinde yaşamaya kendini şartlarlar. Çünkü düzenin bozulmasından korkarlar.

3.6.3.2. Adsız Kalma Korkusu (Toplumdan Dışlanma)

İnsan, çevresinde gördüğü canlıları, nesnelere ve diğer her şeyi adlandırma ihtiyacı varoluşundan bu yana devam etmektedir. Türk kültüründe ad verme çok büyük bir öneme sahiptir. Sedat Veyis Örnek'e göre, “Adın taşıdığı, karşıladığı ya da içerdiği

⁷⁹ Metin Ekici, “Dirse Han Oğlu Boğaç Han Anlatımında Bireysellik ve Toplumsallık” Milli Folklor, 2001, Sayı 52, s. 50

anlamın çocuğun karakterini, kişiliğini, geleceğini, toplum içindeki yerini ve başarısını damgalayacak, biçimlendirecek simgesel bir güç taşımasına özen gösterildiğini ve adın, bir bakıma insanın tinsel varlığını da simgelemekte olduğunu, adın sözcük anlamını, o adı taşıyana geçirdiğine inanıldığını”⁸⁰ belirtmiştir. Toplumsal hayatta bireylerin edindikleri yer yani statüleri adlarıyla, lakaplarıyla veya sülale isimleriyle anılmaktadır. Eski Türklerde doğan çocuğa isim, yapmış olduğu bir kahramanlığa veya bir davranışa uygun olacak şekilde verilirdi ve o birey ismiyle toplum içerisinde bir yer edinirdi. Türk kültüründe geçmişten günümüze kadar insan yaşamında bu denli önem sahibi olan ad, gelişigüzel olarak verilmez. Çocuğa ad koyma, sıradan bir olay olmadığı için, bu iş küçük çaptada olsa kutlanarak ve kutsanarak yerine getirilir. Çocuğa ad verileceği zaman bir ziyafet verilir ve toplumda sözü dinlenen saygı duyulan bilge bir kişi tarafından çocuğun adı konur. Bu durumun önemi halk hikâyelerinde de görülür. Uzun süre adsız kalan çocuk ailesi tarafından bir korkuya neden olur. Bu durum toplum önünde ailenin ve çocuğun dışlanması olarak nitelendirilir.

3.6.4. Güçlü Olandan Korkma(Zayıflık)

Tüm canlılar hayatta kalma, beslenme ve çoğalma gibi temel ihtiyaçlar için mücadele vermek zorundadır. Bu durum yaratanın koyduğu bir tabiat kuralıdır. Güçlü olanın varlığını devam ettirme şansı daha yüksektir. Hayvanlar âleminde bu tür güç gösterilerinin nesli devam ettirme açısından temel bir davranış biçimi olduğu bilinmektedir.

İnsanoğlu da tabiatın bir parçası olduğundan ve hayvani bir yönü de bulunduğundan güç onun için de yaşamsal bir unsurdur. Tabiatıta her şey zıttı ile var olduğuna göre gücün zıttı da zayıftır. Zayıf olan, insan veya hayvan olsun, gücün karşısında bir korku yaşar.

3.6.5. Olağanüstü Varlık ve Unsurlara Duyulan Korku

İnsanlıktan bu yana en eski anlatılarında dev, ejderhaya karşı bir korku anlatısı vardır. Korkunun sebebi bilinmezliktir aslında. Bilinmeyen bir varlık karşısında nasıl

⁸⁰ Sedat Veyis Örnek, “Türk Folklorunda Ad Seçme ve Ad Koyma”, Boğaziçi Üniversitesi, Halkbilim Yıllığı, İstanbul,1975, Taş Matbaası, s. 103

bir savunma mekanizması gerçekleştireceğini bilememe korkusu içerisinde kendini savunma mekanizmasının içerisine girerler. Bu savunma mekanizması ya olağanüstü varlıkla mücadele ya da bir kaçıştır. Bu kaçış kendisine zarar verebileceğini düşünmesi sonucunda yapılmış bir eylemdir. Genel olarak olağanüstü varlıktan korkma aslında bilinmezliktir. Bilinmediği için bir korku oluşur. “Modern anlamdaki bilimin henüz gelişmediği, semavî dinlerin henüz insanlara seslenmediği ve ilahî anlamda nizamın aktarılmadığı, iptidai dönemlerde insanlar, için kendi varlıkları dâhil bilinçlerinin dışındaki her şey sonsuz bir kargaşa ve karanlıktan, yani kaostan ibarettir. Dolayısıyla kabaca, bu karmaşık yapıya kazandırılan anlam, mitleri meydana getirir ki, koşullar göz önüne alındığında, bu dönemde olağanüstülük kavramının olağanlıkla eşdeğer bir anlam taşıdığı dikkati çeker.”⁸¹

3.7. İnançla İlgili Korkular

3.7.1. Allah Korkusu

Korkmak, bilinen, bilinmeyen veya hissedilen herhangi bir şeyden dolayı bir tehlike karşısında endişe ve kaygı içerisinde olmaktır. Allah (c.c) korkusu ise, İslam dininde olan terim olarak, “Yüce Allah’ın sonsuz büyüklüğü ve yüceliği karşısında irkilmek, Yüce Allah’ın sınırsız kemaline karşı duyduğumuz veya mutlaka duymamız gereken büyük muhabbetin bazı davranışlarımız ile zarar göreceği düşünmek ve kaygıyı taşımaktır.”⁸² Birçok ayette de Allah'tan korkulması gerektiğine vurgu yapar:

“Eğer müminler iseniz benden korkun.”⁸³

“Ey kullarım! Benden korkun, sakının.”⁸⁴

“Ey insanlar! Rabbinizden korkun! Çünkü kıyametin zelzelesi, pek büyük (korkunç) bir şeydir! Onu göreceğiniz gün, her emziren kadın emzirdiği yavrusunu unuttur ve her hamile kadın yükünü düşürür; insanları da sarhoş bir halde görürsün. Oysa onlar sarhoş değillerdir; fakat Allah’ın azabı pek dehşetlidir.”⁸⁵

⁸¹ İrfan Polat, **Türkiye Sahası Masal ve Efsanelerinde Korku Kültü**, Erzurum, 2019, Doktora Tezi, s.157

⁸² <http://www.islamalimi.com/Allah-korkusu-nedir/> Erişim Tarihi 29 Ocak 2018.

⁸³ Kur’an-ı Kerim, **Al-i İmran Suresi**, Ayet 175.

⁸⁴ Kur’an-ı Kerim, **Zümer Suresi**, Ayet 16.

⁸⁵ Kur’an-ı Kerim, **Hac Suresi**, Ayet 1-2.

“Onlar (o peygamberlerdir ki), Allah’ın (vahyen) gönderdiklerini tebliğ ederler ve O’ndan korkarlar; hem Allah’tan başka kimseden korkmazlar. Hesap görücü olarak da Allah yeter”⁸⁶

“Eğer biz bu Kur’an’ı bir dağın üzerine indirmiş olsaydık, doğrusu sen onu Allah korkusundan boyun eğmiş, paramparça olmuş görürdün! Bu misalleri insanlara, ta ki onlar düşünürler diye getiriyoruz”⁸⁷

“Sen ancak Zikr’e (Kuran’a) uyanı ve görmediği halde Rahman’dan korkan kimseyi uyarırsın. İşte onu bir bağışlanma ve güzel bir mükâfatla müjdele.”⁸⁸

Aslında bu korkular Allah’ı görmediğimiz için huzuruna varamadığımız için bilinmeyenden korkma irkilme olayıdır.

3.7.2. Ahiret Korkusu

“Ahiret, “ilk önce” manasındaki evvel kelimesinin mukabili ve “son” anlamındaki ahirin müennes şekli olup başta İslamiyet olmak üzere ilahi dinlerde “dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ölüm sonrası hayat”⁸⁹ diye tanımlanır.

“Kuran’da ahiret, müminler Allah’a kavuşacakları inancı nedeniyle Kavuşma Günü”⁹⁰

“İnsanlar ve bütün mahlûkat o günde bir araya toplanacağı için Toplanma Günü”⁹¹

“Dünya hayatlarında Allah’a iman etmeyenler ve fâni hayata aldandıklarını anlayacaklar için Aldanma Günü”⁹²

“Herkes kabrinden çıkıp dirileceği için Çıkış Günü”⁹³

⁸⁶ Kur’an-ı Kerim, **Ahzâb Suresi**, Ayet 39.

⁸⁷ Kur’an-ı Kerim, **Haşr Suresi**, Ayet 21.

⁸⁸ Kur’an-ı Kerim, **Yâsîn Suresi**, Ayet 11.

⁸⁹ Yeşilyurt Temel ve Taşdelen Mehmet, **Ahiret İncancının Pratik Yansımaları**, Kalam Araştırmaları Dergisi 2012, Sayı: 10.2. s.57

⁹⁰ Kur’an-ı Kerim, **Mümin Suresi**, Ayet 40/15

⁹¹ Kur’anı Kerim, **Teğabün Suresi**, Ayet 9

⁹² Kur’anı Kerim, **Teğabün Suresi**, Ayet 9

⁹³ Kur’anı Kerim, **Kaf Suresi**, Ayet 34

“Dünya'ya geri dönmek isteyenler için Hasret Günü”⁹⁴ isimleriyle anılır.

Ahret inancı öldükten sonra ‘öteki dünya’ dediğimiz bir dünya ile simgeleşmiştir. İnsanlar bu dünyadan sonra öldüklerinde diğer dünyaya gidecekleri yer olarak düşünülmektedir. Ahiretten korkmaları aslında Allah’tan korkmalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü öteki dünyada Allah ile karşılaşmalarının kaygısını yaşamaktadırlar.

“İnanan bir insanın ölüm olgusunun yol açtığı korku ya da kaygıyı, ölümün varlığını inkâr ederek, ölüm gerçeği ile kendi zihni arasına duvar örerek değil, ölümden sonra devam edecek bir hayat vadine bel bağlayarak aşmaya çalışması son derece akla uygundur. Ölüm gerçeği ile yüzleşme cesareti gösteren, ölüm düşüncesi ile sık sık karşılaşan, ölümü kabullenen ve belli düzeyde ölümden kaygı duyan inanan bir insan için bu durum dini faaliyetlere güdüleyici bir etki yapar. Böylece, Ahiret inancının çift yönlü bir etkisinden söz etmek mümkündür. Ölümü hatırlama, ölüm düşüncesi ile daha çok içli dışlı olma, ölüm gerçeğini kabullenmeye bağlı olarak bir yanda belli bir kaygı yaşanırken, öbür yanda ölüm sonrası için hazırlık yapma, dini görevlerini yerine getirmeye çalışma arzusunu uyandırma bakımından da olumlu bir yönelişe yol açmaktadır. Böylece dindarlık düzeyi ölüm kaygısını, ölüm kaygısı da dindarlık düzeyini etkilemekte fakat sonuçta Allah inancı ve beraberinde Ahiret inancı, ölüm korku ve kaygısını azaltıcı, ölüm ötesi ile ilgili umutları artırarak kişiyi rahatlatıcı bir işlev görmektedir”⁹⁵ Allah korkusu, ölüm korkusu gibi Ahiret korkusu ile ilgilide ayetler vardır. Genel olarak Ahiret İnancı ile ilgili bu dünyanın geçici olduğuna asıl dünyanın öteki dünya olduğu vurgulanmıştır.

“Fakat siz (ey insanlar) Ahiret daha hayırlı ve daha devamlı olduğu halde dünya hayatını tercih ediyorsunuz”⁹⁶

“Şüphesiz bu dünya hayatı geçici bir eğlencedir. Ama ahiret, gerçekten kalınacak bir yurttur”⁹⁷.

⁹⁴ Kur’anı Kerim, **Meryem Suresi**, Ayet 40

⁹⁵ <http://felsefe38.blogcu.com/dini-hayatin-butunlugu-acisindan-ahiret-inancinin-psikolojik-tem/1837615> Erişim Tarihi 3 Şubat 2018

⁹⁶ Kur’an-ı Kerim, **A’lâ Suresi**, Ayet 16.

⁹⁷ Kur’an-ı Kerim, **Mu’min Suresi**, Ayet 39.

“Allah'ın sana verdiğiinden (O'nun yolunda harçayarak) ahiret yurdunu da iste; ama dünyadan da nasibini unutma.”⁹⁸

“Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse o tam manasıyla sapıtmıştır.”⁹⁹

3.7.3. Günah İşleme

“Günah Farsça bir kelime olup isimdir”.¹⁰⁰ Ferit Develioğlu'nun sözlüğünde günahın tanımı; “Allah’u Teâla’nın emirlerine aykırı olarak görülen iş, dini alanda işlenmiş suç demektir.”¹⁰¹ Günah dini olarak yasak kabul edilen davranışların yapılması olarak adlandırılır. “Allah’ın emirlerinin yerine getirilmemesi ve nehiyelerinin çiğnenmesi, bazen kulun çevresine, bazen de kendi haklarına karşı işlediği zulümler şeklinde de ifade edilmektedir. Günah feridin kendi fitratının bozulmasına sebep olduğu gibi, toplumların yoldan çıkması ve onların helak olmasına da sebep olmaktadır. Yine günah “ahlâkî ve ictimâî boyutu bakımından kulun haddini bilmemesi, toplumların kötülükte aşırıya gitmeleri ve en sonunda da Allah’ı inkâr edip yeryüzünde bozgunculuğun hüküm sürmesi manalarına gelmektedir.”¹⁰² Günah ilahi otoriteye bir başkaldırı demektir aslında. Kabul edilmiş bir düzene karşı değildir.

3.8. Korkunun Mekânları

3.8.1. Mağara

Mağara yüzyıllar boyunca insanlar arasında bir “kült” olarak nitelendirmektedir. Kült kelime anlamı ile Fuzuli Bayat’a göre “Kavramsal olarak kült, Türk mitolojisinde doğaüstü varlıklar şeklinde tasarlanan yüce ve kutsal varlıklara gösterilen saygı, ihtiram ve bazen de tapınmadır.”¹⁰³ Ocak'a göre; “Bir kültün mevcudiyeti ancak şu üç şartın bir araya gelmesiyle tespit edilebilir:

⁹⁸ Kur’an-ı Kerim, **Kasas Suresi**, Ayet 77,

⁹⁹ Kur’an-ı Kerim, **Nisa Suresi**, Ayet 13.

¹⁰⁰ Fikret Karaman vd, **Dini Kavramlar Sözlüğü**, Ankara, 2006, s. 204

¹⁰¹ Ferit Develioğlu, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügati**, Aydın Kitabevi, Ankara, 2017 s.446

¹⁰² Ferruh Kahraman, “İslâm İncasında Günah, Günah Çeşitleri ve Kişiyi Günah İşlemeye Sevkeden Faktörler”, Usûl İslam Araştırmaları Dergisi, sy. 8, (Temmuz-Aralık 2007), s. 142.

¹⁰³ Fuzuli Bayat, **Türk Mitolojik Sistemi 1(Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi)**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2007, s.80.

- a. Kulte konu olabilecek bir nesne veya şahsın mevcudiyeti,
- b. Bu nesne veya şahıstan insanlara fayda yahut zarar gelebileceği inancının bulunması,
- c. Bu inancın sonucu olarak faydayı celb, zararı defedecek ziyaretler, adaklar, kurbanlar ve benzeri uygulamaların varlığı.”¹⁰⁴

Bir kült olarak ele alınan mağara simgesi aslında bazen koruyucu olarak kabul edilirken bazen de korku mekânları olarak da ele alınır. “Mağaralar halk inancında hazinelerin saklandığı yerlerdir. Bu kutsal mekânlarda bulunan hazinelere ancak belirli tlsımların bilgisine sahip olmakla ulaşılabilir. Mağara, bu hazinenin dışarı çıkarılmasına izin vermez. Kişilere ancak mağara hazinesinden aldıklarını geri verdiklerinde dışarı çıkmalarına izin verilir.”¹⁰⁵ Mağaraların koruyucu yanlarının yanı sıra belli bir kurallarının olduğu da söz konusudur. Mağaralar dişilik özeliklerinin olmasından dolayı da dikkat çekmektedir. Mağaraların koruyucu özelliğinden dolayı ana rahmine benzetilmesi söz konusudur. Mehmet Yılmaz’a göre “Mağaralar soylular tarafından ata mağarasına kurban sunulan, rahimle özdeşleştirilerek dişilik organının sembolü, kovalanan erkeğin sığınağı, vahşi hayvanların barınağı, insanların doğadaki ilk evi, ilahî deneyimlerin yaşandığı, doğum imgesini taşıyan, çok farklı mitolojik işlevlere sahip veya işlevlerin gerçekleştirildiği yerlerdir”¹⁰⁶ olarak belirtilmiştir. Mağaralar karanlık dünya ile ışıklı dünya arasındaki bir geçişi simgelemektedir. Mehmet Emin Bars’a göre “Mağara, kuyu, yer altı, mahzen ya da zindan gibi bir yere giriş/iniş başka bir âleme geçişin işaretidir. Bu geçiş bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Bu kapalı ve kutsal mekânlara kişi kendi isteği dışında girer. Ancak buradan ancak kendi iradesi, akılı ile çıkabilir. Kişi mağaradan çıkarak kendi farkına varır, kendini bulur. Kişinin mağaraya girme/çıkma aşamasında mekân –mağara- önemlidir. Mağara olmadan kişi, eşiği atlayamaz, kendini erginleştirip yeni bir hayata başlayamaz. Mağaraya girme, kişinin hayatının en önemli sınavlarından birisidir. Mağara, bu bakımdan kişinin pişmesine olanak sağlar. Mağaralar, bilinmeyenlerin, karanlıkların

¹⁰⁴ Ahmet Yaşar Ocak, **Alevi Ve Bektāři İnançlarının İslam ncesi Temelleri**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012, s.113.

¹⁰⁵ Pertev Naili Boratav, **Türk Mitolojisi Oğuzların - Anadolu Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi** (ev. Recep zbay), Ankara, Bilgesu Yayıncılık, 2012 s.106.

¹⁰⁶ Mehmet Yılmaz, “**Gaziantep Masallarında şamanizm’in İzleri**”, Folklor/Edebiyat, 2010, Sayı 52 s. 194.

dünyasıdır”¹⁰⁷ olarak belirtmiştir. Mağaralarda bir bilinmezlik söz konusudur. Bu bilinmezlik insanlarda korkuya neden olmaktadır. Bu yüzden de mağaralar hem koruyucu sığınacak yer hem de bilinmezliğinden dolayı korku mekânları olarak ele alınmaktadır.

3.8.2. Kuyu

Kuyular yeryüzünden yer altına geçiş noktalarıdır. Kuyu bilinmeyenin simgeleştiği mekân olarak tasvir edilir. Bu durum bilinçten bilinçdışına geçiş söz konusudur. “Yaşamın büyük bir bölümü aslında bilinçdışında uyunarak veya hayal kurularak geçirilir. Bilinçdışı bir yönüyle bireyin uğraşmak, yüzleşmek veya mücadele etmek zorunda olduğu korku/kaygılarının taşıdığı giz ve bu gizin ördüğü kalın duvarlarla çevrili, türlü düşmanların olduğu bir yerdir. Her bireyin kendi mental dünyasında barındırdığı bir kuyusu vardır. Mücadeleden korktuğu, başaramayacağını düşündüğü, ötelediği birçok şeyi bu kuyulara hapseder”¹⁰⁸ ifadesi ile aslında kuyu motifi kişinin başaramadığı korktuğu şeyleri kuyuya hapsederek ondan kurtulması söz konusudur. Kuyular karanlığın örttüğü bilinmezlik korkusu olarak ifade edilir. Aynı mağaralar gibi kuyularda ana rahmi olarak nitelendirilir. Hem koruyucu özelliği hem de bilinmezlikten dolayı bir yanda korku mekânı olarak nitelendirirken bir yandan da koruyucu mekân olarak ele alınmaktadır. Jung’a göre anne arketipinin diğer arketiplerde de görüleceği üzere sayısız tezahürü vardır. “Bunlar, kişisel olabileceği gibi, ilişki içinde bulunulan herhangi bir kadın ya da kız; kurtuluş arzusunun hedefi geniş anlamda kilise, üniversite, kent, ülke, gök, toprak, orman, deniz ve akarsu; madde, yeraltı dünyası ve ay, dar anlamda doğum ve döllenme yeri olarak tarla, bahçe, kaya, mağara, ağaç, kaynak, derin kuyu, gül; daha dar anlamda rahim, oyuk biçim”¹⁰⁹ olarak ifade eder. Bu da aslında yer anaya dönmek ya da yer anadan gelmek olarak ifade edilmektedir.

¹⁰⁷ Mehmet Emin Bars, **Türk Destanlarında Mağara Kültü Üzerine Bir Değerlendirme**, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2017, s.77.

¹⁰⁸ Adem Balkaya, “**Halk Anlatılarında Kuyunun İşlevselliği Üzerine Bir Okuma**”, Millî Folklor, 2014, sayı.102, s. 57

¹⁰⁹ C. Gustav Jung, **Dört Arketip**, (çev. Zehra Aksu Yılmaz), İstanbul, Metis Yayınları, 2012, s. 21-22

3.8.3. Diğer Korku Mekânları

Korku olgusunun işlendiği bu çalışmada diğer mekânlar ise; zindan, orman, mezarlıklar, ağaçdır.

3.8.3.1. Zindan

Halk hikâyelerindeki kahramanlar, doğdukları yerlerden ayrıldığı zamanlarda rakipleri tarafından zindana hapsedildiği görülmektedir. Kahramanlar, bu yerde haklarından mahrum bırakılmakta ve hak etmedikleri halde zindanda tutsak edilebilmektedir. Bu durum kahramanda veya ailesinde bir korku meydana getirmektedir. Kahramanın zindanda özgürlüğünü elinden alındığı için korku mekânı olarak ele alınmıştır.

3.8.3.2. Mezarlıklar

Mezarlıklar, bulunduğu toplumun özelliklerini, sanatını, estetik anlayışına ışık tutan, inanç ve adetlerini aydınlatan, halkın kültürünü yansıtan önemli belgelerdendir. Mezarlıklar bu özelliklerinin yanında insanlar içinde korkulu mekânlar olarak değerlendirilir.

3.8.3.3.Orman

Türk kültüründe orman iyi şeyleri anımsatmaz. Kutsal ağaçlar(hayat ağacı) Tanrı'nın tekliğini, birliğini simgelesede ormanlar bunun aksi olduğunu çağırıştırır. Ormanlar çokluğun, kötülüğün ve kargaşanın simgesi haline gelmiştir. Bu yüzden de halk hikâyelerinde korku mekânları olarak değerlendirilir. Ormanlar halk hikâyelerinde, masallarda, efsanelerde kaosun olduğu ortam olarak ele alınır.

3.8.3.4. Kaya(Taş)

Kaya motifi ilk olarak Türklerin Yaratılış efsanesinde; "Tanrı'ya karşı hatalı bir davranışta bulunan insan suya düşer ve suda boğulurken, Tanrı'ya: "Ah Yüce Tanrım! Beni kurtar!" diye yalvarır. Tanrı "- Ey İnsan! Suda yüksel" diye karşılık verir ve insan suyun üzerine yükselir. Tanrı'nın yeni buyruğu: "- Yalçın kaya olsun". Denizden yükselen yalçın bir kayanın üzerine insan çıkar.' v.b. Bu efsânedede de kaya hep önemli bir mevkide bulunur. Onda barınılır, korunulur. Aralarında farklar

olmakla beraber yaratılış efsânelerinde taş, kaya kurtarıcı bir araç ve yaşamaya destek olacak bir zemin veya çarptığını kıracak, ezecek kuvvette bir varlık olarak beliriyor.”¹¹⁰ Halk hikâyelerinde kaya (taş) motifi bazen mucizelerle dolu bazende korku mekânı olarak ele alınmaktadır.

¹¹⁰ Hikmet Tanyu, **Türklerde Taşla İlgili İnançlar**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi YAYINLARI, 1968, s.34-35

4. ANADOLU SAHASI HALK HİKÂYELERİNDE KORKU

4.1.Ölüm Korkusu (Hayatta Kalma)

Tabiattaki tüm canlılar kendi öz varlığını koruma içgüdüleriyle dünyaya gelir. Canlıların öncelik sırasında ilk sırayı hayatta kalma dürtüsü oluşturmaktadır. Bu nedenle canlılar hayatta kalabilmek için önce beslenme daha sonra ise çoğalma dürtüsünü kullanırlar. Hayatta kalmak için yalnızca beslenme yeterli olmayacağı için kendini güvene alma ve koruma içgüdüleri de canlıda hat safhada aktif bulunmaktadır. İşte bu fiziksel yapıyı hayatta tutabilmek adına, metafizik unsurlar devreye girmektedir. Bu metafizik unsurların faaliyetleri sonucu ortaya kaygı çıkar bu da korkunun başlangıç safhasını teşkil eder. Kendinden daha güçlü ve kendisini yok edebilecek bir rakibin ortaya çıkması durumunda korku canlıyı yönetmeye başlayarak mantık veya akıl ikinci plana düşer.

“Yaralı Mahmut” hikâyesinde, Gence halkının Osmanlı Devletinin sahip olduğu gücünden korkarak kendilerini yok edeceğini düşünmeleriyle, hayatta kalmanın doğal bir tepkisiyle birlikte ölüm korkusuna neden olur.

“Ne yatırsan, uykuda Al Osmanlı devleti Gence’yi sardı.” Emir Govka ne şimdiki, Gence yedi gat sargıda, “heyvah” dedi.

“Heyvah -dedi- heyvah. Uykuda ikan Al Osman devleti beni uykuda apardı.”

Gecenin yarısı îdi, Emir Govkan emir verdi

“Bütün meclisi toplayin.” Bütün meclisi topladı başına, herkes yataktan galkdi. Herkes titredi, çünkü Gence sarılmışdı. Gence’nin halgı yediden yetmişe talaşa düşdi”¹¹¹

Hikâyede, Osmanlı Devletinin kendileri hakkındaki hükmünü bilmedikleri için Gence halkı, düşünmeden korkuya kapılır. Bu durum aslında insanın bilinmeyen ve

¹¹¹ Saim Sakaoğlu vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.249.

belirsizlik karşısında tedirginlik duygusu yaşadığı söz konusudur. Bu tedirginlik sonucunda insanda asıl olan ölümden korkma meydana gelir.

Bazen büyük bir güç değil sıradan bir insan bile kulaktan dolma bilgi ve duyular nedeniyle etrafına korku salabilmektedir. Dolayısıyla korkunun tetiklenmesi için büyük bir tehdit de gerekmez. Önemli olan tehdit teşkil ettiği düşünülen canlının karşı tarafta meydana getirdiği algıdır. Algının şiddeti ile korkunun şiddeti doğru orantılıdır. “Yaralı Mahmut” hikâyesinde bu durumu şöyle geçmektedir.

Mehub’un kendisinin Mahmut’a zarar verdiğini düşünüp endişeye kapılması;

“Mahmud, bırak atımın başını, ganin tökülmeden, meğer Mahmud. Derdi ki giz bene korku veriyor, adam sevdiğünü vurur mu diye. Bırakmayan Mahmud atın başını, giz Mahmud’ın tepeden eyle bir gılıç vurdu ki, gılıç iki parmak gafaya oturdu. Mahmud ah çekerek atdan yıkıldı. Her iki taraftan gan fisgiye kimi atiyordu. O zaman, sihir, gan çıkar çıkmaz bozuldu. Giz gendini Mahmud’un üzerine atdı”:

“Heyvak ne yaptım” diye ellerini dizine vura vura ağlıyordu. Mahmud yerde çırpınıyordu. Mahmud’ın başını gucağına alan giz üzerindeki libasları yırtarak, Mahmud’ın gafasına sargıp sigardı, gan fazla gitmesin diye¹¹².

“Yaralı Mahmut” hikâyesinde Mehub'un telaşa kapılması ve ne yapacağını bilememesi bireyin yaşadığı korku nedeniyle mantıktan uzaklaştı vurgulanır.

Tüm canlılarda özellikle de insanda sonsuza kadar yaşama arzusu en büyük hayal olagelmıştır. Bu hayalini gerçekleştirmek adına ölümü bile göze alır. Ölümsüzlük uğruna ölüm riskini göze alması aslında büyük bir tezatlık örneğidir. Aynı şekilde ölümsüzlük arzusunu da tetikleyen ana korku ölüm korkusudur. Davutoğlu Süleyman hikâyesinde de Belkıs'ın ölüm korkusuyla Ab-ı hayat arayışına girdiği söz konusudur.

Toy, düğün dutulurkan Belgis:

¹¹²Saim Sakaoğlu vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.268.

“Ya Süleyman senden bir şey isderem.”

“Nedik?”

“Eb-i hayatı emret, sen Gaf’dan Gaf’a hükümdar oldun, eb-i hayatı içelim. Dünyada seninen ben sağ galalım. Ber-heyat olalım. Sultanilik sende galsın, ikimiz bir yasdıkda yıkılane gider galalım.”¹¹³

Bu hikâyede ab-ı hayattan bahsedilmiştir. “Âb-ı Hayat, ölmezlik suyu, damlaları sonsuz hayat bağışlayan tatlı ve lezzetli su, bengi suyu”¹¹⁴ görüldüğü üzere Belkıs bir taraftan ab-ı hayat isterken bir taraftan da *“bir yasdıkda yıkılane gider galalım”* diyerek ölümsüzlüğün mümkün olmadığını kabul etmektedir. Ab-ı Hayatı içildiği zaman ölümsüz olunuyor, yıkılmak sözcüğü burada ölümü ifade etmektedir. Burada Belkıs’ın ölüm korkusu ile mantığını yitirmiştir.

Davut oğlu Süleyman hikâyesinde Süleyman’a ölümün gelmesi fakat onun ölümden kaçmak istemesi anlatılır.

Lale ile beraber has bağçaya gezmeye girdi, Arkasını döndü ki, bir Ârab peşinden geliyor.

“Sen kimsin -diye sordü- ne gezersin peşime, bu bağçaya seni kim bıraktı, nereden girdin?” diyib sordü.

Meğer peşine gelen Azrail melek.

“Ya Süleyman, bizim için gapi, baca sorulmaz, uzaklığı, yakınlığı farg olmaz. Yeter gezdin., yeter yürüdün, yeter hükmetdin. Beşyüzyıl yaşadın, hükümdarlık etdin”

Yani beş asir Davutoğlu Süleyman yaşamışdı.

“Günün tamam, rızgım tamam, ömrün tamam, aman atı almaya geldim.” deyince Davutoğlu Süleyman disgindi, titredi:

¹¹³Saim Sakaoğlu vd, **Meddah Behçet Mahir’in Bütün Hikâyeleri-2**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.344

¹¹⁴İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2013, s.2

“Azrail melek sen misen?”

“Evet” dedi.

Lalesi yanında seyrediyordi. Geri döndü lalesine:

“Heyvak, hey -dedi- lale böğün dedim ki, gamım gasavetim yokdur, gamsız, gasavetsiz has balıçayı gezinim.’ Meğer ecel peşimdeymiş. Azrail melek peşimde imiş. .Bu gam hec bir game benzemedi”

Böndü Azrail meleğe:

“Mehelin var mıdır, geri dönüm sarayıma gedim.”

“Yatacak toprağın bile tükenmişdir, burada bahca içinde emaneti alacağım¹¹⁵.”

Bir başka ölümden korkma, ölümsüzlüğü arama isteğini Hazret Lokman'ın hikâyesinde görülür.

Şindi günnerin bir gününde Hazreti Lohman ölümün o tini buldi.

"Ben ölime çare bulim, bulim da halk-i alem ölmesin. Hekimlih de benim- nen, ben de ölmim. Hekimlik benimnen galsm. Bütün millet dünyanin sonina câdder bene gelsin."

En evvel gendi ölmesin diye, yani ölümün otuni en evvel gendi içecek. Ben ölümün dermaniyam diyen nebadet toplayıb getirdi, gaynatdi. Oğlina, Yusuf a dedi ki:

"Oğlum ahan bu ilacı dut, ben ölümün otuni, dermanım buldim amma, er geç evvel ahir bu dünya yihılacak. Her ne geder dünyanin sonuna gadder, heyatda galacahsansa, ben bütün kâinatın sonu yoh bilirem. Dünya yihılacak gene sene ölüm, sonunda ölüm. Gel ben en evvel birisini sene sürim."

¹¹⁵Saim Sakaoğlu vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri 2**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, S.351

*Yani Lohman ölümün o tını buldi.*¹¹⁶

Hazreti Lokman'ın ölümsüzlüğün çaresini arama girişimi, insanlara büyük bir hizmette bulunmak amacını güdüyor gibi görünse de aslında Lokman Hekim kendi ölümsüzlüğünü aramaktadır. İnsanın ve tüm canlıların önce kendisini koruma dürtüsüne sahip olduğunu ve bu dürtüyü de egonun beslediği dürtüdür. Hazreti Lokman da bu dürtü ile hareket etmekte ve bu hareketini insanlık adına yaptığını belirterek bir nevi ölüm korkusunu kamufle etmeye çalışmaktadır.

“Abdullah Bey ile Cihan Hanım” hikâyesinde de ölümden korkma anlatılır:

– *“Bak, bir-iki tane köpeğinizi öldürdüm diye mi beni senden ayıracaklar. Babamın yirmi tane köpeği var, en yamanlarını getiririm sana; istersen on tane köpek getiririm.*

Abdullah böyle deyince, Cihan

– *Bu Cihan'ı dindirirsin, gözyaşını sildirirsin; itlerimizi öldürürsün, ölümden haberin var mı, diye ağlamaya başladı.”*¹¹⁷

“Abdullah Bey ile Cihan Hanım” hikâyesinde anlatılan aslından kaybetme korkusunun altında yatan ölüm korkusudur. Her “canlı ölümü tadacaktır” sözü ile aslında ölümden kaçışın olmadığını gösterir. Bu hikâyede Cihan'ın Abdullah'a zarar vermesi ve onun sonucunda ölümün bulacağından endişe duyması anlatılır.

“Sümmani Ağa ile Gülgez Sultan” hikâyesinde ölüm teması işlenir. Ağanın ve cadı nenenin yaşadığı ölüm kaygısı vurgulanır.

“Ağa da nasıl yalvarıyor ama:

– *Ne olur, affedin, beni azat edin, diyor.*

Cadı neneye döndü Sadık, dedi ki:

– *Cadı nene, seni darağacına ben çekeceğim.*

¹¹⁶Saim Sakaoğlu vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri 2**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.247

¹¹⁷ Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s 58

Cadı nene dedi ki:

– *Aman yavrum, yapmayın, beni öldürmeyin. Köyünüzü terk ederim, bundan sonra benim yüzümü görmezsiniz.*"¹¹⁸

“Sümmani Ağa ile Gülgez Sultan” Hikâyesinde tabiattaki tüm canlılar kendi öz varlığını koruma içgüdüleriyle dünyaya gelirler. Canlıların öncelik sırasında ilk sırayı hayatta kalma dürtüsü oluşturmaktadır. Kendinden daha güçlü ve kendisini yok edebilecek bir rakibin ortaya çıkması durumunda korku, canlıyı yönetmeye başlayarak mantık veya akıl ikinci plana düşer. Ağanın da cadı nenenin de düştükleri sıkıntı ölüm sıkıntısıdır. Ölümden kaçıştır.

“Çoban Süleyman ile Perişan Sultan” hikâyesinde Çoban Süleyman’ın ve Mahmut Ağanın ölüm korkusu yaşadıkları dikkat çeker.

Süleyman’ın ölüm korkusu

Korkuyordu Süleyman ne yapsın? Ağa onbir kardeş, arkalı, dallı budaklı, ikide bir sesleniyorlar:

— *Ağa öldürek mi Süleyman’ı?*¹¹⁹

Mahmut ağanın ölüm korkusu:

*“Ağa merhametliydi, Ahmet Bey’in gözünden bir yaş döküldü ki, parmak kalınlığında, Mahmut Bey ağlıyordu zaten, Perişan Sultan’ın Babası, Süleyman’a döndü baktı, yüreği yanıyor; ama ne yapsın? Karşı taraf güçlü kuvvetli, bir şey desem, beni de öldürürler, Süleyman’ı da.”*¹²⁰

“Pervane” hikâyesinde Cerrah ustanın ölüm korkusu yaşaması anlatılır:

— *"Yavrum, Allah’ı seversen, demin de dedim, onun ismini anma. Yerin*

¹¹⁸Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 235

¹¹⁹Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 19

¹²⁰Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 20

*kulağı vardır, birileri duyar, padişah bizim neslimizi kurutur, dedi
Cerrah Usta."¹²¹*

“Pervane” Hikâyesinde Cerrah Ustanın ölüm korkusu yaşamaması hükümdarın gücüne karşılık zayıf olmasından dolayıdır. İnsanlar dünyaya geldikleri andan itibaren hep yaşamak isterler ve ölümün onlara gelmeyeceğini düşünürler. Bu yüzden de ölüme karşı içlerinde hep bir korku bulunur. Bu hikâyede Cerrah ustanın da ölüm korkusu yaşamaması aslında yaşama duyulan isteğinden dolayıdır.

“Hamit han ile Melek Sultan” hikâyesin:

*— "Canım ana gözüm ana, bahtım karalıdır benim, sanki dönüş yok
geriye, bahtım karalıdır benim."¹²²*

“Hamit Han ile Melek Sultan” hikâyesinde Hamit Han'ın askere gitmesi ve annesiyle vedalaşması söz konusudur. Bazı insanlarda ölüme karşı bir kabullenme meydana gelir. “Ölüm artık kapımızda her an gelip o kapıyı çalacak” düşüncesi içerisinde yaşarlar. Bu hikâyede Hamit Han ölümü kabullenir ama içindeki o korku belirtisini annesiyle vedalaşmasıyla gösterir.

“Alihan Hükümdar ile Peri Hatun” hikâyesinde Peri Hatun'un ölümden korkması anlatılır. Peri Hatun'un abisine verilmiş bir emir üzerine kardeşini öldürüp kanlı gömleği Babasına getirilmesi emredilir. Bu durum karşısında Peri Hatun'un ölüm korkusu yaşadığı vurgulanır.

*— Kardeş, beni Allah'a başısla. Önce Kербela'da dökülen kana
başısla. Ondan sonra beni kâinatın aslanı olan şahı merdana başısla.
Etme, tutma; dön arkana, kanlı gömleğimi yine götür babama ver.
Arkana dön, gömleğimi çıkarayım, vereyim sana; burada avdan, kuştan,
kurttan, şundan bundan vur da kanına bula, dedi ki, işte baba, kanlı
gömleği sana getirdim.¹²³*

¹²¹ Timur Yılmaz, *Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1*, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s 91

¹²² Timur Yılmaz, *Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1*, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s 102

¹²³ Timur Yılmaz, *Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1*, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s 125

Bu hikâyede Peri Hatun kardeşine yalvarması söz konusudur. Çünkü ölüm korkusu artık onda var olmuştur. Ölümü bütün canlılar tadacaktır. Bu yüzden de ölümden kaçma onu kabullenmemeye başlarlar.

“Davutoğlu Süleyman” hikâyesi:

"Ülkede kız kalmayınca evlenme sırası vezirin kızına gelir. Vezirin akıllı kızı Şehrazat, padişaha her gece bir hikâye anlatmak suretiyle ölmekten kurtulur."¹²⁴

“Davutoğlu Süleyman” hikâyesinde zalim olan padişah ülkede bütün kızları öldürür. En sonunda Şehrazat’la evlenir. Şehrazat her gece Padişah’a masallar anlatır. Çünkü ölüme karşı duyduğu korku ona masal anlatma isteğini uyandırır.

“Hikâyet-i Hurşid ile İlik Hanım” hikâyesinde Haremi başı, İlik Hanım’ı dinlemeyip, Hurşit Bey’i Arap’a teslim etmesi söz konusudur. (Arap Haramilerin baş cellâdıdır) Arap’ın Hurşit Bey’i öldürmek için üzerine yürümesi ve Hurşit Bey’in ise ölüme karşı duyduğu korkuyu şöyle anlatılır.

*"Bir garipçe kuş idim kondum gülüne
Gel bir kul azat et Mevlâ yoluna
Anlarda merhamet yok sende buluna
Mevlâ'nın aşkına öldürme beni*

*Dağda dağım yoktur çıkartı eğleneni
Gülde gülüm yoktur varıp kokayım
Elâ gözlüm yoktur bakam eğlenem
Aziz başın için öldürme beni*

*Döğüşe döğüşe çıktım bir düze
Kendimi vermedim seksene yüze
Şimdi minnet düştü Arap Seyis'e
Mevlâ'yı seversen Arap öldürme beni*

¹²⁴Özkan Daşdemir, **Davutoğlu Süleyman Hikâyesi**, Fenomen Yayınları, 2015, s.194

*Öldürme beni Arap sözüm sîzedir
Bugün bize ise yârın sizedir
Şimdi anam babam yolum gözedir
Mevlâ'nın aşkına öldürme beni*

*Ben bir çocuk idim çıktım dağlara
Aslaca rast gelmedi kalam bağlara
Anam babam yoktur sana yalvara
Mevlâ'yı seversen ey Arap öldürme beni*

*Yüce dağ başında bağlı kuluyum
Ciğer çiğimaşk oduna dağlıyım
Ben Hurşid Bey'im sultân oğluyum
Mevlâ'yı seversen ey Arap öldürme beni''¹²⁵*

“Murat Şah” hikâyesi:

Murat Şah:
*Aman haşhaş başı gel kıyma bana
Sekiz uçmak senin durağın olsun
Aziz başın için âzâd et beni
Firdevs-i âlâ'da yerin yüce olsun¹²⁶*

Murat Şah'ın babası oğlunu öldürmesi için haşhaş başına emir verir. Hashas başıda bu emire uymak zorunda kalır ve Murat Şah'ı öldürmek için yanına gider. Bu durumu anlayan Murat Şah ölümden korkar ve ona yalvarması anlatılır.

“Duha Kocaoğlu Deli Dumrul” hikâyesinde de ölüm korkusu geçmektedir.

Deli Dumrul der:

“Bre Azrail aman

Tanrının birliğine yoktur güman

¹²⁵Doğan Kaya M. Sabri Koz, **Halk Hikâyeleri 1**, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2000, s 124

¹²⁶Doğan Kaya M. Sabri Koz, **Halk Hikâyeleri 1**, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2000, s 161

Ben seni böyle bilmezdim

Hırsız gibi can aldığını duymazdım

Tepesi büyük büyük bizim dağlarımız olur

O dağlarımızda bağlarımız olur

O bağların kara salkımlı üzümü olur

O üzümü sıkırlar al şarabı olur

O şaraptan içen sarhoş olur

Şaraplıydım duymadım

Ne söyledim bilmedim

Beylikten usanmadım yiğitliğe doymadım

Canımı alma Azrail medet”¹²⁷

Deli Dumrul’un ölümden korkması söz konusudur. “Dumrul’un en ağır suçu, Allah’ı tanımaması ve kendi insan gücünü abartarak, Allah’a bir nevi şirk koşmasıdır. Sonuç Allahın gazabıdır. Deli Dumrul’un büyüklenmesine ‘yukarıdan’ gelen yanıt, önce azar ve had bildirme şeklinde olur. Dumrul’u kurtaracak olan artık yalnızca mutlak güç karşısında aczini bilmesi ve tövbe etmesidir.”¹²⁸ Allah Deli Dumrul için hala uzak ve cezalandırıcıdır. Bu yüzden de Deli Dumrul ölmekten korkar ve Azrail’e yalvarması anlatılır.

4.1.1.Neslini Devam Ettirememe Korkusu

Dünya üzerinde tüm canlılar kendilerinde bulunan fiziksel, davranışsal hatta ruhsal özellikleri gelecek nesle aktararak türünün devamını sağlama kaygısındadır. Canlıların tamamı yaratılışlarından itibaren bu mesajı (yani genleri) bir sonraki nesle aktarmak göreviyle görevlendirilmiştir. Burada aslında ölümsüzlük arayışının bir

¹²⁷ Muharrem Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2012, s.116

¹²⁸ M. Bilgin Saydam “**Deli Dumrul’un Bilinci, Türk-İslam Ruhu Üzerine Bir Kültür Psikolojisi Denemesi**, İstanbul, Metis Yayınları, 2013, s.153

başka şeklidir. Çünkü canlılar kendilerindeki özellikleri ne kadar çok geleceğe aktarırsa o kadar uzun yaşamış gibi olur.

Hurşit Şah'ın neslini devam ettirememe korkusu da yukarıda belirttiğimiz endişelere dayanmaktadır.

*"Hurşut Şah gosgoca bir hökümdarikan gaile-i gamı ne idi? Dedim, altın testi gan gusuyorum içine, Allah bene bu hükümdarlığı vermiş, bu saltanatı vermiş, bu varlığı vermiş, benim bir evladım yok, bir zürriyetim, bene bir baba deyen bir yavrum yok. Ne yapım tek basma? Keşke benimde bir çocuğum olaydı, bene bir baba diye seslene idi. Ben de bir göreydim."*¹²⁹

Hurşut Şah'ın çocuğunun olmamasından korku duyması aslında kendi özelliklerini geleceğe kuşağa aktaramama ve türünün devamını sağlayamama endişesi yaşamasıdır. Bu yüzden de Hurşit Şah'ın kaygıya kapılması söz konusudur.

"Abdullah Bey ile Cihan Hanım" hikâyesinde çocuğunun olmama korkusu yaşaması ve neslini devam ettirememenin endişesi anlatılır.

*"Azerbaycan'ın Gence şehrinde Ziyet Han isminde bir han vardı. Ziyet Han, çok adaletli bir hükümdar ve halkının gözünde çok sevilen bir kişiydi. Ne yazık ki, Ziyet Han'ın elli yaşlarına kadar bir çocuğu olmadı, çocuktan mahrumdu."*¹³⁰

"Abdullah Bey ile Cihan Hanım" hikâyesinde Ziyet Han'ın çocuğunun olmamasının sıkıntısını yaşaması anlatılır. Bu durum bir Han için bir eksiklik olarak görülür. Halkı tarafından çok sevilen Ziyet Han'dan sonra soyunu devam ettirebilecek bir kimsenin olmaması Ziyet Han için korkuya sebep olur.

"Hasret ile Ferhat" hikâyesinde de neslini devam ettirememe korkusunun var olduğu görülür. Yunus Bey ile Belkıs Hanımın yedi kızı olmuştur ama oğlu olmamıştır. Oğulları olmadığı için korkuya kapıldıkları anlatılır.

¹²⁹Saim Sakaoğlu vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.43

¹³⁰Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s 45.

"Bir gün, Yunus Bey, hanımı Belkıs Hanım'la oturmuş, sohbet ediyorlar. Dedi ki:

– Hanım, Allah'ın takdiri bize böyle midir acaba? Yedi tane kızımız oldu, ama hiçbir oğlan çocuğumuz olmadı.

Hanımı inançlı biriydi; döndü, kocasına dedi ki:

– Beyim, Allah'ın takdirine, kaderine razı olalım, Kızlarımız çok asaletli, bizlere değer veren, anaya babaya hürmette bulunan çocuklar. Eh, ne yapalım, oğullarımız da olmadı; demek ki kaderimiz böyleymiş."¹³¹

Bu hikâyede, çocuğunun olmama korkusu değildir aslında. Erkek evladın olmamasından dolayı duyulan korkudur. Eski inançlardan beri sürüp gelen inançta erkek çocuğun soyu devam ettirmesi için önemlidir. Erkek çocuğun olması dumanın tütmesi demektir. Erkek çocuk olmadığına insanlarda soyunun kesildiğine artık devam etmeyeceğine inanırlar. Bu yüzden de endişeye kapılırlar ve bunu için çare ararlar. Hikâyede de Yunus Beyin endişesi bu yüzdendir.

"Sümmani Ağa ile Gülgez Sultan" hikâyesin:

– "Şu genç kızdan ümidim vardır ki, kız istemese de nasibinde, inşallah bu bana bir erkek çocuk verir. Böylece benim ocağım tüter, yuvam sönmemiş olur."¹³²

Sümmani Ağa ile Gülgez Sultan hikâyesinde neslini devam ettirememeye endişesi yaşanmaktadır. Tüm canlılar kendilerinde bulunan fiziksel, davranışsal hatta ruhsal özellikleri gelecek nesle aktararak türünün devamını sağlama kaygısındadır. Bu yüzden de bir erkek çocuğu olmasını ister dumanının tütmesini ister ve bunun endişesine düşer.

¹³¹Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Timur Genel Müdürlüğü, 2011, s. 184

¹³²TimurYılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s.223-224

“Celali ile Kenan” hikâyesinde neslini devam ettirememe korkusu yaşanmıştır. Hikâyede Duvarcı Mehmet ile Sucayet birbirlerini çok severlermiş. Ama çocukları olmamıştır. Bununla birlikte endişe yaşamışlardır.

"Duvarcı Mehmet'in onu seven, Sucayet isminde bir de eşi vardı. Karı koca çok severlerdi birbirlerini. Eh, kimse kaderinin ne olacağını bilemez tabii. Onu ancak Allah bilir.

Onlar birbirlerini çok seviyorlardı; fakat ne yazık ki aradan yıllar geçmesine rağmen çocukları olmamıştı. İkisi de bu hüznün içerisindeydiler. Mehmet Bey hep içine atıyordu, bazen dönerdi kibleye, Yaradan'a sitem edercesine:

Ya Rabbim, benim bu emeklerim boşa mı gidecek, ben kimler için çalışıyorum, benim bu ocağımı kim tütürecek, diye kendi kendisini adeta kahrediyordu."¹³³

İnsanlar soylarını devam ettirebilmeleri için bir erkek çocuğa ihtiyaç duyarlar. Çünkü çocuk dumanın tütmesi demektir. Bu yüzden de soy devamlılığı için çocuk isterler.

“Dallıhan ile Nazani Sultan” hikâyesinde de çocuğu olmama korkusu yaşamaktadır. Dallıhan ile Nazani Sultan'ın çocukları olmamıştır. Bu yüzden dualar ederler:

"O yörenin çocukları okula giderken Dallıhan da okul yoluna bakar, çocukları izlerdi:

– Ya Rab, Allah'ım, benim de bir çocuğum olur mu? Bir çocuğum olsa, o da okula gitse. El âlem Koca Dallıhan'ın bir çocuğu bile yok, diyor.

İşte o zaman Dallıhan'ın hanımı Nazani Sultan dedi ki:

– Ya Rabbi, ben şimdi bu derdi içimde saklıyorum, Dallıhan'a söylemiyorum; ama benim halim ne olacak, ben ne işle uğraşacağım? Beyimin evine bir çocuk getiremedim. Ben beyimi

¹³³Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s.239

güldüremedim. Beyimin saçlarına da beyaz düştü, eyvah!"¹³⁴

Bu hikâyede de görüldüğü gibi kendi özelliklerini gelecek kuşağa aktaramama ve türünün devamını sağlayamama endişesi işlenmiştir. Bir başka deyişle aslında ölümsüzlüğü arayışı içine girmişlerdir. Soyun devamı ile aslında anne baba ileride onların soylarını devam ettirecek bir canlı bırakmak isterler bu yüzden onun endişesine kapılmışlardır.

“Güzel Ahmet” hikâyesinde de neslini devam ettirememe korkusu yaşanmaktadır.

"Eski padişahlar zamanında, bazı padişahlara) çocukları olmadı. (Allah kimseyi de evlâtsiz etmesini!) Evlâtsiz insanın gölgesi ayana yakıtı olur! Padişahlar, (şimdiki gimi tabip toktur çok diyâl ya!) O zaman cerrah deniyordu, o da her yerde bulunmaz.

Gine bunlar belli bir türbeye gittiler, orda Allaha dua etmek için. Toplandılar ki, her ülkeden gelenler var. Yıldızeli Padişahı, (Sivas'ın Yıldız elinden, o zaman “il” deniyor) , padişah vardı. Sağdan soldan, başka yerlerir) padişahları da geldiler. Bunnar birbiriyle dertleşip konuşuyorlar.

Bunnar geri döndüler memleketlerine, üç gün kaldıktan sonra. Aradan epeyi zaman geçti. Gine Sultan Hanımda bir belirti olmadı. Bir gün ’ulan vezir “ dedi padişah, “buyur padişahım” dedi. “Atalardan bir söz var ki: ‘Arayan Tanrısını da bulur belâsını da bulur⁵demişler. Gel biz seninle çıkalım. Kıyafet danişek diyâr-ı gurbete çıkak, uğradığımız yerlerde âlimlere, tabiplere derdimizi annadırık. Ola ki inşallah bir çare buluna” dedi. “Olur padişahım!”¹³⁵

İnsanlar soyunu diğer kuşaklara aktarmak isterler. Bu yüzden de çocuk sahibi olmak isterler. Çocukları olmayınca bunun endişesi içerisine girerler. Bu hikâyede de padişahların çocukları olmaması onlarda bir endişeye neden olmaktadır. Toplanıp

¹³⁴Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s.261

¹³⁵İsmail Görkem, **Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı**, Ankara, Akçağ Yayınları 2000, s.163

Allah'a dua etmeye başlamaları aslında onların neslini devam ettirememeye endişesi içerisinde olduklarını gösterir.

“Han Mahmut” hikâyesi:

Eski padişahlar zamanında çocuğu olmayanlar, herhangi bir hastalık olanlar, belli bir ziyarâtâ varili ardi. “Şu falan adamın mezarı” diye! O mezara başında üç gün ibadet edellerdi, o ziyarâtın orda. Allah’a niyazda bulunullardı ki “Yarabbi! Bizlere de birer hayırlı evlât ver” diye. Allah’a dua edellerdi. (Şimdiki gimi doktor tabip çok diyâlıdı.) Onun için) oriya gedeller, Allah’a niyazda bulunurlardı.

Sedef şehri padişahı, Buhara padişahı, Mısır padişahı... Bunnar birbirinden habersiz olarak, o ziyarata vardılar, bir ziyarata. (Şu falan adamın, belli bir adamı), meselâ Mevlâna.) Böyle bir belli adamı mezarına varıp, orda baktılar ki üç tane padişah birariya geldi. (Nerde olursa olsun, bir insan gendi gafa dengiyen oturup kalkarsa, o sohbet lezzetli olur. Cahil kâmilinen oturamaz; kâmil de cahillinen uzun boylu oturup sohbet edemez.)

Padişahlar zamanında, o ziyaratta birleşince “Sen ne için geldin, derdir ne?” Üçü de çocuksuzluktan yandılar. (Allah kimseyi de zürriyetsiz etmesin; kölgesi ayana yakın düşer.) Bunnar üç gün orada ğaldılar.¹³⁶

“Han Mahmut” hikâyesinde padişahların çocuğu olmamıştır ve bu durumdan rahatsız olmaları anlatılır. Eski Türklerden bu yana çocuğu olmayanlar değişik ritüeller yaparlardı. Elmalı yerde gezmeleri ya da dini olarak bilgili kişilerin mezarlarına gidip dua etmeleri ya da ağzı dualı insanlardan dua isterlerdi. Bu hikâyede de böyle bir durum söz konusudur.

“Bal Boğrek” hikâyesi:

¹³⁶İsmail Görkem, **Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı**, Ankara, Akçağ Yayınları 2000, s. 195

Babil padişahının hayli bir müddet hanımıyla birlikte ğaldılar, amma çocukları olmadı. Onun için padişah, başka bir şehirden ikinci bir hanım aldı. Onunla da hayli bir müddet beraber yaşadılar. Ondan da çocuk olmadı.¹³⁷

“Bal Boğrek” hikâyesinde Babil Padişah’ın ilk eşinden çocuğu olmaması daha sonra tekrar evlenmesi aslında soyunun devamı için çocuğun ne kadar önemli olduğunu gösterir. İnsanlar gelecek kuşaklara kendilerinden bir şeyler aktarmak isterler bu yüzden de bunun endişesine kapılırlar. Babil padişahta da bu durum ifade edilir.

“Âşık Halil” hikâyesi:

“Bu iki gardaşın çocuğu olmadı. Bunnar bir gün sabah namazını gıldılar, Allah’a niyazda bulundular ki: “Yarabbi, biz bu dünyaya baki diyâlik ya! Yârin bir gün ölüp gedersek, bizim ocağımızı kim tütüdür de, ismimizi kim andırır Yârabbi! Bize hayırlı bir evlât ver” diye ikisi de niyazda bulundu Cenâb-u Allah’a.”¹³⁸

“Âşık Halil” hikâyesinde iki kardeşin çocukları olmamıştır bu yüzden de endişe duyarlar. Çünkü insanlar soylarının devam ettirmek için evlenirler. Çocuk o evde dumanın tütmesi, yaşamın sürekliliğidir.

“Hüseyin ile Senem” hikâyesi:

“Ali İzzet Ağa’nın sadece bir kız çocuğu vardı, başka da çocuğu olmuyordu. “Ya Rab bana bir oğul ver, bir oğul ver, bir oğul ver,” diye hep feryat ediyordu. Bu şekilde aylar, yıllar birbirini kovaladı, değışen bir şey yoktu. Bir gün, demek ki saati, vakit gelmiş, hani Allah’ın eşref saati derler ya, o vakte rastlamış olmalı ki Allah onun dualarını kabul etmiş, bir oğlu olmuştu Ali İzzet Ağa’nın. Müjdeciler müjde getirdiler, kurbanlar kesildi, davullar vuruldu, zurnalar çalındı. Ali İzzet Ağa oğlunun adını Hüseyin koydu.

¹³⁷İsmail Görkem, **Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2000, s.216

¹³⁸Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara , Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s.271

Zaman geçti, Hüseyin büyüdü, artık yirmi yaşına gelmişti. Ali İzzet Ağa işte o zaman oğlunu evlendirmeye karar verdi. Kendi oğluna layık, kendi aslına, asaletine değer güzel bir gelin bulmak için Diyarbakır'ın bütün beldelerini dolaştı, gezdi. Nihayet Senem adında bir kız buldu. Düğün dernek kuruldu, davullar, zurnalar çalındı, çok toy tutuldu. Yedi gün boyunca kurbanlar kesildi, yemekler yendi, takılar takıldı. Ali İzzet Ağa sonunda Senem Hanım'ı kendi evine getirip oğluyla evlendirmişti.

Aradan yedi yıl geçti. Şimdi siz ne dersiniz deyin dostlar, kimisi heyecandan der, kimisi bir hastalığı vardır der, biz bir şey demeyeceğiz, sadece şu kadarını söyleyeceğiz ki aradan bunca zaman geçmesine rağmen Hüseyin'in bir çocuğu olmamıştı. Ali İzzet Ağa, bir gün evinin önündeki bahçeye çıktı, kuşların birbiriyle cıvıldaştığını, ötüştüğünü görünce çok etkilendi, "ya Rab, sanki bu feleğin pazarlığı da bizimle," diye dert yandı Allah'a, "ben hep bir oğul istedim, şimdi oğlum da kalkıp oğul mu isteyecek?"¹³⁹

"Alihan Hükümdar ile Peri Hatun" hikâyesinde Hacı Seyyad'ın çocuğu olmamıştır. Dualar etmiştir ama çocuğu olmamıştır. Bu durum yine bir korkuya sebep olmuştur.

"Efendim, Hacı Seyyad, Tiflis'te bir köyde yaşarken, hiç bunun dünya yüzünde bir zürriyeti yok. Ne kadar dua eder, ne kadar ibadet eder; ama vermeyen Allah vermez."¹⁴⁰

"Diligam Yahya Bey ile Yemen Hanım" hikâyesinde Hüseyin Bey'in çocuğu olmamıştır. Bundan dolayı duyduğu endişe anlatılır.

Hüseyin, varlıklı bir adam, ama gel gör ki onun yeryüzünde evladı yok.

Bir gün oturup saçaklıkta, yani evinin balkonunda düşünürken, hanımı bunun yanına gelir, der ki:

— *Hüseyin Bey, böyle gam gün olmanın anlamı nedir, manası*

¹³⁹Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 25- 26

¹⁴⁰Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 123

nedir? Bir hata mı yaptım, benden bir hata mı gördün, hizmetimde bir hatamı yaptın ki böyle gam gün durursun?”

Der ki:

Yok, hatun, senini hizmetinde zerreyi miskal kadar bir kusur yoktur; fakat gel gör ki, bu kadar servetim, devletim, aynı bent otağlarım, hazineler dolusu paralarım, altınlarım, akçelerim var, ama kime kalacak biz öldükten sonra? Bizim ocağımızı yakıp, bacamızı tüttürecek yeryüzünde bir evladımız yoktur.¹⁴¹

“Şeyh Senan” hikâyesinde Mürşit Şah’ın çocuğu olmaması ve bu durumdan dolayı duyduğu endişe anlatılır.

“Senan ülkesinde Mürşit Şah diye çok selametli, çok merhametli bir şah varmış. Gel gör ki, Şahın yeryüzünde hiçbir zürriyeti, bir evladı yokmuş. Bir gün çok kederlenir Mürşit Şah; öyle gamlanır, öyle dertlenir ki; sarayının balkonunda oturup gözyaşı dökerken, hanımı Nur Sultan bunun farkına varır. Kırk dokuz merdivenden yavaş yavaş yukarıya çıkararak, Mürşit Şah’ın yanına gelir. Selam verir, aleykümselâm aldıktan sonra der ki:

— Ey Mürşit Şah, dünyada köşkün var, sarayın var, servetin var, askerinin var, leşkerinin var, lalan var, vezirin var ve benim gibi bir ailen var; senin gamlanman, senin düşüncen, senin derdin nedir?

Mürşit Şah, başını kaldırır, hanımı Nur Sultan’ın yüzüne bakar ki Nur Sultan’ın o elma yanakları, billur dudakları bir çiçek kurusu gibi solmuş ve o da çok kederlenmiş:

— Ey dünya güzeli hatun, ey selametli, merhametli hatun, benim servetim, devletim, varım, köşküm, sarayım var; ama yarın benim ocağında, tahtımda oturacak, benim adımla, şanımla yürütecek, ocağımı yakıp bacamı tüttürecek bir evladım yoktur, der.¹⁴²

¹⁴¹Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara 2011, Ss 163

¹⁴²Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara 2011, Ss 181

“Akıllı Mehmet ile Gülfidan Hanım” hikâyesinde Han’ın ve eşi Pervane Sultan’ın çocuğu olmamıştır.

Bu Pervane Sultan dedi ki:

— *Han hayatta Allah’ım bana istediğim her şeyi verdi, senin gibi çok sevdiğim bir eş nasip etti bana, servet verdi, devlet verdi, han verdi, hanlık verdi, hiçbir şeyde zerre kadar gözüm kalmadı ama ömür gün gelip geçmektedir. Allah bize dünyadaki tüm güzellikleri nasip etti çok şükürler olsun, şükrediyorum ama bize yuvamızı şenlendirecek, ocağımızı tüttürecek bir çocuk nasip etmedi bende bu yüzden efkârlandım, moral bozukluğumun sebebi budur. Bundan dolayı duymuş olduğu kaygı anlatılmaktadır.*¹⁴³

“Akıllı Mehmet ile Gülfidan Hanım” hikâyesinde bir annenin çocuğu olmamasından dolayı duymuş olduğu korku ve üzüntü söz konusudur. Çocuk bir anne için statü atlamadır. Annelik statüsüdür. Bu yüzden annenin çocuğunun olmamasından duymuş olduğu endişe söz konusudur.

Dede Korkut hikâyelerindeki Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikâyesindeki Bayındır Han’ın Dirse Han’ı kara otağa göndermesi ve Dirse Han’ın çocuğunun olmamasından dolayı duyduğu endişe anlatılır.

— *Kalkarak Han Bayındır yerinden doğrulmuş, bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ, diktirmiş, oğulluyu ak otağa, kızlıyı kızıl otağa, oğlu kızı olmayanı kara otağa kondurun, kara keçe altına döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne getirin, yerse yesin, yemezse kalksın gitsin, onun ki oğlu kızı olmaya Tanrı Teâla ona beddua etmiştir, biz de beddua ederiz demiş. Ben varınca gelerek karşıladılar ara otağa kondurdular, kara keçe altına döşediler, kara koyun yahnisinden önüne getirdiler, oğlu kızı olmayana Tanrı Teâla beddua*

¹⁴³Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara 2011, Ss 297

etmiştir, biz de beddua ederiz, belli bil dediler: Sende midir, benden midir, Tanrı Teâla bize bir topaç gibi oğul vermez nedendir, dedi.”¹⁴⁴

“Dirse Han Oğlu Boğaç Han” hikâyesindeki bu durum diğer hikâyelerde olduğu gibi neslin kesilmesi, soyun devam ettirememesi ve toplumdan dışlanma korkularıdır.

Dede Korkut Hikâyelerindeki “Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek Destanda Pay Püre'nin” çocuksuz kalmasından dolayı duyduğu endişe anlatılır.

“Bayındır Han'ın karşısında Kara Göne oğlu Kara Budak yay dayanıp durmuştu. Sağ yanında Kazan oğlu Uruz sol yanında Kazılık Koca Oğlu Bey Yigenek durmuştur. Pay Püre Bey bunları gördüğünde ah eyledi, başından aklı gitti, mendilini aldı, böğüre böğüre ağladı. Böyle deyince kudretli Oğuz'un arkası, Bayındır Han'ın güveyisi Salur Kazan kaba dizinin üzerine çöktü. Gözünü dikerek Pay Püre Bey'in yüzüne baktı. Der: Pay Püre Bey ne ağlayıp bağıryorsun? Pay Püre der: Han Kazan nasıl ağlamayayım nasıl bağırmayayım, oğulda nasibim yok, kardeşte kaderim yok, Allah Teâlâ bana beddua etmiştir. Beyler tacım tahtım için ağlarım bir gün olacak düşeceğim öleceğim, yerimde yurdunda kimse kalmayacak dedi.”¹⁴⁵

Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek Destandaki Pay Püre'nin çocuksuz kalmasından dolayı duyduğu endişe aslında kendisi toplumdan dışlanmış hissetmesinden kaynaklanmaktadır. Bir diğer nedeni de neslinin kesilmesi korkusu, soyunu devam ettirememe endişesi içerisinde bulunmasından dolayı meydana gelmektedir.

“Cihan Şah ile Şemsiye” hikâyesinde Taymus Padişah'ın çocuğunun olmamasından dolayı duyduğu korku anlatılır.

"Zamân-ı evvelde bir pâdişâh var idi. Adına Taymûs dirler idi, Kâbistân pâdişâhı idi ve bir nice yüz biti ere güci yeterdi. Tâ Rum diyarından, tâ mağrib zeminden çok illere ve iklimlere hüküm iderdi. Bu kadar demir kuşaklar ve demir yürekleri vardı, pehlevânları var idi. Şol kadar ' askere güci yeterdi. Lâkin bunun oğlu ve kızı yoğdı. Bir gün

¹⁴⁴Muharrem Ergin, “**Dede Korkut Kitabı**”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012, s.22-23

¹⁴⁵Muharrem Ergin, “**Dede Korkut Kitabı**”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012, s.58

pâdişâh oturup filer idüp eydür: “Ne-' aceb ben böyle bir pâdişâh olam, bu kadar iklimlere hükm idem; benüm oğlum ve kızım olmaya. Benden sonra bu kadar mâl ve mülk düşmanıma kala!” deyüp ağladı.”¹⁴⁶

Toplum yapısında soyunu devam ettirme vardı. Bacası tütme denir. Kendinden sonra soyunu devam ettirebilecek bir evlada sahip olmak isterler bu yüzdende çocuğu olmadığında endişeye düşerler.

“Elif ile Mahmut” hikâyesinde Buhara memleketinin padişahının çocuğunun olmamasından dolayı duyduğu endişe anlatılmıştır. Padişahın malı mülkü olmasına rağmen tek sıkıntısı bir çocuğunun olmamasıdır. Öldükten sonra malına mülküne sahip olacak kendinden olan bir parça ve kendi soyunu devam ettirmek istemiştir. Bu da soyunun kesilme korkusu içerisinde kalmasına neden olmuştur.

“Râviyân-ı ahbâr ve' nâkilân-ı rüzgâr söyle rivayet böyle hikâyet iderler ki zaman-ı evailde Buhara memleketinde bir padişah var idi. Adına şâh Murad dirler idi.(268) Hükm-i hükümât ve adl-i adalet ile taraf betaraf feth-i fütühâtile meşhurâfâk ve her cihetle saltanatlı kemâl derecede mükemmel olub hiçbir nesneye dünyada ihtiyacı yogdı. Amma kendi ihtiyar müsün bir padişah olduğundan ecel camını nûş itdikde evladundan tahdına cülus idecek evlâdı olmayub evlâd iştiyâkicünmahzun ve secnigüm olub rûz-ı şeb Hakkaevlâd için tazarru ve niyaz üzere iken günlerden bir gün kendüyi bir efkâr olub vezirin yanına da've t idüb aytdı: şimden sonra bana dünya haram olsun ki gerçi dünyâ yüzümde hiç bir nesneye ihtiyacın yok. Lâkin dâr-ı dünyada bir evladım olmadığından tacı tahtım başıma zindan olur. İmdi bugün bir efkarımvar.”¹⁴⁷

“Çoban Mirzehan” hikâyesi:

“Süzan ülkesi, Şafak şehrinin Sürmeli köyünde Mirzehan ve Nazlı isminde bir karı koca yaşarmış. Bunlar öyle bir muhabbet ve bir sevgi ile birbirlerine bağlanmışlar ki sanki dünya bu ikisi için yaratılmış. Her ikisinin de gözleri servette, devlette ve dünya malında yok imiş. Zati

¹⁴⁶Özkan Daşdemir, **Cihan Şah İle Şemsiye Hikâyesi**, Fenomen Yayınları, 2015, s.25

¹⁴⁷Aynur Karataş, **Elif İle Mahmud Hikâyesi Üzerine Bir Çalışma**, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum 1992, Ss.125.

varlıkları da yokmuş. Birbirlerine güvenerek inanarak, hayatı bu şekilde yaşamaya karar vermişler. Mirzehan, elinde ağacı, çobanlık yaparak geçimini temin etmekte, Nazlı ise bahçesindeki bostanda yetiştirdiği şeylerle kocası Mirzehan'a katkıda bulunuyormuş. Mutlu bir yaşantıları varmış, gel zaman git zaman aradan aylar, yıllar geçmeye başlamış. Bu arada ikisinin de babaları ve anneleri vefat etmiş, tamamen yalnız kalmışlar, ama umutlarını yitirmeyecek şekilde birbirlerine moral vererek yaşamakta olsunlar, bir bakmışlar ki bizler de epey bir yaşa geldik, ama bu zaman zarfında bunların da hiç çocukları olmamış, şikâyet etmemişler ama ikisi de gönüllerince üzülmüyorlarmış. Bir gün Mirzehan hanımı Nazlı ile oturup sohbet ederken, Mirzehan der ki,

*"Nazlı emir Allah'ındır. Ama bugün yarın bizler de yaşlanıp kuvvetten, ferden düşeceğiz. Bizim elimizden tutan bizlere yardım eden hiç kimse olmayacak. Keşke bizimdebir evladımız olsaydı. Bizden sonra soyumuzu devam ettirebilseydi."*¹⁴⁸

Soy millet için önemlidir. Her toplum soyu devam ettirmek ister. Bu hikâyede de aynı şekilde çocukları olmadığı için bunun endişesini yaşayan Mirzehan ile Nazlı'nın yaşadığı korku dile getirilmektedir.

4.1.2.Sahip Olduğu Varlığı Kaybetme Korkusu

İnsanlar sahiplendikleri veya sahip olduğu insanı, hayvanı, eşyayı sahiplenme ve koruma içgüdüleri içerisinde yaşarlar. Ona bir şey olacak korkusu içerisine girerler.

“Abdullah Bey ile Cihan Hanım” hikâyesinde de bu durum söz konusudur. Lala Abdullah'ın Cihan'a karşı kara sevdaya düşmesinden endişe duyar.

“Zavallı lala baktı, dedi ki kendi kendine; “hele ben daha bunun kendisinden kurtulmadım, bir de Cihan çıkardı başıma.”

- Oğlum, Cihan da nerden çıktı?
- Lala, nereden çıktığını bilmem. Tek sözüm bu sana: Bu Cihan'ı

¹⁴⁸ Cengiz Gökşen, *Âşık Günay Yıldız Hikâyeleri*, Nobel Kitabevi,2013, s 467

bulup bana getireceksin. Cihan olmazsa artık yaşamak bana haramdır.

– Ulan oğlum, ben nereden bulayım? Bu bir mal değil, bu bir eşya değil; sen bana bir kız söylüyorsun. Maden kız geldi gitti, sen ölüm uykusunda mıydın, bir kalkıp bakaydın.

– Bilmiyorum lala, ama artık benim derdime çare sen olacaksın. Bu kızı sen gidip, bulup getireceksin.

Zavallı lala kalktı, düşündü taşındı; “Gideyim, bu durumu Ziyet Han’a anlatayım; yoksa bu deli benim başıma iş açacak. Önce kendi başına bir şeyler kurup beni perişan edecek, sonra da kendini öldürecek. Bu bir aşktan sevdadan bahsediyor; kara sevda olur sonra, aman aman.”¹⁴⁹

Bu hikâyede lalanın korkusu Abdullah’ın kara sevdaya düşmesi ve kaybetme korkusu yaşatması anlatılmıştır. Buradaki durum sahip olduğu kişiyi paylaşamama söz konusudur.

“Abdullah Bey ile Cihan Hanım” hikâyesi

“Özünden bi haber oğlan, halından haberin var mı; beni senden ayırır-lar, zulümden haberin var mı?”¹⁵⁰

“Abdullah Bey ile Cihan Hanım” Hikâyesinde kaybetme korkusu yaşanmaktadır. Ama bu kaybetme korkusu da daha çok sevdiğinden ayrılma ve sevdiğini kaybetme söz konusudur. Cihan, Abdullah’tan ayrılma korkusu içerisindedir ve bu durumu Abdullah’a anlatır.

Çocuğunu kaybetme korkusu Neslini devam ettirme kaygısının burada da kendisini gösterdiği görülmektedir. Zira Kirmahşah doğal olarak neslini devam ettirmek için bir eş ve çocuk sahibi olmak gayesiyle Mahperi'nin yanına gitmek istediği halde babası Hurşut Şah buna engel olmaktadır.

¹⁴⁹ Timur Yılmaz, *Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2*, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s.53

¹⁵⁰ Timur Yılmaz, *Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2*, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s58

"Hurşut Şah oğlunu göndermiyor ve mecliste kimse rızalık vermedi. Lâkin: Kirmanşah baktı ki, iş galdi maneviyata. Gecenin yansı idi, Kirmanşah, abdest alıp zaten tütün ilme mensup olmamıştı bu çocuk-üziinü Ârabî gibleye. Çeviren Kirman, hâkimler hâkimi, yatmaz uyumaz Hakk'a münacat gildi"¹⁵¹

Burada neslin devam etmesi kaygısı ile nesli koruma kaygısının çatıştığı bir durum söz konusudur. Hâlbuki Kirmanşah'ın babasının neslini devam ettirebilmesi için Mahperi'yle evlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bu çelişkili davranışların temelinde yatan esas neden korkunun mantığın yerini almış olmasıdır.

Katmer Çiçek'in çocuğunu çoban bulur büyütür ve ismini Dertli Kurbanı koyar. Büyüdükten sonra Dertli Kurbanı gerçek annesini bulmaya gider. Çoban ve eşinin Dertli Kurbanı'ye zarar gelmesi ihtimalinden dolayı endişeye kapılmaları anlatılır.

Gari, çoban bunnari efgan almışdı. Çobanla garisi bir araya gelmişdiler.

"Hanim, bundan sonra bu dünya bize zindan oldi. Ben zaten derdliyem, benim adim da Derdli, kendim de derdli. Beri yabandan getirdiğim çocuğun ismini Derdli GurBanî goyalım. Lâkin bu çocuh da gayboldi getdi. Ölü müdür, diri midir bilmeyiz. Bundan sonra bu dünya bize zindan oldi. Ben bu sürüden, bu çobannıhdan, bu davari gütmeliden vazgeçdim. Elbetde bizi fark eden hâkimler hâkimi bizim rızgımızı verir. El ele duduşalım oğlumuz Derdli Gurbanı'yi arayıb bulalım. Bulmadıysag bu yolda ölürüz."¹⁵²

Bu bölümde aslında kendi nesline ait olmayan bir çocuğun sahiplenilmesi söz konusudur. Kendine aitmiş gibi benimseyip kendi neslinden geldiğine inanarak bir sahiplenilme ile onu kaybetme korkusu yaşaması ve bu yüzden de neslinin kesilmesinden korkması ve endişeye kapılması anlatılmıştır.

¹⁵¹Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri 1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.78

¹⁵²Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri 2**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.65

“Eşref Bey” hikâyesinde de Deli Murat'ın oğlu Eşref Bey Mehmet Şah'ın kızı Zühre'ye âşık olmuştur ve onu bulmaya gitmek ister ama Deli Murat ile Mehmet Şah küslerdir. Deli Murat Mehmet Şah'ın Eşref Bey'e zarar vermesinden korkar.

*Deli Murad, bu taraftan eşitdiği kimin, o da gendi oğlinden korkuyor:
"Oglım geder; ey meclis, oglım geder bağlasamda, o geder.' O
köpeğogli oğlum, gıza garşılık geder. Buna çare, "bu benim oglımı
öldürür", diye Deli Mirad da gendi içinde, çare aradı.¹⁵³*

“Eşref Bey” hikâyesinde neslin devam etmesi kaygısı değil daha çok neslin istenmeyen bir soydan devam edeceği korkusu ile egonun çatıştığı bir durum söz konusudur. Burada ego yani ben unsuru öne çıkmaktadır. Deli Murat, küs olduğu ya da düşman addettiği bir soydan neslinin devam etmesini istememektedir. Çünkü ona göre, başka bir deyişle onu yönlendiren egosuna göre, oğlunun sevdiği kız bozuk bir soydan gelmektedir ve böyle bir evlilik neslin bozulmasına sebep olacaktır. Bu durum Mehmet Şah için de geçerlidir. Bu evliliğe karşı çıkma ve neslin devamı kaygısı tezatlık oluştursa da tüm canlılar gibi insanoğlu da neslinin en kaliteli bir soydan devam etmesi amacını gütmektedir.

“Firdevs Şah” hikâyesi:

Gatmer'in annesi gece gündüz, bir gizi Gatmer için agliyordı. Amma ağla, isdediğin gadar ağla, gül elden ne gelir?

"Yarabbi benim gizim, eceb öldü mü, galdı mi, eceba vehşi hevvannar gizimi yırtarken anne mi dedi, baba mı dedi" diyib, anne ciğeri gece gündüz Gatmer hatirinden geçmez, gizi için yaş töken, bu zavallı ak saçlı gadin agliyordı.¹⁵⁴

Bu hikâyede bahsedilen korku aslında annenin gücünü, statüsünü kaybetme korkusudur. Yani kendine verilen gücü elinden kaybetmesi ile bir endişeye kapılması anlatılmaktadır. Burada da aslında hikâyenin temelini oluşturan ölüm korkusudur.

¹⁵³Saim Sakaoğlu, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri 2**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.24

¹⁵⁴Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri 2**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.75

Gücünü, statüsünü kaybetmesi ile aslında ölüm ona yaklaşmasından dolayı bir endişe içine girmesi söz konusudur.

“Kerem ile Aslı” hikâyesinde Aslı'nın babası Keşiş'in, hükümdardan korkması ve kızı Aslı'yı kaçırmayı vurgulanmıştır. Kızını hükümdarın oğlu Kerem' e vermek istememesi anlatılmıştır.

*“Keşiş bahdı ki, gizin da meyli var, göyni var, dondi gızına seher etmek için, yani giz gendi canına intihar gılmasın diye, Aslı'yi Kerem'den fariğ etmek için, Aslı için de bir seher yaptı. Gaçmadanbaşga bir çare bulamadi. Nâyet, gece yarısı idi, günlerin birinde Keşiş evini barhını gizlin satarah gizi Aslı ile hanımını alıp gaçmadan başga yol bulamadi. Hökümdarın gılıcının gorhusundan, Aslı'yi alıp gaçdı”.*¹⁵⁵

Tüm canlılar gibi insanoğlu da kendinden daha güçlü varlıklardan korkar. Bu güç her ne kadar dostça da olsa güçsüz olan varlık o güç sahibinden uzak durmaya çalışır. Bir hükümdarın veya bir devlet büyüğünün yakınına giden kişi tedirgindir; bu tedirginlik veya korku hali güç sahibinin fiziksel özelliğinden ziyade elinde bulundurduğu erktendir. Keşişin hükümdarla yakınlaşmamak istememesinin altında yatan temel neden yukarıda belirttiğimiz güçten korkma olmalı.

“Kerem ile Aslı” hikâyesinde; Kerem'in sevdiğinin peşinden yani Aslı'nın peşinden gitmek istemesi ama annesinin, babasının izin vermemesi oğullarının başına bir şey gelmesinden korkmaları anlatılır:

Kerem bahtı ki; Aslı'nın peşine gelmeden başga bir yol yok.

“Ya Aslı'yi bulur, ya yolunda ölürem.”

Bunun için, baba anadan helallik alarah Aslı'nın uğruna canımı goydi.

*Baba ana izin vermedi, "Gelme" dedi.*¹⁵⁶

¹⁵⁵Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri 2**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.117

¹⁵⁶Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri 2**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.120

Bu hikâyesinde anne ve babanın çocuklarını kaybetme korkusu yaşadıkları görülür. Hikâyedeki korku diğer örneklerde olduğu gibi evladını kaybetme ve soyunun sekteye uğramasını ve toplum içerisindeki durumlarının değişmesini de içine alan çok karmaşık bir korku bütünüdür.

“Yusuf ile Gülistan” hikâyesinde Yusuf'un kaybolması ve babası Yakup Bey'in bu durum karşısında sıkıntı çekmesi anlatılır:

"Yakup Bey, oğlu kaybolduktan sonra etrafa askerler çıkarmış, aratmıştı onu; fakat çok sevdiği oğlu Yusuf'un ne izine ne ölüsüne ne de dirisine rast gelmişti. Askerler bulamamışlardı Yusuf'u, sadece iki arkadaşının cenazesine karşılaştığı, onları götürmüşlerdi. Fakat Yakup Bey'in asıl korkusu Yusuf'un ölmesinden değildi, "düşman eline geçer de esir olursa, olur ya, bir gün bu çocuğu bize karşı koz olarak kullanırlar," diye düşünüyordu."¹⁵⁷

“Yusuf ile Gülistan” hikâyesinde görüldüğü gibi kaybetme korkusu yaşanmaktadır. Ama bu korku ölümle sonuçlanan bir kaybetme korkusu değil. Kişiyi bir koz olarak kullanma korkusu ona zarar vermelerinden korkmaları söz konusudur.

“Hasret ile Ferhat” hikâyesinde çocuğunu kaybetme korkusu yaşanmaktadır. Yunus Bey yedi kızından sonra soyunu devam ettirebilmek için Allah'tan bir erkek çocuk istemektedir. Allah ona iki tane oğlan çocuğu vermiştir ama ikisi birbirleriyle hiç anlaşamıyorlarmış. Yunus Beyde bunu endişesini yaşamaktadırlar.

"Yunus Bey ise şöyle hanımı çağırdı, adeta kalbine damlamıştı sanki dedi ki:

– Belkıs Hanım, ben çocuklarımızın gidişatını hiç beğenmiyorum. Acaba günün bir gününde ben evlat acısı göreceğim miyim şüphesiyle yaşıyorum. Allah'ım bana öyle bir şey nasip etmesin."¹⁵⁸

¹⁵⁷Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s.149-150

¹⁵⁸Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s.188

“Hasret ile Ferhat” hikâyesinde bir babanın evlat acısı yaşamasından dolayı endişesi anlatılır. Yunus Bey çok istediği erkek evlada sahip olduktan sonra onların anlaşamaması ve bu durum karşısında birbirlerine zarar vermesinden korkması söz konusudur.

“Abdullah ile Gülizar” hikâyesinde sevdiğini kaybetme korkusu yaşanmaktadır. Abdullah ile Gülizar birbirlerini seviyorlardı. İki farklı köyde yaşamaktadırlar. Birbirlerine kavuşmak için iki köyün arasındaki ağacın altında buluşurlar. Bu durum köylünün dikkatini çeker ve başka bir yöntem ile buluşurlar. Abdullah gölü yüzerek Gülizar'a ulaşır. Bu durumda Gülizar'da gölde onun başına bir şey gelmesinden korkması anlatılmaktadır.

*"Abdullah, korkmuyor musun, gece vakti gölde bu kadar yolu kat etmek... Günün birinde gölün içindeyken yorulursan... Allah'ım senin acını bana göstermesin. Yeryüzünde tek arzum budur."*¹⁵⁹

Korku genellikle sevgi ile bir arada olan duygudur. Aslında sevmek kaybetme korkusunu da beraberinde getirir. Bu yüzden de korkularımız aslında çok iyi bir alarm sistemidir. Korkularımız sayesinde bazı tehlikeli durum karşısında bizi uyaran bir yapıya sahiptir. Bu hikâyede de Gülizar'ın korkusu aslında sevdiğini tehlikeli bir olay karşısında uyarmaktır.

“Dallı han ile Nazani Sultan” hikâyesinde kaybetme korkusu yaşanmaktadır. Dallı Han'ın oğlu bir kıza âşık olur onu rüyasında görür ve Hızır rüyasında kızı altı ay içerisinde bulamazsa başkasına vereceklerini söyler. Dallı Han'ın oğlu da bunun endişesini yaşar:

"Hızır Baba ona demişti ki:

– Oğul, altı ay içerisinde o kızı gidip bulmazsan, o kızı başkasına verecekler.

*O korkuyla perişan olmuştu Murat han."*¹⁶⁰

¹⁵⁹Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 206

¹⁶⁰Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 266

Korku genellikle düşünce yapısında oluşur. Sevilen, değer verilen bir kişi, hayvan veya bir eşya olabilir ona duyduğumuz duygusal bağ ile sürekli içimizde onu kaybetme korkusu yaşarız. Bu hikâyede de aynı şekilde sevdiği kızı kaybetme endişesi içerisinde yaşar.

“Çoban Süleyman ile Perişan Sultan” hikâyesinde de kaybetme korkusu yaşanmaktadır.

— *“Benim vefasızlığımdan Perişan Sultan da mutsuz olacak. O bana bu kadar fedakârlık gösterdi, aşkıma bu kadar karşılık verdi, dillere destan oldu, yandı kavruldu, kül oldu, ama benim ona karşı bir vefam, bir sadakatim olmadı.”*¹⁶¹

Çoban Süleyman’ın Perişan’a karşı fedakârlık yapmadığından dolayı kaybetme korkusu yaşamaktadır. İnsanlar kendileri için değerli olan varlıklarını kaybetmek istemezler bu yüzden de endişe içerisinde girerler.

“Çoban Süleyman ile Perişan Sultan” hikâyesinde Perişan’ın sevdiğini kaybetme korkusu yaşaması anlatılır:

“Perişan Sultan dedi ki:

— *Telli, çok sevinçliyim; ama Ağanın adamları -korkuyorum- Süleyman’ı öldürecekler.”*¹⁶²

İnsanlar sahiplendikleri varlıklara karşı bir savunma mekanizması geliştirirler. Sevdiği kişileri kaybetmek istemezler. Bu yüzden de endişe içerisinde bulunurlar.

“Hüseyin ile Senem” hikâyesinde de iki sevgilinin birbirlerine olan kaybetme korkusu anlatılır:

Senem’in Hüseyin’i kaybetme korkusu:

“Hüseyin heybesini sırtına aldı, bindi bir ata. Nereye gidecekti şimdi bu adam, çok zengin bir babanın oğlu, o güne kadar hiç mi hiç çalışmamış, elini kalemden kıskanan bir adam, atına binmiş nereye gidiyordu,

¹⁶¹Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 14

¹⁶²Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 18

gurbete. Arkasından ağlıyor, ağıtlar yakıyordu Senem Hanım, ama nafile, Hüseyin gidiyordu.”¹⁶³

Hüseyin’in Senem’i kaybetme korkusu:

“Bunca zamandır yüzüne hasret kaldığı Senem’i ancak rüyalarında görebilmişti. Hüseyin fark etti ki o güne kadar Senem’in hiç değilse kendi evinde, babasının yanında olduğunu bilmek onun acısını bir nebze olsun hafifletiyordu. Şimdiyse sevdiği kadının yâd ellere vardığının, ellerin yâri olduğunun düşüncesi bile Hüseyin’in içini ateşlerle dolduruyor, eritiyordu.”¹⁶⁴

İnsanlar sevdiklerini hep bir sahiplenme duygusu içerisinde yaşarlar. Onları koruma altına alarak aslında onlara zarar gelmesi endişesi içerisinde bulduklarından dolayı hep bir kaybetme kaygısına bürünürler.

“Hüseyin ile Senem” hikâyesinde Kahraman Ağa’nın Ali İzzet Ağa ile dostluğunu kaybetme korkusu anlatılır:

“Kahraman Ağa eğilip yerleri öptü, topraklara sarıldı, “yarabbi sen ne büyüsun,” dedi, “eğer biz Hüseyin’e rastla- masaydık, tevafuk edip de karşılaşmasaydık, ben bu gelini götürecektim, Hüseyin daha sonra çıkıp gelecekti, ben de aziz dostum Ali İzzet’le ebedi bir çıkmaza girecektim.”¹⁶⁵

Kahraman Ağa’nın dostluğunun bitmesi kaygısı içerisinde bulunması söz konusudur. Kaybetme korkularının bazıları da dostluk yönündendir. Kahraman Ağa içinde bulunduğu durum karşısında yanlış anlaşılmamak üzere vermiş olduğu mücadele anlatılır.

“Rıza Bey” hikâyesinde Hazer Hanım’ın oğlu Mirza Han’ı kaybetme korkusu anlatılır.

¹⁶³Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 27

¹⁶⁴Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 28

¹⁶⁵Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Araştırma Ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara 2011, s 29

"Epey bir müddet sonra Mirza Han'la Hazer Hanım'ın elindeki servet dağılır, o varyiyet elden gider. Mirza Han, öyle bir gün olur ki evde çay, şeker dahi bulamaz.

— *Ana müsaaden varsa, ben gurbete çalışmaya gideceğim, der
Mirza
Han.*

— *Oğul, benim senden başka hiç kimsem yok. Sen de beni bırakır
gidersen, ben tek başıma ne yapayım?"¹⁶⁶*

"Rıza Bey" hikâyesinde Hazer Hanım'ın oğlu Mirza Han'a duyduğu sevgiden dolayı oğlunu paylaşamaması ve oğluna karşı bir savunma mekanizması geliştirir. Bu savunma mekanizması ile aslında oğluna karşı duyduğu sevgidir.

"Hamit Han ile Melek Sultan" hikâyesinde Melek Sultan'ın babası Hacı Ahmet'in çocuğuna karşı duyduğu endişe anlatılır:

*-"Kızım, kocan askerde, kaynatan öldü, kaynanan öldü. Ben seni bu sa-
atten sonra kimlere emanet edeyim?"¹⁶⁷*

"Hamit Han ile Melek Sultan" hikâyesinde bir babanın kızına karşı sahiplenmesi ve onun hayatı konusunda endişesi anlatılır. Aile toplumun en küçük yapısıdır. Ailenin koruyucu yapısı ile bir bütün oluşturur. Babada o ailenin direği olduğundan çocukları koruma görevini üstlenir. Babanın kızına karşı endişesi de ona bir şey olmasından dolayı duyduğu kaygıdır.

"Alihan Hükümdar ile Peri Hatun" hikâyesinde Alihan'ın çocuklarını ve eşini yolcu ederken onlara bir şey olacakmış korkusu içerisinde olması anlatılır.

— *Git sevdiğim sağlık ile gelesin; ama iki balama sakın ha sakın
zarar gelmesin, zarar verme.*

— *Aman beyim, o ne biçim söz? Senin balam benim balamdır,*

¹⁶⁶Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Araştırma Ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara 2011, s 69

¹⁶⁷Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s 104-105

*senin balam benim yüreğimdir, benim ciğerlerimdir, nefesimdir,
damarımdaki kanımdır; nasıl zarar gelir?*

*Aman hatun, içimde öyle bir korku var ki, dikkat et.*¹⁶⁸

İnsanlar değer verdiği kişileri koruma içgüdüğü içerisinde yaşarlar onlara bir şey olacak korkusu içerisinde buldukları içinde onları koruma altına alırlar. Bu durum en çokta anne, baba ve çocuk ilişkilerinde görülmektedir. Ailenin çocuklarına karşı koruma altına alması söz konusudur. Bu hikâyede de Alihan'ın içinde bulunduğu sıkıntı bu yüzdendir. Çocuklarına zarar gelebileceği endişesi yaşar.

“Şeyh Senan” hikâyesinde annenin çocuğunu kaybetme korkusu yaşamayı anlatılır.

Şeyh Senan uykudan uyandı, ağzından köpükler akmaya başladı. Şeyh Senan'ın kafası, beyni, akli, kalbi, fikri İbare Sultan'da. Gece gündüz onu düşünür, ayılır bayılır, anası başında oturup ağlar sızlardı.

— *Aman, yavruma ne oldu?*

*İhtiyarları toplar, neneleri toplar, hekimleri toplar; ama hiçbir çare yoktur.*¹⁶⁹

Annenin evladına duyduğu sevgiden ve sahiplenme duygusundan dolayı ona bir şey olacak korkusu içerisine girmesi söz konusudur.

Şah Senem'in Âşık Garip'i Kaybetme korkusu şöyle geçmektedir.

*“Garip heçbir şeyden gorkmîr. Gendisini öldürürlerse, işde Şah Senem de o zaman hasret galacah.”*¹⁷⁰

Âşık Garip korkusuz bir kahramandır. Ama tek korkusu kendisine bir şey olursa Şah Senem'in ona hasret kalmasından korkar. İki tane korku çeşidi vardır aslında burada birincisi Şah Senem'in Âşık Garip'e hasret kalması bir diğeri de kaybetme

¹⁶⁸Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s 132

¹⁶⁹Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 190

¹⁷⁰Fikret Türkmen, **Âşık Garip Hikâyesi İnceleme- Metin**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1995, s.251

korkusudur. Aslında ikisi de aynı şeydir ikisinde de kaybetme korkusu söz konusudur. Sahip olduğu bir varlığa karşı duyulan kaybetme korkusudur.

“Yusuf ile Züleyha” hikâyesinde Hz. Yakup’un Yusuf’u kaybetmekten korkması anlatılır.

*“Yakûb Yûsufa destûr virdi aytdıyâ Yûsuf gel bir seni kuçaklayalıyayım
ki nite olmak var dahi bir görüm göreyim Yûsufî oğlanlarına ısmarladı
kim sağ esen Yûsufî gene getirün ol oğlanları olsun didiler.”¹⁷¹*

“Yusuf ile Züleyha” hikâyesinde sevdiği varlığı kaybetme korkusu anlatılır. Bu varlık bir eşya bir kült bir kişi olabilir. Bu hikâyede de bir babanın evladını kaybetme korkusu içerisinde olduğu vurgulanır. Bu yüzdende Yakup’un çocuğu için duyduğu endişe söz konusudur.

Yusuf ile Züleyha hikâyesinde Züleyha’nın Yusuf’u kaybetme korkusu içerisinde bulunduğu vurgulanmaktadır.

*“Zelîhâ üç söz söyledügi birbirin beñzemez bir ol kim günâh kendiden
giderdi ola ki Yûsufî öldüreler didi korkdı zindânı 'Azîz-i Mısır'ın oñine
bırakdı bir dahi ol kim zindân didi kim çün olmasım gûmân ' öldüreler
deyüb katı 'azâb eylen didi pes 'Azîz-i Mısır Yûsuf a didi”¹⁷²*

“Yusuf ile Züleyha” hikâyesinde Züleyha’nın Yusuf’a karşı duyduğu sevgiden dolayı ona zarar gelmesinden korkar. Bu yüzdende onu koruma teşebbüsünde bulunması anlatılır.

“Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu’nda” Dirse Han’ın eşinin Dirse Han avdan dönünce oğlunun yanında görmemesi karşısında yaşadığı duygu hali anlatılır.

*“ Dirse Han'ın hatunu oğlancığının ilk avidir diye attan, aygır,
deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. Oğuz beylerine ziyafet*

¹⁷¹Özkan Daşdemir, **Halk Hikâyesi Olarak Yusuf İle Züleyha**, Fenomen Yayınları, 2012, s.251

¹⁷²Özkan Daşdemir, **Halk Hikâyesi Olarak Yusuf ile Züleyha**, Fenomen Yayınları 2012, s.257

vereyim dedi. Toplanıp yerinden kalktı, kırk ince kızı beraberine aldı, Dirse Han'a karşı vardı. Başını kaldırdı Dirse Han'ın yüzüne baktı. Sağ ile soluna göz gezdirdi, oğlancığını görmedi. Kara bağı sarsıldı, bütün yüreği oynadı, kara süzme gözleri kan yaş doldu."¹⁷³

Bu korku aslında sahip olduğu varlığa duyulan korkudur. Ona zarar gelmesinden dolayı duyulan korkudur.

Salur Kazan'ın eşi Burla Hatun avdan dönüşte eşinin yanında oğlunu göremez ve endişeye kapılması anlatılır.

" Burla Hatun Kazan'ın geldiğini işitti, attan aygır, deveden erkek deve koyundan koç kesirdi. Oğlancığının ilk avıdır, kanlı Oğuz beylerini davet edeyim dedi. Han kızı gördü ki Kazan geliyor, toparlanıp yerinden kalktı. Samur cübbesinin üzerine aldı. Kazan'a karşı geldi. Göz kapağını kaldırdı Kazan'ın yüzüne doğru baktı, sağ ile soluna göz gezdirdi, oğlancığını, Uruz'u görmedi. Kara bağı sarsıldı, bütün yüreği oynadı, kara süzme gözleri kan yaş doldu."¹⁷⁴

Bu hikâyede Burla Hatun'un oğlu Uruz'u görememesinden kaynaklanan bir korku söz konusudur. Bu durum aslında sahip olduğu varlığa zarar gelmesinden duyulan endişedir.

"Kanglı Koca Oğlu Kan Turalı Boyunda" Selcen Hatun'un eşi Kan Turalı uyurken düşmanın ansızın gelmesinden ve eşini öldürmelerinden endişe duyması anlatılır.

" O zaman Oğuz Beylerine ne kaza gelse uykudan gelirdi. Kan Turalı'nın uykusu geldi, uyudu. Uyurken kız der: benim âşıklarım çoktur, ansızın dörtnala gelmesin, tutup yiğidimi öldürmesinler, akça yüzlü ben gelini tutup babamın anamın evine iletmesinler, akça yüzlü ben gelini tutup babamın anamın evine iletmesinler dedi. Kan Turalı'nın atının giyimini sessizce tuttu giydirdi. Kendisi de giyimini

¹⁷³ Muharrem Ergin, "Dede Korkut Kitabı", Boğaziçi Yayınları, 2012, s.29

¹⁷⁴ Muharrem Ergin, "Dede Korkut Kitabı", İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2012, s.99

sessizce tuttu giyindi. Mızrağını eline aldı, bir yüksek yere çıktı, bekledi."¹⁷⁵

“Cihan Şah ile Şemsiye” hikâyesinde Cihan Şah'ın gelmemesinden dolayı anne ve babasının duyduğu korku anlatılır:

*"Deniz kenârmda olanlar ağlaşu kaldılar. Gördiler Cihân Şâh gelmedi. Ahvâli bubasma deyüvirdiler. Ağlayup "İyvâh! Ne iş oldu? Bize meded eylen!" deyüp gemileri aradılar, çâre olmadı. Ahşam irdi, karanulık oldu, zulmet cihani kapladı. Yağmurlar yağdı, yeller esdi. Her kişimin başı kayusı oldu. Bu kez Cihân Şâh'm bubası n'eylesün, gelüp gördiler çâre yok; ol gice ahşamdan sabâha-degin anda kaldılar. Çün sabâh. oldu, gördiler ne gemi var ne âdem var. Cihân Şâh'in bubası on gün ol tarafda oturup çevre iklimlere adamlar saldılar, bir haber biline deyü, çâre olmadı. Cihân Şâh'm atası gelüp yakaların yırtup feryâd idüp ağlayup on gün ol tarafda oturup kırk pare gemi kırk tarafa gönderüp her biri arayup bulmayup mahzun ve mağbüü geldiler. Cihan Şâh'dan bir haber bilmediler. Gelüp atasına haber virdiler. Şöyle hâl oldu, Cihan Şâh anası âh idüp eydür."*¹⁷⁶

“Cihan Şan ile Şemsiye” hikâyesinde Bihruz Şah'a bir şey olursa o kadar malına mülküne kimlerde kalacağına dâhil korku anlatılır:

*"Benüm dirligüm semin kametinde ola ve bu kadar mülk ve mâlım ola, ben öldükden sonra düşmana kala; revâ mıdır?"*¹⁷⁷

Cihan Şah sahip olduğu malına duyduğu korku anlatılır.

“Murat Şah” hikâyesinde Murat Şah'ın Yemen Şah kızını almaya gitmesi anlatılır. Murat Şah'ın annesinin duyduğu korkuyu şu dizelerle dile getirmektedir.

Vâlidesi eyitti:

Gine tazelendi yaramın başı

Gözüm nuru ciğer köşem tezce gel

¹⁷⁵ Muharrem Ergin, “Dede Korkut Kitabı”, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2012, s. 135-136

¹⁷⁶ Özkan Daşdemir, **Cihan Şah İle Şemsiye Hikâyesi**, Fenomen Yayınları, 2015, s.29

¹⁷⁷ Özkan Daşdemir, **Cihan Şah İle Şemsiye Hikâyesi**, Fenomen Yayınları, 2015, s.26

*Başım için etme elvân bu işi
Sakin alma inkisârım tezce gel*

*Kerem senden kadir Mevlâm ben şaşım
Oğulun derdine ateşe düştüm
Oğul senin için canımdan geçtim
Çok eğlenme gonca gülüm tezce gel*

*Yemen ellerinde eğlenip kalma
Ben garip nenenî figana salma
Bu fânî dünyâda âhımı alma
Gülizâr'ı al da oğlum tezce gel¹⁷⁸*

Bir annenin çocuğuna duyduğu sahiplenmiş hissi söz konusudur. Onu kaybetmekten veya başına kötü bir olay gelmesinden duyulan korku ifade edilir.

4.1.3.Statüyü Kaybetme Korkusu

Bireyin toplumdan dışlanma korkusu gibi toplumun da birey kaybetme korkusu vardır. Çünkü kaybedilen her bir birey toplumun zayıflamasına sebep olmaktadır. Bu nedenle toplumun bireyi kaybetmemek için bireyi korkuma altına alma refleksi de gelişmiştir.

“Şah İsmail” hikâyesinde Türkmen Bey'in yalan söylemesi ve söylediği yalanının ortaya çıkmasından dolayı toplum önünde küçük düşme korkusu yaşamaktadır:

Türkman Beyine hükümdarlar:

*“Gel” dediler. Zaman Türkman Beyini aldılar hükümdarlar
aralarına. Kâtibe emir verdiler:*

“Okı.”

*Türkman Beyi'nin üzümde renk galmamışdı. Neden? Gorkuyordi,
Neden? Arz-i hali yalan yazmışdı.¹⁷⁹*

¹⁷⁸Doğan Kaya M. Sabri Koz, **Halk Hikâyeleri 1**, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2000, s.139

¹⁷⁹Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.192

Görüldüğü üzere bireyin toplumsal korkusu aslında egonun ya da bir başka deyişle nefsin kendisini koruma refleksinden kaynaklanmaktadır. Çünkü topluluk içerisindeki canlıların güvenlikle ilgili tedirginlikleri daha az olmaktadır. Burada Türkmen Bey'inin korkusu toplumdan dışlanınca gidip sığınabileceği başka bir toplum bulamama korkusudur.

Mehmet Şah kızı Zühre'nin Deli Murat'ın oğlu Eşref Bey tarafından kaçırılmasından korktuğu anlatılır.

Memmed Şah meclisine dedi ki:

"Buna bir çare. Ben köpek oğlu Deli Mırad, benim gizimi er-geç geçirir."

Memmed Şah düşünür:

"Buna ne tebdil edelim? Gizim da geçer, buni eyi bilirim"

Meclis dedi ki:

"Şaham, sen versen de, vermesen de; "Hırsız evden olursa, Öküz bacadan da çalınır." derler"

"Evet, haklisin."

"Senin gizin oninoglina âşık olmuş. Bir kere senin yuların onin elinde. Çünkü, gizin o terefde. Er-geç, bir gün bohçasını alır, gider. Bohçayı da almasa, yalın ayak, başıgabakgeder. Ara yerde gizli geçirirler."

"Ne tebdili edelim?" diye Memmed Şah, meclisinden çare istedi".¹⁸⁰

Mehmet Şah'ın buradaki korkusu daha önce belirttiğimiz gibi evladını kaybetme korkusunun yanı sıra düşmanı olduğu adamın oğluna kızının kaçması sonucu toplum içerisindeki konumunu kaybetme korkusu kendisini göstermektedir. Mehmet Şah'ın kızının kaçırılması ihtimaline karşı meclis üyelerinden fikir sormaktadır. Mehmet Şah'ın bu davranışı kızının kaçırılması durumunda statüsünü koruma ve toplumun

¹⁸⁰Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.23

ayıplamasını hafifletme çabasıdır.

“Kerem ile Aslı” hikâyesinde de toplumsal korku ağır basmaktadır. Burada da hükümdar Mehmet Şah olayında olduğu gibi ihtiyarlardan fikir almaktadır.

"Şahım haberin olsun, .senin oğlun Kerem, Keşişin gizi Aslı'yi seviyor."

Hâlbuki onu sevdirdi? Sevdiren sevdirdi.

"Kerem Aslı'yiseviyor." diye bildirdiler,

Hükümdar:

"Vay ne demek -ne demek olsun ki- ben bir adaletli bir şah oluyum, benim dar dünyada oğlum bir Keşiş kızına meyil versin, bu olur mu? Diyeoğlunu garşısına sesletti ve oğluna öğüt verdi:

"Seni düşünmisen oğlum, beni düşün. Sen seni yazıglami sense, bana ad beni yazıgla-dedi-ben bir hükümdarım, o bir Keşiş gizidir. Bizim dinimizden değil, onun yoliayri, benim yolınayri. Eğer ben onun gizini sene alırsamsa, bu Şiraz toprağı bene zindan olur. Beni gınallar, gınamayangalmaz: "Hele adâletli bir şaha balı ki oğlınıErmeni Keşiş gizi ile evlendirdi. Müslüman gızlariyoğ mu?" diyen olur".¹⁸¹

Yukarıdaki parçada görüldüğü gibi hükümdarın korkusu hem toplumsal hem de dini baskıdan kaynaklanır. Çünkü hükümdar kendisinin hükümdar olduğunu söyleyerek toplumsal statünün en üst kademesinde olduğunu bildirirken diğer taraftan da dini inanış olarak Keşişle farklı olduklarını belirterek bu evliliğin imkânsızlığını vurgulamaya çalışır.

Âşık Şenlik'in, Sümmani tarafından yenilmekten ve toplum önünde küçük düşmekten korkması anlatılır:

¹⁸¹Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-2**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.115

“Sümmaniya ahşam gelir, ya sabah gelir, ya da geldi. Ana, tez hazırlan, şindigapidögülür. Ya ilki gelir, ya Sümmani gelir. Ben ne edeceğim?” diyince anası gızına öğüt verdi”:

"Oğlum ne düşdün bu Sümmani'nin. Derdine. Hoş Ezrail değil, bu da senin timin bir âşig,"

"Hayır, ana ele deel. Sümmani'nin garşısında yenilirsem de İran torpağında şanım şerefim gider. İşde bu bene ölümden beter."¹⁸²

“Âşık Şenlik Sümmani” hikâyesinde görüldüğü gibi Âşık Şenlik'in korkusu kazanmış olduğu statüsünü kaybetmektir. Toplum önünde küçük düşmesi ve ikinci plana atılma korkusu yaşar.

“Yaralı Mahmut” hikâyesinde Hacı İbrahim Bezirgân'ın toplumda edinmiş olduğu statüyü çocuklarının da devam ettirebilmeleri için toplumdaki diğer bireylerin bir çaba içerisinde olduklarını görülmektedir.

“Hacı İbrahim Bezirgân'ın iki oğlu, birisi kötü yola düşdi. Ahmet, gece gündüz rakı içer, dolanırdı. Bu gece, gündüz ayık olmadığı için adına MeykôrAhmed derler idi. Etraftan:

“Meykôr Ahmed geliyor” derdiler.

Adi, Meykôr Ahmed galdi. Çünküm, sarhoş bir adama ne derler? Meykôr derler... Kötü yollarda, babasının varını 'başladı, rakıya ve her yana vermeye. Lâkin Hacı İbrahim Bezirgân'ın varını, yeyecek oldi. Goni gonşi yığıldılar

“Bu Hacı İbrahim Bezirgân'ın parasını hem rakıya verecek ve 'hanımını, oğlunu mahsun goyacak” diye. Babanın malini, üçe taksim, eldiler”¹⁸³

¹⁸²Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-2**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.269

¹⁸³Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.222

Aynı hikâyede bu kez aile içerisinde birisinin ailenin toplum içerisindeki yerini koruma çabasını görmekteyiz. Bu amaçla annenin Mahmut'u uyarması ve onun kardeşi Ahmet gibi olmasından ve toplum içerisindeki babalarından kalan saygınlığı yitirme korkusunu dile getirdiğini ifade edilmektedir.

“Gardaşından ibret al oğlum, sen beyle serseri olma.” Mahmud'un annesi severdi. Günün birinde oğluna dedi ki:

“Evet, oğlum gardaşın dana kılıcı, gözün önüne bak, diye günden güne annesi Mahmud'a öğit verirdi. Mahmud heçbir yeri bilmezdi. Gosgoca İstanbul, kimi kendde, Mekteb deneve, evden mektebe gelirdi.”¹⁸⁴

Latif Şah hikâyesi;

"Efendim, gizin hamile galmiş."

Gizli haber verdiler. Hökümdar gizinin odasına gelib; bir hanimi, bir gizi, bir de gendi. NâyetGatmer'e sordular. Gatmerağlayib, babaya, anaya şu ifadeyi verdi:

"Erkek eli elime değmemiş, erkek yüzi görmedim, yalnız gapida bir ehdiyar, pir-i fani, bir gül satiyordi. İşde cariyeler, gönderdim, garşıma ehdiyar geidi. Ne oduysa bu gülden oldi. Gohladim ne olduysasa gülden oldi. Ehdiyarın verdiği

Gülüçihardi, gösterdi. Bir ufag guttunun içindeydi» bu gül. Bene o ehdiyar dedi ki: Bu gül bir dünyadır, gâhi solar, gahi açar. Soldığı zaman bil ki eyiler dünyadan ahiret goşdi, getdi. Âçdigizeman bil ki, nihandan cilianeeyilerdoğdi, eyiler geldi;"

O zaman bu sır dörd divar arasında gakin dediler. Kimseye bildirmeyelim, kimse duymasın dediler. Çünküm dedini ya, Cenab-i Allah bu dünyayı yaratdi, dört divan hal getdi ki, kimse kimsenin sırrım

¹⁸⁴Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.223

görmesin, eşilmesin»bilmesin Dokuz ay, dokuz gün tamam oldu. Gatmer'den bir oğlan çocuğu rubandan, cihane geldi, Hökümdar emir verdi:

"Heçkimse duymadan bu çocuğigundağasarin, gecenin yansi beri yabana atin, guşgurt yesin. Biz de bu ayıcı örtek. Ben bir hökümdaram. Demesinner ki:

"Bunun gizi, bir oynaş sevmiş."¹⁸⁵

“Latif Şah” hikâyesinde yukarıda belirttiğimiz namus kaygısını görmekteyiz. Latif Şah'ın kızı Katmer'in evli olmadığı halde hamile kalması toplum içerisinde dedikodulara sebebiyet vereceğinden Latif Şah'ın kızını sürgüne göndermektedir. Buradaki kaygı tamamen toplumsal statüyü kaybetme korkusudur.

“Şah İsmail” hikâyesinde ise Ethem Şah'ın oğlu İsmail Şah'ı sevdiği kızı Gülizar'dan vazgeçirmek istemesi ve oğluna kız bulması ve oğlunun kızları istememesi yalnızca Gülizar'ı istemesinden dolayı oğlunu has bahçeye zincirlemesi ve annesinin oğlunu açlıktan ölmesinden korktuğu için gizli gizli yemek vermesi anlatılır.

"Şah İsmail has bakçanın içinde gül ağacının dibinde gollari bağlı, gözlerinden gollarından gana karkan, annesi olan Şah İsmail'e ölmeyecek diye gizli gizli yemekler, egmegler getirir atar giderdi. Gorgusundan, bu zalim garısına bile dedi. Yani Şahİsmail'in. Annesine:

"Sen ona bir parça ekmek verirsen seni de pare pareğilaram" demişdi. Ana ciğeri goynunda, eteğinde gizlin fırsat bularak geceden geceye getirir bahcaya atar, gerisin geri döner giderdi."¹⁸⁶

Bu hikâyede bir annenin sosyal statüsünü kaybetme korkusu ile evladını kaybetme endişesini bir arada yaşadığı görülmektedir. Zira canından bir parça olan evladını kaybetmesiyle sosyal bir statü olan annelik statüsünü de kaybedeceği hatta çocuğun babasının soylu olması nedeniyle de soyluluk statüsünü de kaybedeceği endişesini

¹⁸⁵Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-2**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.73

¹⁸⁶Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, S.205

taşıdığını görmekteyiz. Yukarıdaki örnekte üç farklı korkunun bir arada yaşandığı açıkça görülmektedir. Birincisi manevi bir korkudur; evlat acısı. İkincisi sosyal statüyü kaybetme korkusu; annelik statüsünü kaybetme. Üçüncü ve son korku ise soylu bir eşten olan çocuk nedeniyle elde edilen gücü kaybetme korkusudur. Elinde bulunan bu gücü kaybetmeme endişesi ile çocuğunu koruma içgüdüsü bir araya geldiği zaman Ego zirve yaparak korumacılığı artar ve bu artışla birlikte yaşanan korku da artar. Çünkü kaybedecek çok şeyi vardır.

“Abdullah ile Gülizar” hikâyesinde de bir statüyü kaybetme korkusu yaşanması söz konusudur. Abdullah ile Gülizar evlenirler. Daha sonra Abdullah Bey’i görevle çağırırlar ve gittiği görevde şehit düşer. Gülizar dul kalır ve Abdullah’ın ailesi ile Gülizar’ın ailesi laf söz olmaması için Abdullah’ın kardeşi Sinan ile Gülizar’ı evlendirmeye karar verirler:

“Törelere göre, geleneklere göre toplandılar, Gülizar’ın anasını babasını da çağırdılar, istemeyerek de olsa, Abdullah’ın babası Reşit Ağa Gülizar’ın babası Behlül ağaya dedi ki “biz bu düğün âlemine şad başladık, düniürlüğümüze sevinçli, kıvançlı başladık, ama zalim felek bu sevinci bizlere çok gördü. Ne yazık ki benim oğlumun askerden kara haberi geldi, ölüm haberi geldi. Eğer şimdi senin de müsaaden olursa, geleneklerimizde, törelerimizde bu vardır, senin kızın, benim gelinim çok genç, dedikoduların da yayılmaması için, kulaklarımızın acı sözler duymaması için, eğer sen de rızalık gösterirsen, ben senin kızın Gülizar’ı ikinci oğlum Sinan için eş yapmak niyetindeyim. Bu haberi duyan Gülizar, “aman Allah’ım!” dedi. “Aman yavrum, isminin lekelenmemesi için sen mecbursun böyle bir kadere razı olmaya,” dedi Gülizar’ın anası Dilşah Hanım, “yavrum, seni evimize götürürsek, dul karı olduğun söylenilir, oradan buradan kötü haberler yayılır, bu da bizim için hiç iyi olmaz. Sen mecbursun kaynına varmaya.”¹⁸⁷

“Abdullah ile Gülizar” hikâyesinde toplum içinde yaşamalarından dolayı bazı olaylar karşısında insanlar statülerini korumak ve statülerine laf söz gelmesini istemezler. Bu

¹⁸⁷Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Araştırma Ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 212

durumda toplumdun dışlanma korkusuna dönüŖerler. Bu nedenle İnsanlar istemedikleri bir durum karşısında bile çaresiz kalırlar ve kabul ederler.

“Han Mahmut” hikâyesinde Han Mahmut ile Kamberin iyi saz çalmaları Âşıkların üzerinde korkuya neden olur:

“Geri döndü çocuklara yanna dıklmadı. Deli Ali'nin yanına geldi adam. “Ali Ağa” dedi. “Ne var?” “Vallahi o çocuklar öyle saz çalıyolar ki, ânare padişah onnarın saz çalışını görsün, vallahi bize bir gün bir ğuruş vermez, bizi ğuvalar” dedi. Deli Ali diyo ki: “Öyleyse biz o çocukları huylandıralım, padişahın haberi olmadan bordan ğaçsın getsin.” “Nasıl huylandıralım?” Biz onnara akşamınan toplantıda biziynen çakışacaksınız” derik, onnar da bi şey bilmez, daha tıfil yeni yetişip geliyolar. Onnar ğaçar geder, biz onların şerrinden ğurtuluruk.”¹⁸⁸

Statüyü kaybetme korkusu sosyal statüyü kaybetme ve toplumdun dışlanma korkusu söz konusudur. İnsanlar toplum önünde küçük düşmek istemezler. O yüzden bunun korkusu içerisinde yaşarlar.

“Han Mahmut” hikâyesinde Mahmut’un bayılmasını ölmüş zanneden Alkız’ın halkın diline düşme korkusu yaşaması ve çare araması anlatılır.

“Hemen onun yanına vardı.” Ney o ğızım, ğurban olam Gülendâmım, niye geldin? Haber salsanaydın, cariyeni gönderseneydin sen sevil oldun ğızım!” “Âh ana ah ah!” “Ney o?” “Bizim bahçânın içinde bir adam ölmüş. Dün mü ölük, evelki gün mü ölük, daha evel mi ölük? Ne vakit öldünü bilmiyom. Eyi İd kokmamış hava seril olduğumdan. Ana ne var gel de şunu götürek de bi yere atak! ‘Padişahın gizinın yanna bir varan olmuş umuş bahçesine, vurmuş öldürmüş’ deller.”¹⁸⁹

“Han Mahmut” hikâyesinde Mahmut’un bayılmasını ölmüş olabileceğini düşünmesinden dolayı Alkız’ın korkuya kapılması aslında kendi adına leke

¹⁸⁸İsmail Görkem, **Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse Ve Hikâye Repertuarı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2000, s.199

¹⁸⁹İsmail Görkem, **Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse Ve Hikâye Repertuarı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2000, s. 209

sürülmesinden korktuğundan dolayı endişeye kapılması anlatılır. İnsanlar kendi adlarının lekelenmemesi için caba harcarlar bu yüzden de bunun için endişe duyarlar. Hikâyede de bu durum söz konusudur.

“Ülker Sultan” hikâyesinde Ülker Sultanın gülü koklayıp hamile kalması babası tarafından hoş karşılanmaması ve toplum önünde statüsünü kaybetme korkusu içerisinde bulunduğu anlatılır:

— *Bir memleketin önderinin çocukları bu işleri yaparsa, bu ahlaksızlıkları yaparsa, halk buna ne der, ne yapmamız lazım?*¹⁹⁰

“Ülker Sultan” hikâyesinde hükümdarın kızının Gülü koklayıp hamile kalmasında rahatsızlık duyması aslında toplum önünde statüsünü kaybetme korkusundan dolayıdır. Çünkü insanlar bu gibi konularda ahlaki değerlere önem verirler bu yüzden de laf söz olmamasına dikkat ederler. Hükümdarın korkusu da kendi benliğini zedeleyecek yanlış sözlere karşı korku bulunmaktadır.

“Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu’nda” Yalancı Oğlu Yaltacuk’un Beyrek’e yaptığı yanlıştan dolayı kaçması anlatılır.

— *“Yalancı oğlu Yaltacuk Beyrek’in korkusundan kaçtı. Kendini Dana Sazına attı. Beyrek ardına düştü. Kovalıya kovalıya saza düşürdü.”*¹⁹¹

Yalancı oğlu Yaltacuk’un yapmış olduğu hatadan dolayı toplum önündeki statüsünü kaybetmesi söz konusudur. Çünkü geçici bir toplumsal konum kazanmıştır. Bunu devam ettirememiştir ve şiddetli bir korkuya düşer bu durumda toplum önünde kazanılmış olan statüsünü kaybetmesinden kaynaklanan korkudur.

“Kanglı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu’nda”

— *Babamın ak otağının eşiğine indiğinde
Oğuz’un elâ gözlü kızı gelini destan anlattığında
Herkes sözünü söylediğinde
Sen orada durasın övünesin*

¹⁹⁰Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Araştırma Ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s.38

¹⁹¹Muharrem Ergin, **“Dede Korkut Kitabı”**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2012, s.88

*Kan Turalı perişan oldu
At arkasına aldım çıktım diyessin
Gözüm döndü gönlüm gitti.
Öldürürüm seni.”¹⁹²*

Toplum önünde bir kadının bir erkeği düşman elinden kurtarması erkek için statüsünü kaybetmesi ve toplumdan dışlanması olarak algılanır. Bu durumdan dolayı da Kan Turalı Selcen Hatun’u öldürmek ister.

“Salur Kazan’ı Esir Olup Uruz’un Çıkardığı Boy’da” Kazan Han’ın uyuması üzerine Oğuz erlerinin düşmandan kaçmayarak toplum önündeki statülerini korudukları anlatılır.

“Kazan’ı küçücük ölüm tuttu, uyudu. O gün Toman’ın Kalesinin Tekür’ü ava binmişti. Casus geldi, der: Bre bölük atlı geldi, içinde beyleri yattı uyudu. Tekrar adam gönderdi, kim olduğunu anlayın dedi. Gelenler bildi ki bunlar oğuz erlerindedir. Gelip Tekür’e haber verdiler. Tekür de hemen askerini topladı, bunların üzerine geldi. Kazan’ın beyleri baktılar gördüler ki düşman geliyor. Dediler: Kazan’ı bırakır gidersek evinde bizi kovarlar, en iyisi budur ki burada ölelim dediler.”¹⁹³

Toplumsal statüyü koruma adına duyulan korku ölüm korkusundan daha ağır gelir. Beylerin kendilerine yakışmayan kaçma eylemi yerine orada kalıp ölmeyi göze alacak şekilde toplum önünde statünün ne kadar önemli olduğunu gösterir.

“Dirse Han Oğlu Boğaç Han” hikâyesinde Boğaç Han’ın ön plana çıkmasıyla Dirse Han’ın kırk yiğidi haset eylemesi ve plan yapıp Dirse Han’ı etkilerler ve Boğaç Han’ı öldürmeye karar vermesi anlatılır.

“Dirse Han oğlu Boğaç’a zarar verir ve Boğaç’ın annesi kırk ince belli kız ile oğlunu iyileştirir. O kırk namertler bunu duydular ne eyleyelim diye konuşular. Dirse Han eğer oğlancığını görürse bırakmaz bizi hep öldürür dediler. Gelin Dirse Han’ı tutalım, ak ellerini ardına

¹⁹²Muharrem Ergin, “**Dede Korkut Kitabı**”, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2012, s.140

¹⁹³Muharrem Ergin, “**Dede Korkut Kitabı**”, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2012, s.191-192

*ağlayalım, kıl cisim ak boynuna takalım, alıp kâfir ellerine yönelelim
diyerek, Dirse Han'ı tuttular.*"¹⁹⁴

Kırk yiğit Boğaç Han'ın ölmediğini duyunca endişeye kapılırlar ve kırk yiğidin olayların başından ve sonuna kadar verdikleri bütün eylemler toplum önünde kazanmış oldukları statülerini kaybedecekleri düşüncelerinden dolayı korkuya kapılmaları söz konusudur.

“Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı” destanda Kazan Han, bir savaştan Karacık Çoban'ın yardımıyla kurtulması anlatılır.

*“Kazan fikreyledi, der: Eğer çoban ile varacak olursam kudretli Oğuz
Beyleri benim başıma kakınç kakarlar, çoban beraber olmasa Kazan
kâfiri yenmezdi derler dedi. Kazan'a gayret geldi. Çobanı bir ağaca
sara sara muhkem bağladı, katli yürüyü verdi.”*¹⁹⁵

Kazan Han savaşçı bir beydir. Kendinden alt seviyede olduğunu düşündüğü birisinin yardımı ile kurtulmasının kendisiyle ilgili kötü bir düşünce olacağını düşünmesi ve toplum önünde kazanmış olduğu “Hanlık” statüsüne zarar gelebileceğini düşünmesi ve bu durumdan dolayı endişeye kapılması söz konusudur.

4.1.4. Sorumluluk Korkusu

Toplum içerisinde yaşayan herkesin kendisine olduğu kadar diğer bireylere karşı da görevleri bulunmaktadır. İşte bu görevler bireye sorumluluk olarak yüklenmektedir. Aynı zamanda da bir aile reisi çocuklarının giyim kuşam ve beslenmesi gibi ihtiyaçlarını karşılarken kişisel sorumluluğunu yerine getirmektedir. Fakat çocuklarının öğrenimleri ve ahlaki eğitimlerinin verirken de topluma karşı olan sorumluluğunu yerine getirmektedir.

Toplum içerisindeki bireyler bazen birbirlerine maddi veya manevi emanetler verebilmektedir. Bu emanetler bir sır olabileceği gibi bir canlı veya eşya da olabilir. Toplum içerisinde en çok ayıplanan hususlardan bir tanesi de emanete ihanet etmektir.

¹⁹⁴ Muharrem Ergin, “Dede Korkut Kitabı”, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2012, s.33

¹⁹⁵ Muharrem Ergin, “Dede Korkut Kitabı”, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2012, s.46-47

Kirmanşah'ın emmisinin kendisine vermiş olduğu sorumluluktan korkması anlatılır:

“Gidek, emmime haber vererek, emim benden sorar, ‘Hani benim oğullarını?’⁵ diye, ne diyim?” diyende giz durdu :“Kirman, sene ben bişeydiyim, sözümü eyi düşün, ona göre dön Dedi:

“Söyle Şimdi, seninle ben getsak, emin garşısına çıksak, meclisin garşısına çıtsak, herkes bilir ki, biz onlarla beraber gezmiye çıktık, Evet, eğer emin, eğer meclis, eğer de bu ölenlerim sahipleri, benden soracak; Hani ne yapacak, bunca cani? Ne yaptız bunları? Ne cevap vererek, doğrusunu söylesek, kimse inanmayacak. Desek ki: Dev, üzerimize yendi, Evet, sözün doğrisibu. Evet, zaten dev yendi, heee. ‘Biz gaçdikgurtardık, dev bunları hep girmiş, yemiş, gelin, ağın meyilleri’⁵ desek, buna kim inanır? Peki, o İd üzerimize dev yendi, bunları ki beyle yedi girdi, ‘Sizi neye yemedi? Siz neye, bunlar neye geçmedi? Pir guvveti ile desek, yine kimsa inanmaz.’”⁵⁵

Kirman, Kirmanşah, gızın verdiği ifadeyi dinliyor:

“Zaten bizim adımız çıkmış. Bu yüzden, eger biz geri dönsek, işin hagigatinisöylesek, bize heç bir can inanmaz; “Yook, siz öldürdüz, deve ilave edirsiniz. Dev yendi ise, sizi de öldüreydi, sizi de yiyeydi. Siz niye sağ galdız? derler. Buna ne cevap verakdiyendaKirmanşah düşündü, durdu. Bakdı ki, gızın ifadesi eyi dogri :

“Giz -dedi- hagiga teyle, ben doğru söylesem bile kimse inanmaz. Gel, buradan gidek. Yedi sene gidişimiz, yedi de gelişimiz, ondört. Zaten bunların sahipleri da unuttur. Aradan ondört yıl geçer, ne olur, ne olmaz da dönmediler. Emimi de gördüm, babamın da cevabını yerine getirdim”¹⁹⁶

Yukarıdaki parçada görüldüğü gibi Kirmanşah amcasının oğullarını kaybetmekten dolayı büyük bir utanç içerisine girer. Amcasının ve diğer insanların kendisinin

¹⁹⁶Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.87

emanete riayet etmeyen aşağılık bir kişi olarak görmelerinden o kadar çekinmekte ve bu sorumluluğun verdiği sıkıntıyla ölümü bile göze alır.

Öte yandan Kırmaşah'ın amcası Ahmet şah'ın da aynı duygular içerisinde olduğunu ve sorumluluğunu yerine getirememenin sıkıntısını ve utancını yaşadığını görülür.

"Ehmet şah, divanına seslendi:

"Ey zalımlar, nerde Kirman?"

"Baba, bizden sorma,"

"Ya kimden sorim,"

Bunnar, davarcığı, babalanma önüne döktüler:

"İşde, Kirman'ı bu devden sor. Biz senden, müsade, ruhsat aldık, Kirman'ı gezdirmek için. Evet, Kirman ile gezerken, üzerimize bir dev geldi, hişmet devyi atlınuzi yedi, bütün bizi bağladı. Kirmanşah bununla harbederken, dev bunibağladı. Bizi de bağladı ve götürdi. Kirmani'yiyedi, biz bağlı galdık. Sona, bir fırsat bulduk, dev uykuda ikan, devi öldürdük, helâk etdik. Ahan, inanmazsın diyen, devin e minareleri, ağzından, burnundan, gulağmdan..."

Ehmetşah, başladı ağlamaya:

"Heyvah, heyvah, ben şemdi gardaşımane cevap verim. Gözlüyorduk ki gelirler, amma oğullarım geldi, bu gelmedi. Keşke bunlar gelmeyeydi de, Kirman geleydi,¹⁹⁷

"Çoban Süleyman ile Perişan Sultan" hikâyesinde ağanın Ahmet Bey'e vermiş olduğu sözden geri dönmekten korkması anlatılır.

— *"Yavrum, felek bizi ne dalgaya bıraktı, karşı taraf, Ahmet Bey, onbir kardeş, arkalı, dallı budaklı, ben ne cevap veririm o adamlara, ben seni bu göz- yaşlarınla nasıl veririm onlara?"¹⁹⁸*

¹⁹⁷Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri 1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.119

¹⁹⁸Timur Yılmaz, **Åşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Araştırma Ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s.15

“Çoban Süleyman ile Perişan Sultan” hikâyesinde ağanın Ahmet Bey’e vermiş olduğu sözü yerine getirememesine karşı bir korku yaşar. İnsanlar toplum önünde küçük düşmekten korkarlar. Bu yüzden vermiş olduğu söze karşı endişe yaşarlar.

“Ülker Sultan” hikâyesinde çocuğuna karşı sorumluluğunu yerine getirememe korkusu yaşar.

*"Ülker Sultan'ın günleri geçiyordu, ama yeni bir sıkıntıya düşmüştü, çünkü çocuğunun hiçbir ihtiyacını görecektir hiç bir şeyi yoktu. İki de üryanı, çıplaktı. Çocuk emiyordu, böyle bir derdi de vardı. Otun kökün gıdası da yetmiyordu."*¹⁹⁹

İnsanlar sorumlulukların bilincindedirler. Ama aksi durumlarda sorumluluklarının yerine getirememe korkusu içerisinde bulunurlar. Ülker Sultan da çocuğuna karşı sorumluluklarına yerine getirememesinden dolayı endişe duyması anlatılır.

Âşık Garip Hikayesi:

*"Berzingân çoh merak etti. Baş kervancısını sesledi. "Oğlum" dedi. "İşde kervanımızdaki malımızın her şeyi belli. Fiyatı da belli, giymeti de belli. Sene teslim ettim. Seni de, on sekiz bin âlemi yaratan, Allah'a teslim ettim. Ahan kervan, ben gidecegem. Ben bu gızım aşığı, Garib'i bulana gadar, bu berzingânlığı yapmıyacagam yavrım. Küheylan atınan beraber dolanıp ya buluram Garib'i, ya yolunda ben de ölürüm, ğurtaliram ki bu acıyanan heç olmazsa dünya yüzünde yaşamam"*²⁰⁰

Şah Senem Âşık Garip'i kaybetmesinden dolayı çaresiz kalır. Tüccarlık yapan Hoca Bezirgândan yardım ister. Hoca Bezirgânda yardımı kabul eder ve Âşık Garip'i bulmak için elinden geleni yapacağını söyler. Bu hikâyede aslında Hoca bezirgânın Şah Senem'e verdiği sözden dolayı bir endişeye düşer ve kervanını baş kervancısına emanet eder. Sorumluluklarının bilincinde olan insanlar sorumluluklarını yerine getirememenin endişesi içerisinde yaşarlar bu yüzden korkuya kapılırlar.

¹⁹⁹Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Araştırma Ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 41

²⁰⁰Fikret Türkmen, **Âşık Garip Hikâyesi İnceleme- Metin**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1995, s. 248

4.1.5. Adsız Kalma Korkusu (Toplumdan Dışlanma)

“Hursut Şah” hikâyesinde Hurşut Şah'ın çocuğunun dört yaşına gelmesine rağmen bir ad bulamamaktan kaynaklı korku yaşadığını gözlemlenir.

"Vezirler bir gün dediler:

"Çocuk dört yaşında, ey şahım, getir bu çocuğa 'bir isim goyalımsenin izninle'."

Padişah;

"Baş vezir bunlar ne diyor? Sen şahitsin, ben isim goyamaz mıydım?

Dört yaşınagirmiş, evet."

Vezir:

"Şahidim padişahım, çocuğun ismini o goyacak"

Meclise dediler ki:

*"Ey meclis,, bize bizzat Hazreti Hızır ifade verdi. Verdiği ifadeyi ikimiz gabil ettik. Adiniogoyacak, yoksa ad hemayildir, goymasini biliriz."*²⁰¹

“Celali ile Kenan” hikâyesinde Duvarcı Mehmet ile Sucayet'in çocukları olur ama isimleri daha verilmemiştir.

"Çocuklar beş altı aylık oldular. Elmacı baba gelip gitmiyordu. Mehmet Bey, döndü eşi Sucayet Hanım'a:

*Yahu hanım, bizim çocuklarımız beş altı aylık oldular, yarın öbür gün bunların dili açılacak, bunlar birbirlerini nasıl çağıracak?"*²⁰²

“Celali ile Kenan” hikâyesinde kişiye verilen ismin önemi görülmektedir. “İsminle müsemma olmak” kişiyi ismiyle anılmasıdır. Kişi ismiyle toplum içinde yer edinir. Bu yüzden de isimsiz kalma korkusu içerisinde kalırlar.

“Güzel Ahmet” hikâyesinde Padişah'ın çocuğunun isimsiz kalmasından dolayı bir korku yaşaması anlatılır.

²⁰¹Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.49

²⁰²Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Araştırma Ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 241

“Çocuk zaman geçti, gobülleşti, büyüyo, isim yok. Gendi dengi arkadaşlarıyla sokaklarda oynuyo. “İsimsiz geldi, isimsiz getti”; çocuğa dakılıyolar.

Bir gün çocuk dedi ki:” Anne” dedi. “Ne var evlâdım ?” “Benim adım ney?” “Oğlum senin ismimi daha vurmadık çocuğum.” “Niye anne? Öteki çocuklara ‘Ahmet, Memmet, Hasan, Hüseyin diye çağırılıyo; bana da ‘isimsiz diye çağırılıyo oynadığım arkadaşlar! Niye ben ‘Ahmet, Memmet diye bir isiminen çağırılmıyom ben?” Sultan Hanımdır da zoruna getti²⁰³

“Güzel Ahmet” hikâyesinde yine bir adsız kalma korkusu yaşanır. Çünkü insanlar ismiyle anılır. İsimsizsen bir tarafın eksiktir ve toplum önünde dışlanmaya başlarsın. İnsanlar bu dışlanmanın olmasını istemedikleri için de korku yaşarlar. Padişah'ın oğlunun korkusu bu yüzdendir toplum önünde bir saygınlığı olmamasıdır.

“Diligam Yahya Bey ile Yemen Hanım” hikâyesinde Hüseyin Bey'in eşinin çocuğunun isimsiz kalmasından dolayı korkması ve bu durumu eşine anlatması söz konusudur.

Hüseyin Bey'in oğlu bir yaşına girdi, daha adı yok. Yığıldı konu komşu, dediler ki:

— *Yahu beyim, sen bir köyün beyisin, hatta yedi köyün beyisin; fakire fukaraya yardım eden, yoksulun, yetimin elini tutan, bayram olduğu zaman onları giydiren, onları sevindiren insanın evladı hiç adsız olur mu?²⁰⁴*

“Diligam Yahya Bey ile Yemen Hanım” hikâyesinde Hüseyin Bey'in eşinin çocuğunun isimsiz kalmıştır. Annesi bu duruma karşı bir kaygı yaşamıştır. Bu durumun nedeni aslında insanların ismi ile müsemma olmasından dolayıdır. İnsanlar ismiyle yaşar. İsmiyle yücelir. Adsız kalması aslında o çocukta yaşanan bir eksikliklerdir. Bu eksiklikten dolayı annenin duymuş olduğu kaygı anlatılmıştır.

²⁰³İsmail Görkem, **Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2000, s.165

²⁰⁴Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 165

“Şeyh Senan” hikâyesinde Mürşit Şah’ın çocuğunun bir yaşına gelmesine rağmen isimsiz kalması ve aksakallıların bu durumdan dolayı duymuş olduğu kaygı anlatılır.

Mürşit Şah’ın oğlu bir yaşına girmiş, ama adı yoktur, ad koymamışlar. Yığılan, gelen sarayın aksakallı insanları, sözü geçen insanları dediler ki,

*— Şahım sağ olsun. Doğrudur, Cenabı Allah sana bir çocuk verdi; ama biz buna neyle, hangi adla sesleneceğiz? Çocuk nerdeyse yürümeye başladı, buna bir ad verelim.*²⁰⁵

İsim bir insanın öz benliğini oluşturur. Eğer çocuğa bir isim konmamışsa o çocukta yaşanan bir eksikliklerdir. Çocuğa ismiyle seslenme söz konusudur. Onun içinde aksakallıların bu duruma karşı duydukları korku ifade edilir.

“Elif ile Mahmut” hikâyesinde padişahın çocuğuna isim verilmemesinden dolayı halkın yaşadığı korku anlatılır.

*“Cenabı-ı Hakih san buyurup gayetle sevinüb padişaha seri’an müjdeler olunub padişah dahi gayetle memnun olduğundan kemakân bir hafta ahenk şenlikler eyledi. Cocuktur tâya ve cariyeler kucaklarında beslenmekte olsun bunun arası üç sene geçti isede çocuğum ismitesmiye olunmadığından için nâs tahayyürde kaldılar ki "Bu şehzadenin ismi aceb neden konulmadı?" diyü herkes bir kelâm söyler idi.”*²⁰⁶

“Elif ile Mahmut” hikâyesinde Buhara padişahın çocuğu olmuştur ama üç yaşına gelmesine rağmen isimsiz kalmıştır. Halkta çocuğun isimsiz kalmasından dolayı korkuya kapılmaları söz konusudur. Halk hikâyelerinde, destanlarda kahramana isim verilmesi için büyük bir kahramanlık göstermesi gerekir. İsim bir birey için çok önemlidir ve isim almak içinde bir güç göstermesi gerekir. Bu yüzden de padişahın çocuğuna isim verilmemesi isimsiz olmasından dolayı korkuya neden olur.

²⁰⁵Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s.184

²⁰⁶Aynur Karataş, **Elif İle Mahmud Hikâyesi Üzerine Bir Çalışma**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 1992, s.126

4.1.6. Güçlü Olandan Korkma(Zayıflık)

“Kirmaşah” hikâyesinde Koca Arap'ın Adil Han'ın obasına gelmesi ve Adil hanın haracı geciktirmekten dolayı cezalandırmaktan ve zarar görmekten korkması anlatılır.

“Olan dedi gidin Adil Han'a bildirin. Ben haraca gelmedim. Ben oğlum Kirmanşah'i sormaya geldim. Elim ile yolcu etdim buraya, oğlanı Kirmaşah eğer sağ ısa, sizden razı ısa, ben de razıyım. Yok, eğer ölü ise yahut zindanda, sizden razı değil ise, -ben-bu Herat'in bütün ülkelerini, düzler, yerine ekin, eker gidereni. Gidin, hükümdara haber verin. Oğlum Kirmaşah için geldi.”²⁰⁷

“Kirmaşah” hikâyesinin başka bir bölümünde de zayıf olanın güçlü olandan korkması anlatılır. Koca Arap'ın Ethem Şah'ın obasına gelmesi ve Ethem Şah'ın haracı geciktirdiği için zarar vermesi söz konusudur.

"Horasan şehrinin hükümdarı Ahmet Han'a haber verdiler ki;

“Goca Arap geldi atlısı ile.”

Kimse bilmiyor Goca Arap'ın, niçin geldiğin? Çünkü Goca Arap oradan da haraç alıyordu.

Ahmet Şah meclisine:

“Gördüz mü Arap'ın haracı gecikdi. Aylar geçdi vermedik. Ama suç bizim değil, her sene Mecal vermez gönderirdi. Haracını verirdik. Ancak, ne yapalım” diye gendi aralarında konuşdular. Akıllı kimseler:

“Geçmiş aylarının da haracını hesap edek verek, top yekûn haracını verek, geçer gider.”

Bir elçi, Goca Arap'a karşı yolladılar. Onlar da Herat hükümdarı Adil Han kimi.

²⁰⁷Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.131

“Ey Arap maksadın nedir? Haracın hesap et, geçmiş aylana da hesap et fazlası ile verak gerisin geri dön.”

Goca Arap gelen elçiye dedi ki:

“Ben oğlim Kirmani’yi aramaya geldim. Bu ölkenin içinde Garagaytaz gitmiş, oğlum Kirmani’yi ne yaptız? Bunun için geldim,”²⁰⁸

“Migumi Han” hikâyesinde de zayıf olanın güçlü olandan korkması söz konusudur. Bezirgân’ın yükünü gurbete götürmesi ve orada satması sonucunda haramilerinde Bezirgânı takip edip Bezirgânı yakalamaları anlatılır. Bezirgân’ın adamlarının da haramilerden korkarak kaçmaları anlatılır.

"Bezirgân gurbete yük götürdü. Yükünü gurbette saddı, kemerini altın doldurdu, gerisin geri yük aldı, kervanına geri döndü. Bir dağ başında haramılar bezirgânı tâgıp ederken bezirgânın dört yanı sarıldı, haramı tarafından. Haramılar bezirgânı bağlayıp bütün varını, köçünü, kervanını elinden alıp bütün adamları gaçarak her biri bir derede gizlendi."²⁰⁹

“Migumi Han” hikâyesinde de yukarıda bahsettiğimiz zayıfın güçlüden korkması ile ilgili bir sahne daha görülür.

Âşık Migumi'nin eşi Âşık Perizat'ın Köyün ağasının kendisini beğenmesinden ve Ağa'nın, Âşık Migumi'ye zarar vermesinden dolayı korkması söz konusudur.

"Ama. Demedi ki, “köyün, ağası bene könlüdüşmüş” diyip bu da kendine bir erkek, bir gençtir. Olur ki. Gidip, ağanın kapısını, alır:

“Ara yirde bir kötülük çıkar, eyisikötülük çıkmadan biz bu köyden kaçalım, gidelim,” diyip derdini tamamıyla Migumi’ye anlatmadı.

²⁰⁸Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.133

²⁰⁹Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.149

“Çocuklarimidövüyorlar” dedi.²¹⁰

“Şah İsmail” hikâyesinde de yine güçlünün zayıfı korkuttuğunu gözlemlenir. Türkmen Bey’i Şah İsmail'den korkarak kaçması anlatılır:

“Gaçmadan başga heç bir teb dilimiz galmadi. Eger biz dört gün daha dursak bu altı bin gişiyi de pancar kimin dorgallar. Artık biz gaçalım” diye sade bir gişinin gılcının elinden el aman eden Türkman Beyi yaralısını hevdeşlere goyub, gece yarısı idi gizi Güllizar’i bir hevdeceheç kimse duymadan, eşidib, sezmeden herkeş uykuda iken, hemen Türkmen Beyi kösmenlerini eyleyib el aman ederek dogri Gande har yaylalarından gaçmaya durdi.²¹¹

Burada yine güçlüden kaçış ve başka bir güçlüye sığınarak kendisine tehdit oluşturan diğer güçlünün gazabını bertaraf etme çabasını görülür. Hikâyede Türkmen Bey'in Şah İsmail'den kaçarak Kandahar hükümdarına sığındığı sahne güçlüden korkmayı irdelemektedir:

"Türkman Beyi geceyi günüze gatmışdi. Gece bile yol giderdi. Şah İsmail'in gorkusundan. Gece günüz giden. Türkmen Beyi altı bin sağlam galanatlısı ile beraber günnerin bir gününde Yemen'i geçib, Hint diyarına düşdi. Hint topraklarında Hindiye hükümdarlarının, yaylaların asıgın çoldi. Çok bir hükümdarlara nâmeler yazdi. Türkman Beyi:

“Derdime derman edin, Şiraz toprağının Gandehar hükümdarinin oğlu Şah İsmail'in derdinden dad-i feryadgaldık. Ondörtbin atlımın içinde altıbin atlı galdı. Bütün tarımaretidi. Çok var bir varimi elimden aidi. Gılcına güvenerek dar dünyada bir tek gizim var, gizimi gılıç zoru ile almak istedi. Ben de gizimi verim dedim. Gizim ağlayarak yerlere serildi. ‘Baba bile beni düşmanın eline verme. Beni öldür, pere peregil, beni Şah İsmail'in eline verme dedi. Hangi babadır ki gizini diri diri öldürür. Elim varmadı. Garşı durdum gücüm yetmedi. Gizim

²¹⁰Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.156

²¹¹Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.179

*ağlıyor çok medder galdım. İşdealtbin-atlı ile el aman, etdim, bunun gılcının elimden. Dad-i feryad geceyi günüze gatarak şimdi toprağınıza sığındım. Bene yardım edin. Eger beni, eger gizimi, eger de atlımigultarın. Hak aşđına bene bir yardım gızımdedi.*²¹²

“Şah İsmail” hikâyesinde de zayıf olanın güçlüden korkması söz konusudur. Hikâyede Remilcinin Arap Üzengi'nden korkması anlatılır:

"Remilci Arab Üzengi'yi erkek biliyordu. Heç kimse gadın olduğuni bilen yokdi. Remilci remil atdi. Aldi remili, gorkuyor Arab Üzengi'ye dogri cevap veremiyor. Remilci Arab Üzengi'nin üzüne bakıyordu. Arab Üzengi de remilcinin üzüne bakıyordu:

"Olan remilci!"

"Buyur."

"Ne durdun? Gonuşsana!"

Dedi ki:

"Aga gorkuyoram. Yalan, desem yine soru yok

"Gorkuyorum aga" dedi:

"Olan remilci gorkma! Ben senden ahır akıbetimi isdirem. Eyi de benim gaderim, kötü de benim gaderimsöyle bakalım" dedi.

Dedi ki:

"Agayemin et beni öldürmeyeceğine, ben dogri ifade vereyim yoksa ecikbücükedere,

*"Olan remilci and olsun' Allah'a sene heçbişey demem mugadderat benim neyse iyi de, kötü de söyle,"*²¹³

²¹²Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.180

²¹³Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.181-182

“Şah İsmail” hikâyesinin bir başka bölümünde de aynı şekilde zayıf olanın güçlü olandan korkması söz konusudur. Hikâyede Arap Üzengi'nin gücünden hükümdarların korkması ve telaşa kapılması anlatılmaktadır.

O zaman hükümdarlara haber verdiler:

“Arab Üzengi geldi.”

“Hey vak vak hey vak vak, bir sene geçdiharacını yollamadık Arab'ın. Tulugunsaibi hesaba geldi. Bir senelik Oniki ayı, çünkü Arab Üzengi yemin, etmişti daa kimseden haraç almayacağına Şah İsmail'e ifadevermişti.”²¹⁴

Yine Şah İsmail hikâyesinde yukarıdaki metinde bahsettiğimiz gibi güçlüden korkma söz konusudur. Hikâyenin bu bölümünde de Arap Üzengi korkusu bu sefer Kırk kuleler Bey'ine korku yaşar.

“Arab Üzengi remilcinin remili ile günnerin bir gününde Gırg gülelere yakın vardı. Gırg güleler beylerine haber verdiler ki:

“Arab Üzengi geldi,”

“Heyvak haracını vermedik he.”²¹⁵

“Şah İsmail” hikâyesinin bu bölümünde de Şah İsmail'in babası Ethem Şah'ın güçlü olan Arap Üzengi'den korkması ve endişeye kapılması anlatılır.

Tuluğun saibi hesaba geliyor. Arab Üzengi atlısını galdırmiş Gandehar'm gasdine geldi,” Bu zalimin aklı başına geldi:

“Heyvak ben işi zayetdim. Şimdi oğlum duraydı. Bu Arab'igeri çevirirdi, amma oldi bir oyun.”²¹⁶

²¹⁴Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.207

²¹⁵Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.210

“Yaralı Mahmut” hikâyesinde de güçlünün zayıftan korktuğu görülür. Hikâyede Mehbub hanımın Toplum içinde büyük bir korkuya sebep olduğu anlatılır. Mehbub hanımın gücünün karşısında hiçbir kimsenin durmaya cesaret edemediği söz konusudur.

"Gence şehrinin, yani Şiraz'ın bir hökümdarivar idi, İsmine Emir Govkan Şah derdiler. Gence Şah'ı, Emir Govkan'ı dar dünyada bir tek giz evladı vardı. İsmine Mehbub Hanımı derlerdi. Bu Mehbub giz, on iki yaşlarında idi, amma Cenab-ı Hak bu gıza eyle bir güzellik verdi ki. Güzelüğe karşılıkda öyle bir guvvet vermişdikî, o vakdın devrindeki deliganlılar, Mehbub'un önünden gorgusundan geçemezdi, Mehbub'un üzüne bakamazdılar. Bu giz, eyle bir guvvedemâli kolmuşduki, bunun vurduğu yumruğunun altından heç. Bir erkek gıkamazdi. Gızınguvveti, Emir Govkan'ı da durdirmişdi. O gadder, Şiraz'ı, bu giz gılcı ile, eger yumruğu ili durdurmuş di ki, beşikdeki çocuk ağlarsa, yahut yeni ayağa çıkmış çocuk ağlayanda, anneleri, babalan:

"Aman yavrurum, ağlama, Emir Govkan'ın gızı Mehbub geldi" diyende; sesini keserdi. Yani İran'ı böyle Emir Govkan'ın gızı Mehbub Hanım beyle saydırmışdigendini."²¹⁷

“Davut oğlu Süleyman” hikâyesinde Süleyman'ın güçlü olması ve Belkıs'ın bu gücün karşısında korkması anlatılır. Diğer hikâyelerde olduğu gibi Davut oğlu Süleyman hikâyesinde de zayıfın güçlüden korkması söz konusudur.

"Belgıs, yetmiş yerde yetmiş guşla nöbetçi tuddu. Ta köşk-i serayın gıpasına gadarnöbetçiler beklerdi. Dizin dizin yetmiş nöbetçi içinde yatardı"²¹⁸

“Zal oğlu Rüstem” hikâyesinde de yine zayıf olanın güçlü olandan korkması ifade edilir. Bu hikâyede düşmanın Zal oğlu Rüstem'in gücünden korkup kaçması anlatılır.

²¹⁶Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.212

²¹⁷Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.229

²¹⁸Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.355-356

"Dal o ki galeye vura vura yaklaşan Zaloğlu Rüstem elini kalçasına goyarak düşmanı bölük bölük bölüyordu:

"Bilen bilsin bilmiyenâgâh olsun. Bene Dalibini Zaloğlu Rüstem deller" diyib seslendi. Dal bunibaşaramadi. Lâkin bütün düşman heyecanla birbiriniçiğniyerek Zaloğlu Rüstem'in önünden geçiyordi"²¹⁹

"Zal oğlu Rüstem" hikâyesinde yine aynı durum söz konusudur. Zayıf olanın güçlü olandan korkması anlatılır. Hikâyede kahraman Katil'in Zal oğlu Rüstem'in güçlü olmasından dolayı korkması ve çocuklarını bu güç karşısında uyarması vurgulanır.

Işde Gahraman Gatil üç oğluni bir de gizini sesledi:

"Yeddi asır yaşadım, yediyüzyaşmagirdim. Ey ciğer köşelerim, oğullarım. Benden sona Zaloğlu Rüstem gelecek, Cenab-ı Hak bele bildirmişdir. Amandır oğlum, benim elıdiyardevrime yetişecek. Bunibilin. Yazık ona düşman olmayın, dosd olun. Eger ona garşıgoyar düşman, olursuzsabütün eligizi, çitligizi dümdüz eder. Yedi depe Küf-i Kaf alâmetlerine gitdiuu. Lâkin bin devin içinde bir tene öldürebildim. Öbürleri gaşdigitdi. Ama benden sona Zaloğlu gelecek, Rüstem devleri o durduracak, devleri bütün o gıracak. O sindirecek. Beni etdigimçengin yüzde bir cenk etdigiminyüzde bin o edecek. Küf-i Gaf elâmetleriinniyecek elinden. İnsücins onun önünden kaçacak. Amandır oğlum gün gelir ki bu çiftlikdenbelki bile bile değil bilmiyerekgelir geçerse onun önünü almayın arkasına gitmeyin, Ona ilişmiyeneo ilişmez. Geçer gider. Sakın dost olun, düşman olmayın."²²⁰

"Eşref Bey" hikâyesinde güçlü olandan korkma anlatılır. Hikâyede Mehmet Şah Deli Murat'ın oğlu Eşref Bey'i yakalamıştır ve onu öldürmek ister. Mehmet Şah'ın birkaç akıllı adamları Deli Murat'ın oğluna zarar verildiğinde Deli Murat'ın gücünden dolayı korkmaları ve Mehmet Şah'ı uyarmaları anlatılır.

²¹⁹Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.373

²²⁰Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-1**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s. 375-376

"Şahım, yekden iki kişiyi, suçsuz yere iğdam etmek dogrideğildir bir, İkincisi, sen hayıf olmak için; bir terefden Deli Miradduyar; "El ogli, oglinkesmiş," derler. Her iki teref birbirine garşi durur, olur ki, bu zerböyür, iki gişiningatil olmasına garşılığ neçe adamlar gatilolur. Zerböyümeden, ziyanın öğünü almak dogridi. Ateş yanıp böyümedenataşi söndürmek dorgudur, gel bunnari iğdam etmeyelim. Baglibaglizindana goyalim. Deli Mirad duyar, nâyet iki ölke birbirine garşi gelir. Deli Mirad'ın haggından gelirsense, o zeman Deli Mirad'ın gözünün önünde bunnariasalım, Deli Miradile beraber. Yoksa şindi, zaman gelir ki, ölüyü dirilt diye sorallar. Daha ölü dirilmez amma, diri tez öler,"²²¹

Görüldüğü gibi "Eşref Bey "hikâyesinde de güçlü olandan korkma söz konusudur. Güçlünün karşısında ne yapacaklarını bilemeyen insanların çaresiz kalmaları ve bu durum karşısında olayı geçiştirmeye ve üzerini örtmeye çalıştıklarını görülür. Genel olarak insanların güçlü olandan korkmalarının asıl sebebi güçlünün yanında kendi zayıflıklarının farkına varmalarından kaynaklanan korkulardır.

"Bahtiyar" hikâyesinde güçlü olana karşı duyulan korku söz konusudur.

"Bahtiyar'ın türkü söylediğini gören kızlar, ağanın kızına "seher, izin ver de şu garip âşık buraya gelsin," dediler, "herhalde üç beş kuruş kazanmak istiyor, ona birkaç türkü söyletim de para verelim." Seher bunu kabul etmedi, "kesinlikle olmaz," dedi, "ağabeylerim duyarsa o zavallının kafasını vururlar."²²²

Seher'in bahtiyarın yanına gelmemesini söylemesi aslında Bahtiyar'dan güçlü olan ağabeylerinden korkması söz konusudur.

"Bahtiyar" hikâyesinde yukarıda bahsettiğimiz gibi ağanın oğlanlarından bu seferde halkın korkması anlatılır.

²²¹Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-2**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.33

²²²Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Araştırma Ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s 3-4

“Ağanın oğulları gittikten sonra, Bahtiyar, kendini merkebin ipine güç bela bağladı, sonra da elindeki değnekle sırtına vurdu merkebin. Eşek başladı yürümeye, yolu biliyordu, onu çeke çeke köyün içine kadar getirdi. O anda Bahtiyar’ın aklında sadece anası vardı, ağlamaktan gözyaşları tükenmişti, her yanından kanlar akıyordu, çeşmenin başına kadar gelmişti. Kimse, hatta komşuları bile, korkusundan yanına koşmadı; biliyorlardı ki bunu ağanın oğulları yapmıştır ve ağanın oğulları da belalı insanlardır.”²²³

“Bahtiyar” hikâyesinde görüldüğü gibi yine güçlüden korkma var tek bir kişinin korkusu değil aslında bu o köydeki bütün insanların aynı kişilerden korkması söz konusudur. Bu da güçlü olana karşı koyamama korkusu kendisini zayıf hissetme korkusudur. Bu korkudan dolayı zayıf olan kişiye karşı insanların yardım edememesi aynı durumun kendilerine gelebileceğini düşünmeleri ve bu yüzden korkmaları anlatılır.

“Bahtiyar” hikâyesinde bu seferde güçlüye karşı savunmasız kalan Bahtiyar’ın vatanını terk etmesi anlatılır.

“Bahtiyar ölüm döşeğindeydi, anası oğlunun başında ağıt yakıyor, “aha bugün öldü, aha yarın öldü,” diye feryat ediyordu. Öldürmeyen Allah öldürmez. Ölmedi Bahtiyar, günler geçtikçe yaraları yavaş yavaş kapandı ve bir gün nihayet iyileşti. Bahtiyar içten içe biliyordu ki bu olay burada kapanmaz, ağanın oğulları peşini bırakmaz ve bir dahaki sefere de onu sağ koymazlar, daha bu gencecik yaşında ne Seher’ine ne de ömrüne doyamadan öldürürlerdi. Aldı anasını karşısına:

- *Ana, sana bir şey söyleyeceğim, ama ne olur bana kızmayasın, sakın beni kınamayasın.*
- *Yavrum, ne söyleyeceksin?*
- *Ben bu köyü terk edeceğim ana.”²²⁴*

²²³Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Araştırma Ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s 5

²²⁴Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Araştırma Ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s.6

Güçlünün karşısında savunmasız olan Bahtiyar'ın çaresizliği ve bu çaresizliği yüzünden köyünü ve anasını terk etmesi anlatılır. Son çare köyünü annesini bırakıp canını kurtarmayı seçer. İnsanları bu şekilde çaresiz yapan aslında zayıf düşmeleri ve korkularıdır.

“Öküz Vezir” hikâyesinde güçlü olandan korkma anlatılır.

“Padişah ile hanımı sabahtan mezarlığa gidecekler. Malum, yeni ölüleri var. Mezara gidecekler. Kimileri gelip padişaha o mezarın kanlar içerisinde olduğunu haber ederler. Padişah, “Herhalde onu yırtıcı bir hayvan parçaladı, götürdü veyahut kurt, kuş yedi” diye düşündü. Bu haberi kızın anası duyduğu zaman feryadı kopardı. Hemen hücum eder mezara, gelir, mezarı görünce artık feryat figan bütün saray ahalisi ağlar, sızlar. “padişahın kızı öldü, ama bu ne kadar acı bir olay ki cenazesi bile parçalandı,” diye ağlayan anasını durduramıyorlar. Bütün millet toplanıp onu sakinleştirmeye çalışıyor.

Öksüz, bu olayı duyar. Söylese bir türlü, söylemese bir türlü, hesap eder, şimdi tam yeri değil. “Eğer bunu şimdi söylersem beni parça parça ederler,” diye düşünür.”²²⁵

“Abdullah Bey ile Cihan Hanım” hikâyesinde güçlü olandan korkması anlatılır:

“Abdullah, epey bir müddet Cihan’la beraber, Lala’yla beraber geldikten sonra, dedi ki:

– Yoruldum, uykum geldi.

Lala dedi:

Oğlum, etme eyleme, buralarda yatılacak yer yok. Şimdi bunlar gelirse hepimizi öldürürler.”²²⁶

Burada görüldüğü güçlü olandan korkma vardır. Aslında korku bizim düşünce yapımızda oluşturduğumuz bir eylemdir. İnsanlar düşündükleriyle kaygıya düşerler.

²²⁵Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 38

²²⁶Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 71

Bu hikâyede de aslında Lalanın aklındaki olabilecekleri kurgulaması düşünmesi ve bu düşünce sonucunda olabileceği gibi karşı tarafa kaygısını, endişesini, korkusunu söylemleriyle karşıya iletmeye çalışması anlatılır.

“Hüseyin Bey ile Şahin Bey” hikâyesinde yine bir güçten korkması anlatılır. Yaşadıkları yerde savaş olmakta Ali Bey ile eşinin bu durumda endişe duyup evlerini terk etmeleri anlatılır.

“Ali Bey ile eşi Sem Sultan, Azerbaycan Fahralı’da yaşıyorlardı. Bir oğulları vardı, daha beş altı aylıktı, ismi Hüseyin’di. Fahralı, savaş altındaydı, herkes başka bir yere kaçıp kendisini, çoluk çocuğunu, ailesini kurtarmak istiyordu. Ali Bey ile eşi Sem Sultan da bu düşüncedeydi. Nitekim bir gece yarısı, Ali Bey ile Sem Sultan, aldılar eşyalarını, yavaş yavaş yola düştüler, yola revan oldular.”²²⁷

“Hüseyin Bey ile Şahin Bey” hikâyesinde güçlü olandan korkma vardır. Aslında bu korku bireysel olan bir korku değildir. Halkı zor duruma düşüren insanları evsiz bırakacak bir korkudur. Savaşın olması insanların vatanlarını terk etmeleri sonucunda bir korkuya sebep olması ve kendi canlarını kurtarma telaşına düşmeleri söz konusudur. Bu hikâyede de Ali Bey ile eşinin köyü terk etmesi güçlünün onlara zarar vermelerinden korkmaları ve onlara karşı kendilerini savunmasız ve zayıf hissetmelerinden kaynaklanır.

“Söylemez Sultan” hikâyesinde güçlü olandan korkma söz konusudur. Mirza Han’ı Canpolat’ın esir etmesi ve esirlikten kurtulmak için Söylemez Sultan’ı bulmasını emreder. Ama Mirza Han Söylemez Sultan’a âşık olmuştur bu durumda Canpolat’a söyleyememesi anlatılır.

“Mirza Han’ın sesini duyunca uykusundan uyandı Canpolat. Ocağı batmasın, gelip Söylemez Hanım’a doğru yaklaştı, onun gözlerine, endamına şöyle bir baktı, o anda ona âşık oldu. Söylemez Hanım ise

²²⁷Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 77

Mirza Han'a âşıktı, fakat Canpolat'ın korkusundan hiçbir şey diyemiyordu."²²⁸

“Söylemez Sultan” hikâyesinde yukarıda güçlü olandan korkma söz konusudur. Âşık olduğu kıza sevdiğini söyleyememesi aslında hikâyenin arka planında yatan güçlü olandan korkması anlatılır. Aslında burada Mirza Han'a yapılacak olan tehdittir. Psikolojik olarak bir baskı söz konusudur. Korkuyu düşüncesine yerleştirip onu hayatının merkezine sokması ve düşünce bağlamında yapmak istediklerini gerçekleştirememesi anlatılır.

“Elmas ile Kahraman” hikâyesinde Kahraman'ın sevdiği kızın abisini ve kardeşini vurması ve babaları Aslan Beyin bunu duyup ona zarar vermesinden bahsedilir.

“İçeri geldim. Kanatlarım kırılmıştı, dizlerimde derman kalmamıştı yürümeye. Karşımda on dört senelik hasretim, duvara yaslanmış, duruyordu, duvağını başından kaldırdım, ‘ey Elmas,’ dedim, ‘Cenabı Allah dilemeyince, murat etmeyince murat almak çok kolay değildir. Dışarıda vurduklarımın biri büyük ağabeyin, biri de küçük kardeşin. Yarına kalırsam, Aslan Bey beni pare pere ettirir. Namusumu sana, seni Allah'a ısmarlıyorum, ben gidiyorum.”²²⁹

“Elmas ile Kahraman” hikâyesinde güçlü olandan korkma söz konusudur. Aslan Bey'in gücünün karşısında çaresiz kalma sevdiğini ve vatanını terk etmesi anlatılır. Aslında hikâyedeki güçlüden korkma ölüm korkusudur. Kahraman'ın yapmış olduğu yanlış bir eylem sonucu kendinin de bu duruma düşmesi ve karşı tarafın gücüne karşı güç koyamaması onun için vatanını, sevdiğini terk etmesi anlatılır. Yani bir anlamda ölümden güçten kaçış ifade edilir.

“Çoban Süleyman ile Perişan Sultan” hikâyesinde güçlü olandan korkma anlatılır. Çoban Süleyman Ağanın kızına âşıktır ama bu durumun ağanın duymasından korkması ifade edilir:

²²⁸Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s.94

²²⁹Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 109

*"Aman ağamın kızı, ağam duyarsa beni öldürür. Ben ağamın kapısında ekmek yiyen biriyim, zaten kimim kimsem yok benim."*²³⁰

Bu korku ona zarar verebileceğini düşünmesinden dolayı endişeye kapılır. Çünkü güçlü olan hayatını devam ettirme şansı zayıfa göre daha yüksek olduğundan zayıf olan her zaman güçlüye karşı bir endişe, kaygı içerisindedir.

“Pervane” hikâyesinde Cerrah Usta'nın hükümdarın gücünden korkması ve bunun üzerine Pervaneyi uyarması anlatılır:

*"Yavrum, Allah'ı seversen, beni zor durumda bırakma, kendin de gitme. Onun kapısında, onun askerleri seni görürlerse beni de perişan ederler, seni de. Ben derim ki gitme yavrum"*²³¹.

Genellikle dünyada güçlüye karşı bir korku vardır. Bu da insanların kendilerini güçlünün yanında zayıf görmesinden kaynaklanır.

“Yusuf ile Züleyha” hikâyesinde Yusuf'un gücünden kardeşlerinin korkması anlatılır.

*"Ya'kûb Yûsuf'un düşün ta^c bîr itdi peygambar olasin didi çün bu haberi kardaşları işitdiler aytdılar gelin varalum bir tedbîr idelüm Yûsuf'ı öldürelüm vardılar bir yere derilüb danışdılar aytdılar."*²³²

Yusuf'un gücünden dolayı kardeşlerin korkması ve Yusuf'a zarar vererek onu ortadan kaldırmak isterler. Bu da güçlünün karşısında zayıfın endişeye kapılması söz konusudur.

4.1.7. Olağanüstü Varlık ve Unsurlara Duyulan Korku

“Güzel Ahmet” hikâyesinde olağanüstü varlıklara karşı korku anlatılır. Güzel Ahmet'in annesi oğlunu peri kızının yanına gönderdiği için pişman olur. Çünkü devlerin ona zarar vereceğini düşünmesi söz konusudur:

²³⁰Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 6

²³¹Timur Yılmaz, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Ankara, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2011, s. 91

²³²Özkan Daşdemir, **Halk Hikâyesi Olarak Yusuf İle Züleyha**, Fenomen Yayınları, 2012, s.250

Aradan bir iki sene geçince, Gözel Ahmed bu “gözel” ney

“Hınzrnalı” ney “hışım” neysığ yanna. “Anne!” “Buyur Ahmed'im” dedi, hemen çıktı kapıya. “Anne sen bir zaman bana bir intizar eylediñ idi; bu ‘Hırızmalı ney, kimin nesi, nerde olur; bunun ‘hışminey?’ “Âh oğlum Ahmet keşke de demiyeydim de dillerim tuulaydım. O yemen çölünde periler güzelidir. Kırk tane devi vardır. Onun maiyetinde, onun emrinde. Kuş dahi uçamaz oralardan devler sömürür. Keşke demiyeydim Ahmet'im”²³³

İnsanlar bilinmeyen bir varlığa karşı kendilerini savunmasız hissederler bu yüzden de ne şekilde karşılaşılabileceklerini bilemezler. Hikâyede Gözel Ahmet'in annesi oğluna devlerin zarar vermesinden dolayı korku duyması aslında çaresizliğin ifadesidir.

“Gözel Ahmet” hikâyesinde peri kızın Gözel Ahmet'i uykusundan uyandırıp olağanüstü varlıkların(devlerin) zarar vermesinden korkması anlatılır:

"Hırızmalı Gözeli ki pınarın başında bir zat yatıyo, insanoğlu. Dışarı atı bağlamış, gendi orda yatıyo. “Yazzık buga, vay bu da bir ana ğzusu, Şimdi devler gelirse bunu yerler. Şunu uyandırım da devler gelmeden kalksın) getsin” dedi.”²³⁴

“Gözel Ahmet” hikâyesinde peri kızının Gözel Ahmet'i koruması ona bir şey olacağını düşünmesi anlatılır. İnsanlar olağanüstü varlıkların nasıl bir güce sahip olduklarını bilmedikleri için korkarlar. Bu korku, aslında bilinmezlikten dolayıdır.

“Basat'ın Tepegözü öldürdüğü Destanda” olağanüstü varlık olan Tepegözle Basat'ın mücadelesi anlatılır.

“ Tepegözün peri anası gelip oğlunun parmağına bir yüzük geçirdi, oğul sana ok batmasın, tenini kılıç kesmesin dedi. Tepegöz Oğuz'dan çıktı, bir yüce dağ vardı. Yol kesti, adam aldı, büyük harami oldu. Üzerine birkaç adam gönderdiler, ok attılar batmadı, kılıç vurdular

²³³İsmail Görkem, **Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2000, s. 167

²³⁴İsmail Görkem, **Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2000, s. 168

kesmedi, mızrak sapladılar işlemedi. Çoluk çocuk kalmadı hep yedi. Oğuz'dan dahi adam yemeye başladı."²³⁵

Tepegöz, Oğuz toplumunda bir korkuya neden olur. Çünkü Tepegöz başlı başına bir korku unsurudur. Basat sayesinde olağanüstü varlık olarak kabul edilen Tepegöz Basat'ın cesareti sayesinde çözümlenir.

“Davut oğlu Süleyman” hikâyesinde Hz Süleyman'ın Mühr-i Süleyman'ı kaybetmesi ve olağanüstü varlık olan devin eline geçmesi anlatılır:

"Yüzüğünü ve tahtını kaybeden Hz. Süleyman balıkçıların yanında kendisine iş bulur. Balıkçılar ona günde iki balık verirler; Hz. Süleyman balığın birini satar, ekmek alır, diğerini pişirir yer. Aradan kırk gün geçer, âlimler Hz. Süleyman zannettikleri kişinin Tevrat'a, aykırı hükümler verdiğim bilirler; ama korkularından ona hiçbir şey diyemezler."²³⁶

“Davut oğlu Süleyman” hikâyesinde olağanüstü varlık olan deve karşı duyulan korku söz konusudur. Bu korku aslında bilinmeyen varlığa duyulan korkudur.

“Âşık Garip” hikâyesinde Âşık Garip'in ışıktan korkması anlatılır.

"Âşık Garib, Urum'a gideceyidi. Telesdi, sevincinden, dedi, "Ağa, Halep şehrine gideceğim". "Elini ver maña, yum gözünü", dedi. Gözünü yumup, elinden tutup ağası. "Aç gözünü", açtı ki, bir büyük seherin kenarında, bir tepenin başındadı. Dedi, "Oğlum, bura Halep şehridi. O ışık gelen gafe, Hesen paşanın gafesidi. Gedersen, o gafeye. Heç. gorhma, - ne zaman darda galsan, meni yad elesen, men yanında hazıram", dedi. Aşık Garib dedi, "Ağa men sensezden, götürmem elimi". "Hele bir ışığa bah", dedi. Işığa bahanda, ağasının yerinde yeller esir."²³⁷

Olağanüstü varlıklara duyulan korku söz konusudur. Burada bir bilinmezlik anlatılmaktadır. İnsanlar ilk çağlardan itibaren bilinmeyene karşı bir korku duyar.

²³⁵ Muharrem Ergin, “Dede Korkut Kitabı”, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2012, s.154

²³⁶ Özkan Daşdemir, Davutoğlu Süleyman Hikâyesi, Fenomen Yayınları, 2015, s. 213

²³⁷ Fikret Türkmen, Âşık Garip Hikâyesi, Akçağ Yayınları, 1995, s. 275

Bu yüzden de bilinmeyen bir varlık ya da ışık insanlarda korku uyandırır ve Âşık Garip'te ışıktan dolayı bir korku hisseder.

4.1.8.İlahi Varlıklardan Duyulan Korku

“Yusuf ile Züleyha” hikâyesinde Kârbân kavminin Yusuf'a verdiği zarardan dolayı tufan kopması anlatılır.

“Yûsuf giderken anasına uğradı kendüyi devede bıraktı ağladı aytdı yâ ana kardaşlarum beni kullığa satdıar uş garıblığa düşdüm ziyâretinden mahrûm kaldım sinesini kuçdı kaldı kârbân geçdi gitdi bir kişi geri kalmışdı Yûsufi anda gördi kakıdı kim niçün kaldın didi meğer ki gene kaçarsın didi bir kez urdı Yûsuf derdle bir kez âh eyledi Hak Ta'âlâ hışm idüb şol sâ'at bir bulıt kopdı ıldırım şakıdı 'âlem tufan oldu az kaldı ki kârbân kavmi helâk olalar kârbân kavmi bir yere dirilüb aytdılar geliñ kankınız günâh itdi doğn eydüñ ki bu katı gün bizim üstümüzden gide didiler ol Yûsuf ı uran aytdı o günâhfi ben işledim şol 'ibrî kulcağıza bir kez urdım uşbu hışm andandır aytdılar tiz gel elin ayağın öp göfîlin ala getür ol kişi geldi kârbân kavmidahi Yûsuf uñ elin ayağın öpdiler 'özür diler Yûsuf uñ hâtın açıldı derhâl yil sâkin oldu ol tufan götürildi.”²³⁸

Burada olağanüstü varlıktan korkma anlatılır. Aslında Allah korkusu söz konusudur. Tufan'a karşı duramayacaklarının farkında olan Kavim yaptıkları yanlıştan dolayı özür dilerler ve korkularını dile getirirler.

“Yusuf ile Züleyha” hikâyesinde Yusuf'un Züleyha'dan uzak durması anlatılır.

“Yûsuf ve dahi Zelîhâ'ya çiiñ Yûsuf oi saraya girdi diledi ki Zelîhâ'ya bakmaya iki gözi yukaru dutdı ol divârdagı nakşı gördi aşığa bakdı gene anı gördi pes dönüb Zelîhâ'ya bakdı Zelîhâ aytdı tamâmdır zirâ Yûsuf yigitdür benlim gibi gördügi yokdur Yûsuf ' acâyibe kaldı Zelîhâ aytdı yâ Yûsuf niçiiñ baña bakmazsın Yûsuf aytd[ı] korkaram Tanrıdan kim beni kıyâmet güninde gözsüz koyar da döndi Zelîhâ aytdı niçiiñ

²³⁸ Özkan Daşdemir, **Halk Hikâyesi Olarak Yusuf İle Züleyha**, Fenomen Yayınları, 2012, s.254

*benümle bir olmazsın Yûsuf aytdı iki sebebden ötrü bir Tañn'mdan
korkaram ve bir begimden Zelîhâ aytdı*”²³⁹

“Yusuf ile Züleyha” hikâyesinde yine Allah korkusu söz konusudur Bu durum aslında güçten korkma olarak ele alınır. Güçlü olandan korkma ve bilinmezlikten korkma söz konusudur.

“Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Boyu'nda” Deli Dumrul'un Azrail'le mücadelesi anlatılır.

*“Al kanatlı Azrail benim elime geçse, öldüreydim, güzel yiğidin canını onun elinden kurtaraydım diyordu. Kara kılıcını sıyırdı eline aldı, Azrail'e çalmağa hamle kıldı. Azrail bir güvercin oldu, pencereden uçtu gitti. İnsanoğlunun ejderhası Deli Dumrul elini eline çaldı, kah kah güldü. Der: yiğitlerim Azrail'in gözünü öyle korkuttum ki geniş kapıyı bıraktı dar bacadan açtı, mademki benim elimden güvercin gibi kuş gibi oldu uçtu.”*²⁴⁰

Azrail karşısındaki davranışları ve tepkileri de onun psikolojik durumu ve hissettiği korku, kaygı gibi durumlar hakkında bilgi verir. Deli Dumrul'un Azrail'i kabullenmemesi aslında geleneksel yapıyı ve kültürel kodlara uygun olmayan davranışlarıyla korkuyla karışık bir saygı olarak söylenebilir. Azrail karşısında bir şey yapamaması aslında ilahi varlığa duyulan korku olarak adlandırılır.

4.1.9. Günah İşleme

Günah yasak olan davranışların yapılmasıdır. Bir başkaldırı niteliğidir. Dede korkut hikâyelerinde Deli Dumrul'un Azraile karşı başkaldırısı ve inanmaması söz konusudur:

“Deli Dumrul'un Azrail'e kafa tutması söz konusudur. Allah'a Dumrul'un sözü hoş gelmediği için Azrail'i Deli Dumrul'un canını alması için görevlendirir. Bu noktada Azrail, Deli Dumrul'un karşısına çıkar. Aksakallı, gözleri fersiz ve bulanık ve al kanatlıdır. Dumrul, Azrail'i görünce önce ürker. Kara kılıcını sıyırdı eline alır,

²³⁹ Özkan Daşdemir, **Halk Hikâyesi Olarak Yusuf İle Züleyha**, Fenomen Yayınları, 2012, s 260

²⁴⁰ Muharrem Ergin, **“Dede Korkut Kitabı”**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2012, s.115

*Azrail'e çalmaya hazırlanır ve Azrail bir güvercin olup pencereden uçar gider. Dumrul arkasından atla koşar, evine "Duha Koca Oğlu Deli Dumrul" Hikâyesinin Göstergebilimsel Açıdan İncelenmesi dönerken Azrail atın gözüne görünür, at ürker, Deli Dumrul yere düşer, bunun üzerine Azrail, Deli Dumrul'un göğsüne konar. Tam canını alacakken Dumrul yalvarır ve pişmanlığını dile getirir, Tanrı da "canıyerine can" bulması durumunda onun günahını affedeceğini bildirir."*²⁴¹

Burada Deli Dumrul'un Allah'ın emir ve yasaklarına uymadığı ve bir başkaldırma sonucu hatasını anladığı anlatılır.

4.1.10.Devletin Birliği ve Beraberliğinin Bozulmasına Dair Korku

Dede Korkut hikâyelerindeki Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikâyesindeki Bayındır Han'ın devletin birliği ve beraberliği için bir toy düzenler oğlu olanların ak otağa, kızı olanların kızıl otağa ve oğlu kızı olmayanların kara otağa buyur edilmeleri üzerine Dirse Han'ı da kara otağa göndermesi anlatılır.

"Anlatmanın açılışı Hanlar Hanı Bayındır Han'ın bir ziyafeti ile yapılmaktadır. Bu ziyafete Oğuz Boyu'na mensup bütün beyler davetlidir. Burada dikkati çeken ilk özellik ziyafet fikri etrafında yoğunlaştırılan toplumun birlik ve bütünlük içinde olması fikridir. Bayındır Han'ın ziyafeti toplumun ve hatta devlet bütünlüğünü vurgulayan nitelikte bir gelenektir. Ancak bu birlik ve bütünlük yapısı da kendisine vücut veren daha alt birlik ve bütünlüklere, başka bir ifadeyle Oğuz boyunu oluşturan ailelerin kendi iç birlik ve bütünlüklerinin sağlanmasına bağlıdır. Bayındır Han'ın şahsında ve verdiği ziyafette temsil edilen bütünlük fikri, onun verdiği emirde de görüleceği üzere, belli kurallara bağlı kalındığında gerçekleşmektedir. Ziyafette oğlu olanların ak otağa, kızı olanların kızıl otağa ve oğlu kızı olmayanların kara otağa buyur edilmelerinin ve bu özelliklerine göre kendilerine ikram da bulunması şartı, toplum birlik ve bütünlüğünü sağlayan daha alt bir bütünlük yapısına, yani aile bütünlüğüne gönderme yapmaktadır. Aile bütünlüğünün sağlanması, anne-baba ve

²⁴¹ Öznur Özdarıcı, "Anlatı Tekniği Açısından 'Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanı'nı Bir Çözümleme Denemesi", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 4, 2011, s.376

çocuğun bir arada bulunmasıyla mümkündür. Diğer taraftan, çocuksuz olan ailelerin toplum yapısından tamamen dışlanması söz konusu değildir. Ancak toplumsal bütünlüğün sağlanmasında aile bütünlüğünün önemi ve vazgeçilmez olduğu da son derece etkin bir şekilde gösterilmek zorundadır. İşte bu sebeplerden dolayı Dirse Han ziyafete davet edilir, ancak toplumdaki yeri ve konumu aile bütünlüğünü sağlamadaki durumuna göre belirlenmektedir.”²⁴²

Toplumda çocuk önemli bir yere sahiptir. Birlik, beraberlik, soyun devam ettirmek için önemlidir. Bayındır han burada çocuğu olmayanları dışlamıyor ama onlar içinde toplum ve devlet yapısında çocuğun ne kadar önemli olduğunu vurgulamak istemektedir. Çocuksuz bir toplum devletin birlik ve beraberliğini, zedelemesinden dolayı duyulan korku anlatılmaktadır. Boyun, devletin birliği ve devamlılığına duyulan kork ve endişe karşısında çözüm yoluna gidilmiştir ve u konu üzerinde odaklanılmıştır.

“Salur Kazanın Evinin Yağmalandığı Destanda” Salur Kazanın ava gitmesi üzerine Aruz Kocanın endişe duyması devletin birliği ve beraberliğinden dolayı bir endişeye kapılması anlatılır:

“Salur Kazan’ın alnına şarabın keskini çıktı kaba dizi üzerine çöktü. Dedi: ünümü anlayın beyler, sözümü dinleyin beyler, yata yata yanımız ağrıdı, dura dura belimiz kurudu, yürüyelim beyler, av avlayalım, kuş kuşlayalım, yabani geyik yikalım, dönelim otağımıza inelim, yiyelim içelim hoş geçelim. Kıyan Seçük oğlu Deli Dunder der. Evet, Han uygundur. Kara Göne oğlu Kara Budak der: Ağam Kazan uygundur. Onlar öyle diyince at ağızlı Aruz Koca iki dizinin üstüne çöktü, der: ağa kazan pis dinli Gürcistan ağızında oturuyorsun, yurdunun üstüne kimi bırakıyorsun?”²⁴³

“Salur Kazan’ın Evinin Yağmalandığı Destanda” asıl olan ölüm korkusu ya da kendilerine zarar geleceklerini düşündüğü korku değildir. Buradaki korku yurdu

²⁴²Metin Ekici “Dirse Han Oğlu Boğaç Han Anlatımında Bireysellik ve Toplumsallık” Milli Folklor, 2001, S.52, s.53

²⁴³Muharrem Ergin, “Dede Korkut Kitabı”, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2012, s. 38

koruma ona zarar gelebileceği endişesine kapılmadır. Devletin birliği ve beraberliğine duyulan korkudur.

4.2.1.Hikâyelerdeki Korku Mekânları

4.2.1.1.Kuyu

Yusuf İle Züleyha Hikâyesinde kardeşleri tarafından Yusuf'un kuyuya atılması anlatılmaktadır.

“Yûsuf Yehûdâ'nm ayağına düştü aytdı beni öldürme andan Yehûdâ aytdı öldürmen dirile kuyuya bırağın derhâl Yûsuf'soydılar kovaya koyub kuyuya indirdiler Yûsuf andan âh eyledi. Ağladıaytdı nedin hiç kimsen yok kim babama benüm hâlimde haber ide ey baba esen kaluş senden ayrıldım kuyuya sarkıdı inerken kardaşı Şem'ûn geldi ip kesdiya'ni düşsün ölsün didi.”²⁴⁴

Yusuf İle Züleyha Hikâyesinde kardeşleri tarafından kuyuya atılan Yusuf'un çaresizliği anlatılmaktadır. Yusuf kuyuya atıldığında korkmuştur çünkü kendisini çaresiz hissetmiştir. Ama Yusuf için kuyu bir dönüşüm olmuştur. Kuyu, Yusuf için bir eğitim yeridir. Yusuf kuyuda başka bir âleme/boyuta geçer ve burada Cebrail tarafından kendisine başka insanların haberdar olmadıkları birtakım bilgiler aktarılır. Yaratan tarafından kendisine kuyuda iken ilim, okuma-yazma ve rüya tabir etme gibi özellikler verilir. Yusuf kuyudan erginlemiş bir biçimde risalet sahibi olarak çıkar. Korku mekânı olarak simgeleşen kuyu motifi aslında yeniden doğuşun ana rahmi olarak nitelendiği görünmektedir.

4.2.2.Mağara

Elif ile Mahmut hikâyesinde Ceylan'ın Mahmut'u görüp mağaraya kaçması söz konusudur.

“Bîçâre Mahmut yalnızca tağ başında kaldı. "Ben de bir av urayım" sevdasında iken gördü ki bir ağaç dibinde güzel bir kınalı ceylân turur. Hemandem Mahmut ok yayını çeküb “urayım” derken ceylan sıçrayub

²⁴⁴Özkan Daşdemir, “Halk Hikâyesi Olarak Yusuf ile Züleyha”, Fenomen Yayınları, 2012, s.252

*gitti. Mahmut ise küheylanı sürüb ceylanın peşi sonra gitmege. Ceylân gider Mahmut gider. Ceylan vara vara bir mağara kapısı gibi bir mahâlden içerüye girüb gördi.*²⁴⁵

Elif ile Mahmut hikâyesinde mağara motifi söz konusudur. Hem korku mekânıdır hem de ana rahmi olarak nitelendirilir. Işıklı mekân ile ışıksız mekân arasındaki geçiş söz konusudur. Korku mekân olması da bilinmezliğinden dolayı korku mekânı olarak algılanabilir. Ceylanın Mahmut'u görüp korkmasında dolayı sığınabileceği yer mağara olmasından dolayı mağaraya kaçar. Orada kendini güvende hissetmesinden dolayı mağaraya sığınması söz konusudur.

4.2.3. Diğer Korku Mekânları

4.2.3.1. Zindan

Dede Korkut hikâyelerinde Bamsı Beyrek Hikâyesinde Zindan olgusu görülmektedir.

*“ Beyrek apalaca gelin odası içinde yiyip içip habersiz oturuyordu. Gece uykusunda kâfir otağa saldırdı. Nâibi kılıcını sıyırdı eline aldı, benim başım Beyreğin başına kurban olsun dedi. Nâib paralandı, şehit oldu. Derin olsa batırır kalabalık korkutur, at işler er övünür, yayan erin ümidi olmaz. Otuz dokuz yiğit ile Beyrek esir gitti.(zindan) Beyreğin babası anası baktı gördü gerdek görünmez olmu. Âh ettiler, akılları başlarından gitti. Gördüler ki uçanlardan kuzgun kalmış, tazı dolaşmış yurtta kalmış, gelin odası paralanmış, Nâib şehit olmuş... Banu Çiçek karalar giydi ak kaftanını çıkardı, güz elması gibi al yanağını çekti yırttı.”*²⁴⁶

Bamsı Beyreğin zindanda esir edilmesi ailesi tarafından korkuya neden olmuştur. Bu yüzden de zindan korku mekânı olarak ele alınmaktadır. Zindan bilinmeyen bir olduğu için halk hikâyelerinde korkuya sebebiyet vermektedir.

²⁴⁵ Aynur Karataş, **Elif İle Mahmud Hikâyesi Üzerine Bir Çalışma**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 1992, s.129

²⁴⁶ Muharrem Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2012, s. 69

4.2.3.2. Orman

Firdevs Şah hikâyesinde Firdevs Şah'ın kızı Katmer Çiçek'in Hızır'ın verdiği gülü koklamasından dolayı hamile kalması ailesi tarafından çocuğun istenmemesi ve çocuğu saraydan uzaklaştırılması ormana gönderilmesi anlatılır.

"Ben dogguz ay dolandırdım nâyet çocugim cihane geldi. Gundahda çocugumi ormana atdıh. Benim Sırrım babam örtdi, halga bildürmedi. Amma ecaba benim dogurdugim Çocugi gurd guş mi yedi, ne oldi?"²⁴⁷

Katmer Çiçek'in çocuğuna ormanda başına bir iş gelmesinden dolayı duyulan korku anlatılır. Orman halk hikâyelerinde kötüyü simgeler olağanüstü yaratıkları (cinler, periler, devler) ile korkunç yerler olarak simgeleştirilir.

"Zaloğlu Rüstem" hikâyesinde dış görünüşe aşırı önem verildiğini görmekteyiz. Çünkü dış görünüş itibariyle de insanların toplum içerisinde bir yer edindiklerini yadsıyamayız. Örneğin güzel yüzlü bir insanın kötülük yapmayacağı gibi bir izlenim insanlar arasında yaygındır. Bu durumu çevremizde sık sık duyduğumuz şu söz çok güzel açıklamaktadır: " ruhunun güzelliği yüzüne yansımış". Bu durumu Dal oğlunun torunun çirkin olmasından dolayı ona ormana atması anlatılır.

Yedi ay tamam oldi. Aygün tamam oldi. Nihandan cihana gelen çocuk heybetli, ibretli bir çocuk. Daha müjde verdiler:

"Gel bir torunun oldu ama biz kaçıyoruzuşagdan."

Dal eyle geldi ki ne gelsin? Bahılacak bir vaziyet değil. Evet, her şeyin küçüğü sevilir. Ama Cenâb-ı Hagoni ibret halgetdi. Çünkü Dalınbüyük söylemesi. Dal iddete geldi emir verdi ki:

"Sarın çapıtlara götürün bir yabana atın, gurtguş yesin, gözümüz görmesin. Ben gördüm kimsiye göstermeyin bu çocuğu."²⁴⁸

²⁴⁷Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri 2**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.65

²⁴⁸Saim Sakaoğlu, vd, **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri-2**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.367

Toplumsal kurallarının en temellerinden bir tanesi de namus anlayışıdır. Toplum içerisinde bir kişinin kendinden ya da aile bireylerinden bir tanesinin yaptığı davranışlar sonucu namussuzlukla suçlanması halinde tüm aile bireyleri toplum tarafından dışlanır. Bu durumu ortadan kaldırmak içinde buldukları ortamdan uzaklaştırırlar. Zaloğlu Rüstem hikâyesinde de bu durum kendini göstermektedir. Ormana çocuğu göndermeleri aslında kötü olan kişiyi kötü mekâna atmaktır.

4.2.3.3. Kaya (Taş)

Halk hikâyelerinde kaya motifi hem olumlu hemde olumsuz öğeler içerir.

“Yaralı Mahmut” hikâyesinde padişah saray yaptırır ve sarayın güzelliğini gören halk;

“Padişahım sağ olsun çoh güzel bir saray. Dünyada bunun benzeri daha görülmemiştir. Ama bu sarayın çoh büyük bir eksiği var” diyende,

padişah diyir ki:

“Söyleyin bahim nedir bu sarayın eksiği?”

Orada bulunanlar diyiller ki:

“Padişahım sağ olsun biz duymuşuh ki Gence şehrinde, Gence Padişahı'nın hezinesinde bir çift daş vardır. Bu daşların adına ‘çamçırak daşı’ diyeller. Bu daşlar geceleri eyle ışık verer ki bütün Acem ölkesini ışıklandırır. Eğer o daşları getirip, bu sarayın bir köşesine goyarsan, bu sarayın heç bir nohsanı galmaz. Bütün ölkelerin padişahları bu sarayı görmeye geliller. Senin şöhretin dünyayı dutar.”²⁴⁹

Bu hikâyede kaya(taş) nın korku unsuru olarak kullanılmadığına tılsımlı bir taş olarak kullanıldığı ifade edilmektedir.

Korku mekânı olarak kaya(taş)nın kullanıldığı hikâye Basat'ın Tepegöz'ü öldürdüğü destanda Tepegöz'ün Salahana kayasında yaşaması ve halka zulüm etmesi üzerine korku mekânı olarak ele alınmıştır.

Tepegöz'ün bulunduğu Salahana kayası:

²⁴⁹ Ensar Aslan, **Halk Hikâyelerini İnceleme Yöntemleri: Yaralı Mahmut Hikâyesi Üzerinde Bir İnceleme**, Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları,1990, s.97-98

“Tepegöz Oğuz’dan çıktı, bir yüce dağ vardı. Yol kesti, adam aldı, büyük harami oldu. Üzerine birkaç adam gönderdiler, ok attılar batmadı, kılıç vurdular kesmedi, mızrak sapladılar işlemedi. Çoban çoluk kalmadı hep yedi. Oğuz’dan dahi adam yemeğe başladı.”²⁵⁰

Tepegöz korku unsurudur. Tepegöz’ün bulunduğu mekânda korku mekânı olarak ele alınmıştır.

²⁵⁰ Muharrem Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2012, s.154

5. ANADOLU SAHASI HALK HİKÂYELERİNDE KORKUNUN NEDENLERİ VE İŞLEVLERİ

5.1. Halk Hikâyelerinde Korkunun Nedenleri

İncelenen halk hikâyelerinde korkunun mutlaka bir nedeninin olduğu ve bu sebeplerin hikâyelerin akışında ve verdiği mesajlar açısından önemli rol oynadıkları görülmektedir. Temel korku nedenleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

1. Neslini Devam Ettirememe Korkusu
2. Sahip Olduğu Bir Varlığı Kaybetme Korkusu
3. Statüyü Kaybetme Korkusu
4. Sorumluluk Korkusu

Yukarıda sıralanan korku çeşitleri aslında bireysel korkular gibi görünse de aslında toplumun gelenek ve göreneklerinin kişi üzerindeki baskısı sonucu ortaya çıkan toplum kaynaklı korkulardır.

Halk hikâyelerinin genelinde neslini devam ettirememe korkusu hâkim rol oynamaktadır. Bu durum gayet doğal bir sonuçtur; zira tüm canlılar neslini devam ettirme ve kendisindeki özellikleri gelecekteki nesillere aktarma gayreti ile yaşamlarını şekillendirmektedirler. İnsanoğlu daha çok hayvansal bir güdü olan nesli devam ettirme dürtüsünü iktidarı sürdürme kaygısına dönüştürmüş ve bu hayvani dürtüyü insani bir çerçeveye oturturmuştur. Bu belirttiğimiz kaygıdan dolayı neslini devam ettirememe korkusunu daha çok padişah veya bir devlet büyüğünde görmekteyiz. Çünkü bu insanlar iktidarlarını devam ettirmek istemekte ve nesilleri kesilirse bu gücü ellerinde tutamayacakları endişesinden kaynaklanan bir korkudur. Korkunun buradaki nedeni asıl olan kendinden bir parça dünyaya getirmek ve kendi gücünü sağlamlaştırma istediğinden dolayıdır. Yukarıda belirttiğimiz korku nedenlerinin en güzel örneklerinden bir tanesini Hurşit Şah hikâyesinde görmekteyiz. Bu hikâyede Hurşit Şah'ın çocuğu olmamıştır. Hurşit Şah'ın bu durumdan duyduğu üzüntü ve kaygısı sonucu dervişlere başvurması anlatılmaktadır.

Diğer bir neden ise sahip olduğu varlığı kaybetme korkusu söz konusudur. Halk hikâyelerindeki kahramanların elde ettikleri bir kişiyi veya bir eşyaya karşı duyulan

korkuları söz konusudur. Bu korkular aslında yine güçlerinin elinden gitmesi olarak nitelendirirler. Bu durumun nedeni bulunduğu iktidarının zedelenmesinden duyulan korku olarak nitelendirilmektedir. Örneğin kerem ile Aslı hikâyesinde keremin Aslı'yı bulmak için evden ayrılması anlatılmaktadır. Kerem'in annesi ve babası buna karşı çıkmışlardır. Çünkü oğullarının başına bir şey gelmesinden korkmuşlardır. Yine bir nesline zarar gelmesi görülmektedir.

Halk hikâyelerinde sıklıkla karşımıza çıkan diğer bir korku nedeni statüyü kaybetme korkusu, toplum içerisinde belli bir seviyeye gelmiş, halkın saygısını kazanmış bireyin toplum nezdinde küçük düşmekten, saygınlığını yitirmekten ve güvenilirliğini kaybetme gibi kaygıların sonucunda meydana gelen bir korku çeşididir. Statüyü kaybetme korkusu yine neslini devam ettirememeye korkusu gibi toplum içerisindeki söz sahibi kişiler de daha çok görülen bir korku çeşididir. Halk hikâyelerinde statüyü kaybetme korkusu epeyce yaygın bir korku türüdür. Şah İsmail hikâyesinde Türkmen Bey'inin yalan söylemesi ve söylediği bu yalanın ortaya çıkıncaya kadar bu Bey'inin yaşadığı korku statüyü kaybetme korkusudur. Çünkü yalan ortaya çıktığı takdirde toplumun gözünde hiçbir değeri kalmayacaktır. Bu hikâye yalanın ne kadar kötü bir şey olduğunu anlatmasının dışında yalan sahibinin bu yalandan dolayı rahat edemeyeceğini ve sahip olduklarını kaybedebileceğini anlatan ders niteliğinde bir hikâyedir. Nitekim bu hikâyede söylenen bir yalanın ortaya çıkması sonucunda iktidarın elden gitmesi anlatılmaktadır.

Toplumunu oluşturan bireylerin hem kendilerine karşı, ailelerine karşı hem de topluma karşı sorumlulukları söz konusudur. Sorumluluklarını yerine getiremedikleri zaman toplum tarafından ya da aile tarafında kendilerine karşı bir utanç ya da bulunduğu konumdan dolayı bir utanç söz konusu olur. Bu durumda aslında kendilerine duydukları saygıyı kaybetmekten korkarlar. Halk hikâyelerde örneğin Kirman Şah'ın amcası çocuklarını Kirman Şah'a emanet etmesi söz konusudur. Bu durum içerisinde olan Kirman Şah amcasının çocuklarını koruyamaz ve amcasına karşı duyduğu sevgiyi ve saygıyı kaybetmesinden korkar. Yine burada asıl olan amcasının gözündeki iktidarını kaybetmesinden duyulan korku olarak nitelendirilmektedir.

5.2. Halk Hikâyelerinde Korkunun İşlevleri

İşlevsel halk bilimi kuramı, günümüz halk bilimi çalışmalarında en yaygın olarak kullanılan teorilerden birisidir. Halk hikâyelerinde dile getirilen korku teması basit bir tema olmaktan ziyade dinleyiciyi bu tema yoluyla aydınlatma ve yol gösterme aracı olarak kullanılmaktadır. Söz konusu edilen tüm korku türlerinin en önemli işlevi hedef kitlenin yani halkın yanlış yola ve zararlı davranışlara sapmasının önüne geçmek için yine halk tarafından ortaya konan korku türleridir. Dolayısıyla korkunun işlevselliği üzerinde durmak için William Bascom ve İlhan Başgöz'ün halk biliminin işlevleri konusunda oluşturdukları çözümleme modellerine göre inceleme yapmak yerinde olacaktır. William Bascom'un folklorun 4 işlevi ve İlhan Başgöz'ün 5. Maddesini de göz önüne alarak korkunun işlevselliği yani oynadığı rol üzerinde durmak gerekmektedir. Halkbilimin işlevsel çözümleme kuramından verimli bir şekilde faydalanabilmek için halk bilim kuramları metin merkezli ve bağlam merkezli olarak incelenmelidir. William Bascom ve İlhan Başgöz'e göre folklorun işlevleri beş maddeden meydana gelmektedir.

1. Hoş Vakit Geçirme, Eğlenme ve Eğlendirme İşlevi
2. Değerlere, Toplum Kurallarına ve Törelere Destek Verme İşlevi
3. Eğitim ve Kültürün Gelecek Kuşaklara Aktarılarak Gelecek Kuşakların Eğitilmesi İşlevi
4. Toplumsal ve Kişisel Baskılardan Kurtulmak İçin Kaçıp Kurtulma Mekanizması
5. İlhan Başgöz'ün Oluşturduğu "Protesto İşlevi"

Anadolu Sahası Halk Hikâyelerinde Korku adlı çalışmada işlevlerden "*Değerlere, Toplum Kurallarına ve Törelere Destek Verme İşlevi*", *Hoş Vakit Geçirme, Eğlenme ve Eğlendirme İşlevi* ve İlhan Başgöz'ün "*Protesto işlevi*" üzerinde durulmuştur.

5.2.1. Değerlere, Toplum Kurallarına ve Törelere Destek Verme İşlevi

Halk biliminin bu işlevi folklorik ürünlerde yer alan içeriklerin, mesajların ve ritüellerin bağlam içinde yer alması ve benimsenmesi ile oluşmaktadır. Toplum tarafından benimsenmiş bir takım değerlerin, toplumsal kuralların ve törelerin gelecek nesillere aktarılması halk hikâyelerinin temel amaçlarından birisidir. Halk

hikâyeleri yazarı/anlatanı ve kaynağı belli olmayan fakat tek bir beynin ürünü gibi gözüken toplumsal süzgeçten geçmiş ortak değerler bütünüdür. Halk hikâyeleri toplumun ortak değeri olmasından dolayı geçmiş nesillerin gelecek nesillere gönderdiği bir mesaj türüdür. Burada korkunun değerlere, toplum kurallarına ve törelere destek verme işlevi olarak da devletin birliği ve beraberliğini yitirilmesi korkusu olarak ele alınmaktadır. Devletin zarar görmesi, toplumun düzeninin bozulmasına, aile değerlerinin yok olmasına ve tüm bir geçmişin ortadan kalkmasına sebep olacaktır. İşte bu kaygı geçmiş değerlerin yok olması korkusunu meydana getirmektedir. Dede Korkut hikâyelerindeki Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikâyesi bu tür korku ile devletin bekasının önemini anlatan bir işleve sahiptir. Çünkü Bayındır Han'ın devletin birliği ve beraberliği için bir toy düzenler oğlu olanların ak otağa, kızı olanların kızıl otağa ve oğlu kızı olmayanların kara otağa buyur edilmeleri üzerine Dirse Han'ın da kara otağa gönderilmesi anlatılmaktadır. Bu hikâyede Dirse Han'ın korkusu iki türlüdür. Birincisi neslini devam ettirememesi, ikincisi ise çocuğu olmayan bir ailenin öz değerlerini, toplum kurallarını gelecek nesillere aktaramamaktan dolayı duyulan korkudur. Bu hikâyedeki temel işlev neslinizi devam ettirin ki töreniz ve devletiniz daim olsun.

5.2.2. Hoş Vakit Geçirme, Eğlenme ve Eğlendirme İşlevi

Halk biliminin ya da halk bilim ürünlerinin işlevleri hakkında görüş bildirenlerin başında William R. Bascom gelmektedir. Bascom halk bilim işlevlerini dört başlık altında ele almıştır. Bascom'a göre eğlence, eğlendirme işlevi halk biliminin en önemli birinci işlevidir. "Folklorun ikinci işlevi, kültürün onaylanması ve ritüelleri gözlemleyen ve icra edenlerin ritüellerinin ve kurumlarının doğrulanmasıdır. Folklorun üçüncü işlevi, özellikle de okuma yazması olmayan kültürlerdeki eğitim işlevidir. Dördüncü sırada folklor önemli, fakat sıklıkla gözden kaçmış olan kabul edilmiş davranış örüntülerini sürdürme işlevini yerine getirir. Son iki işlev, birbiriyle ilişkili olmasına rağmen, ayrılmayı hak etmektedirler. Davranışları, inançları, kurumları geçerli kılmak ya da doğrulamanın ötesinde, folklorun bazı şekilleri sosyal baskı uygulanması ve sosyal kontrol çalışması açısından önemlidir."²⁵¹ Bascom'un birinci işlevi olan *Hoş Vakit Geçirme, Eğlenme ve Eğlendirme İşlevi* Dede Korkut

²⁵¹ Münir Cerrahoğlu, **Halk Biliminin İşlevsel Çözümleme Modellerine Göre Yalan Geleneği**, Çankırı, 2016, Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), s.549

hikâyelerde Basat'ın Tepegöz'ü öldürdüğü hikâyede eğlendirme işlevi okuyucuyu alışılmışın dışında bir anlam ifade ettiğini gösterir.

“Aruz Tepegöz'ü aldı evine getirdi. Buyurdu, bir dadı geldi. Memesini ağzına verdi. Bir emdi, olanca sütünü aldı, iki emdi kanını aldı, üç emdi, canını aldı. Birkaç dadı getirdiler, helak etti. Gördüler olmuyor sütle besleyelim dediler. Günde bir kazan süt yetmiyordu.

Beslediler büyüdü, gezer oldu, oğlancıklar ile oynar oldu. Oğlancıkların kiminin burnunu, kiminin kulağını yemeğe başladı. Hâsılı, halkın bunun yüzünden çok canı yandı, âciz kaldılar. Aruza şikâyet edip ağlaştılar. Aruz Tepegözü dövdü, sövdü, men etti, o dinlemedi. Nihayet evinden kovdu.”²⁵²

Bu hikâyedeki korku unsuru halk tarafından korku ile karşılık bulsada Tepegöz için bir mutluluk kaynağı olarak ifade edilir. Hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme işlevi genelde olumlu davranışlarla örneklendirilse de korku hikâyelerde dinleyiciyi bazen eğlendirmeyi de amaçlar.

5.2.3. Protesto İşlevi

Protesto bir toplumu, bir kişiyi, bir durumu, bir davranışı ve bir düşünceyi gereksiz bularak karşı çıkma eylemidir. İlhan Başgöz halkbilim kuramına beşinci olarak da protesto işlevini eklemekle aslında halk hikâyelerinde, masallarda, fıkralarda kabul edilen bir duruma karşı başkaldırıcıyı anlatmaktadır. Halk hikâyelerinde korkunun en önemli nedeni olarak neslini devam ettirememeye korkusu üzerinde durulmaktadır. Bu hikâyelerde çocuğu olma şansını yitirmiş olan kişilerin ısrarla çocuk sahibi olma peşinde koştukları ve bu yolda her şeyi yapmayı göze aldıklarını görmekteyiz. Abdullah Bey ve Cihan Hanım bunun en güzel örneğini teşkil etmektedir. Bu hikâye bağlamında bakıldığında çocuk sahibi olma arzusunun ötesinde alın yazısına karşı bir direnme, başkaldırı yani bir protesto söz konusudur.

Halk hikâyelerinde işlenen korku temalarının tek bir işleve sahip olarak düşünülmesi yanıltıcı olur. Çünkü ölüm korkusu, neslini devam ettirememeye korkusu, sahip olduğu varlığı kaybetme korkusu, statüyü kaybetme korkusu gibi korkuların kendine

²⁵² Muharrem Ergin, “**Dede Korkut Kitabı**”, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2012, s. 153-154

özgü işlevleri olduğu gibi ortak bir işlevleri de vardır. Bu ortak işlev aslında temel işlevi meydana getirmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz korku türlerinin ortak işlevi yaşamın güzelliği ve “*yaşama sınıksız tutunma işlevidir*”.

SONUÇ

Yapılan bu inceleme sonucunda korkuların tüm canlıların bir parçası ve yaşamsal bir öneme sahip olduğu canlının kimi tehlikelerden kendisini korumak için korkuyu bir uyaran ve savunmaya geçmesi için bir itici rol oynadığı gözlemlenmiştir. İnsan veya hayvan tüm canlıların bazı korkularının kaynağının genetik bir aktarma olduğu ve bazı korkuların ise edinilen deneyimler ve nesilden nesile aktarımları sonucu ortaya çıktığı görülmüş ve bunların yaşamın temel unsurlarını teşkil ettikleri konusunda örneklemeler yapılmıştır. Korkunun ilk önce psikolojik boyutta gözlenemeyen bir durumdan, bir başka deyişle soyut gerçeklikten, fizyolojik bazı belirtilerin ortaya çıkışıyla somut bir gerçekliğe dönüştüğü gözlemlenmiştir. Soyut boyuttan somut boyuta geçiş yapan korku kavramının alt ürünleri olan *kaygı, depresyon, tehdide uğradığını zannetme* gibi unsurlar da incelenmiştir.

Korku kavramının bazı durumlarda dini söylemlerle de ortaya çıktığı saptanmıştır. Dini metinlerin inananları uyarmak ve yaşamlarını yönlendirmek adına *Allah korkusu ve Ahiret korkusu* gibi korku türlerinin temel nedeninin ölüm korkusu olduğu tespit edilmiştir.

Hikâyeler daha doğrusu Halk hikâyelerinin, adından da anlaşılacağı üzere, halkın içinden çıkmış, onun acılarını sevinçlerini ve korkularını en sade biçimde yansıtan anlatılar olduğu herkesçe malumdur. Halk hikâyelerinin anlatımı sade gibi görünse de korkuyu ele aldığımız bu çalışmada halk hikâyelerinin *korku* olgusunu çok derinlere inecek şekilde ortaya koydukları görülmüştür. Bu inceleme yapılırken elden geldiğince korku teması guruplara ve sınıflamalara ayrılmıştır korku ile ilgili yapılmış olan sınıflamaların tamamının ele alınan hikâyelerde yer bulduğu ve verdikleri mesajların çok net olduğu saptanmıştır.

Bu inceleme esnasında korkunun tek başına ortaya çıkan bir duygu olmadığı görülmüştür. Korkunun, sahip olmak-kaybetmek, sevmek- ayrılmak, yaşamak-ölmek, gibi zıt unsurların bir araya gelmesiyle meydana geldiği de görülmüştür.

Bu çalışmada incelenen halk hikâyelerinde korkunun birkaç çeşidine rastlamaktayız. Başta ölüm korkusu olmak üzere statü kaybetme korkusu çok ağır basmaktadır. Hatta bazen toplum karşısında değer kaybetme korkusunun ölüm korkusunu bile geride

bıraktığı gözlemlenmiştir. Hikâyelerde soyun devamlılığına verilen önem gözlemlenmiş ve çocuk sahibi olamamanın veya var olan çocuğun kaybedilmesi korkusunun büyük bir duygu ikilemi yarattığı tespit edilmiştir.

Ayrıca korkunun en ağır şeklinin maddi değil manevi olduğu görülmüştür. Çünkü hikâyelerdeki kahramanlar bedensel bir zarara uğramadıkları halde büyük korkular yaşamaktadırlar.

Korku ile ilgili bu çalışmada, incelemeyi kolaylaştırmak adına korku temasını sınıflandırmıştık; ancak konuyu hikâyelerden elde edilen deliller doğrultusunda, inceledikçe tüm korkuların temelinde yok olma başka bir deyişle **ölüm korkusu** olduğu gözlemlenmiştir.

KAYNAKÇA

- ABACI, Figen, **Korku Dağları Bekler**, Psikeart Dergi. 2012 Sayı:19.
- Aça, Mehmet vd. **“Anonim Halk Edebiyatı”, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**,
(Ed. Oğuz M. Öcal vd.), Grafiker Yayınları, Ankara 2012.
- ADULLAH Kemal, **“Mitten Yazıya Ve Gizli Dede Korkut,”** Aktaran: Ali Duymaz, Ötüken Yayınları İstanbul 2012
- Alıç, Fulya, **“Halk Hikâyeciliğinin Yeni İcra Ortamı Olarak Sinema VE Sinemaya Uyarlanan Türk Halk Hikâyeleri,”** Ankara 2011,
- ALKIN, Tunç, **Korkunun Biyolojik Temelleri: Savaş ya da Kaç**, Psikeart Dergi. Sayı: 19. 2012.
- Alptekin Ali Berat, **Halk Hikâyelerinin Tip ve Motif Yapısı**, Ankara 1997.
- ARİSTOTELES, **Retorik**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004.
- ARSLANOGLU, Kaan, **Psikiyatri El Kitabı: Sorunlular, Yakınları Ve İlgilenenler İçin**, İstanbul: Adam Yayınları, 2002, Ss 71.
- Artun, Erman, **Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı**, Karahan Kitabevi 2015.
- Aşar Haluk, **Heidegger ve Sartre Felsefesinde “Kaygı” ve “Bulantı” Kavramlarının Analizi**, FLSF. Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi,2014, Bahar, 17. (85-99.) ISSN 1306- 9535, www.flsfdergisi.com
- Atak M. Ali, **Gılgamış Destanı**, Anonim Yayıncılık, İstanbul 2013
- ATALAY, Hakan, **Korkunun Kısa Nöroanatomi ve Farmakolojisi**. Psikeart Dergi 2012. Sayı:19.
- BALKAYA, Âdem, **“Halk Anlatılarında Kuyunun İşlevselliği Üzerine Bir Okuma”**, Millî Folklor, 2014 sayı.102.
- BALKAYA, Adem, **Mekân Poetikası Bağlamında Âşık Kahvehaneleri Ve Âşık Üzerinde Kimi Fonksiyonları**, Electronic Turkish Studies, 2013

- BARS Mehmet Emin, **Türk Destanlarında Mağara Kültü Üzerine Bir Değerlendirme**, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 2017.
- BAYAT, Fuzuli. **Türk Mitolojik Sistemi 1(Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi)**, İstanbul: Ötüken Neşriyat 2007.
- BAYDAR, Ahmet. **Kur'an Açısından Korku ve Büyü**. İstanbul: Beyan Yayınları, 1999.
- BİLEN Keskinöz, Nesli, **Tükenerek Ürettiler. Tükenmişlik**. Psikeart Dergisi.2011 Sayı: 15.
- BLACKBURN, Ivy M. **Depresyon Ve Başa Çıkma Yolları**, Çev. Nesrin H. Şahin Ve R. Neslihan Rugancı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999.
- Boratav, Pertev, Naili, **Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2002.
- BORATAV, Pertev Naili, **Türk Mitolojisi Oğuzların - Anadolu Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi** (çev. Recep Özbay), Ankara: BilgeSu Yayıncılık 2012.
- BURKOVİK, Yıldız- Tan, Oğuz, **Korkacak Ne Var? Korkunun Psikolojisi**. (2. Baskı). İstanbul, 2009 Timaş Yayınları.
- CAMPBELL Joseph, **Kahramanın Sonsuz Yolculuğu**, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2013.
- Cerrahoğlu Münir, **Halk Biliminin İşlevsel Çözümleme Modellerine Göre Yalan Geleneği**, Çankırı, 2016, Bilimler Enstitüsü Dergisi,
- CEVİZCİ Ahmet, **Paradigma Felsefe Sözlüğü**, İstanbul: Paradigma Yayınları, 2005.
- CEYLAN, M. Tahir, **Felsefi Açından Psikotik Kaygı Denemesi. Kaygı, Bunaltı, Anksiyete**. Psikeart Dergi 2014 Sayı: 31.

CÜCELOGLU, Doğan, **İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993.

ÇİMEN Filiz, **Sanat Eserlerinde Korku İmajı Ve Korku Duygusu Yenebilmede Sanatın Rolünün İrdelenmesi**. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 2010 cilt 9, sayı 31.

ÇOKER, Çağatay, **Gündelik Hayatta Korku Kavramının Söylemsel Psikolojik Düzeyde İncelenmesi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014

ÇÜÇEN, A. Kadir, **Varoluş Filozofları**. İstanbul: Sentez Yayıncılık, 2015.

DAŞDEMİR Özkan, **Cihan Şah İle Şemsiye Hikâyesi**, Fenomen Yayınları, 2015

DAŞDEMİR, Özkan, **Davutoğlu Süleyman Hikâyesi**, Fenomen Yayınları 2015

DAŞDEMİR, Özkan, **Halk Hikâyesi Olarak Yusuf ile Züleyha**, Fenomen Yayınları 2012

DEVELİOğLU, Ferit, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügatı**, Aydın Kitabevi Ankara, 2017

DOğAN Kaya M. Sabri Koz, **Halk Hikâyeleri 1, Kitabevi Yayınları**, İstanbul, 2000

EKİCİ Metin **“Dirse Han Oğlu Boğaç Han Anlatımında Bireysellik ve Toplumsallık”** Milli Folklor, 2001.

ELÇİN, Şükrü, **Halk Edebiyatına Giriş**, Akçağ Yayınlar, Ankara 2004Karaman, Fikret, vd, **Dini Kavramlar Sözlüğü**, Ankara 2006.

EREN Altay, **Korku Kültürü, Değerler Kültürü Ve Şiddet**, Aile Ve Toplum Yıl: 7 Cilt: 2 Sayı: 9 Ocak-Mart 2005

ERGİN Muharrem, **“Dede Korkut Kitabı”**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012

FERRUH Kahraman, “İslâm İncında Günah, Günah Çeşitleri ve Kişiyi Günah İşlemeye Sevkededen Faktörler”, Usûl İslam Araştırmaları Dergisi, sy. 8, (Temmuz-Aralık 2007)

FREUD Sigmund, **Endişe**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1992.

FREUD, Sigmund, **Ket Vurma- Belirti ve Korku**. İzmir: İlya Yayınevi, 2014.

FUREDİ, Frank, **Korku Kültürü**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları 2014.

GÖKŞEN, Cengiz, **Âşık Günay Yıldız Hikâyeleri**, Nobel Kitabevi, 2013

GÖKYAY Orhan Şaik, “ **Dedem Korkudun Kitabı**,” Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1973

GÖNCÜ, Müge, **Korkunun Edebi Görüntüleri/ Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar**,

GÖRKEM İsmail, **Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse Ve Hikâye Repertuarı**, Akçağ Yayınları Ankara 2000

GÜLEÇ, İsmail. **Yıllar Sonra Peyami Safa**. Yedi İklim Edebiyat, Kültür, Sanat Aylık Dergi. 2008. Sayı: 220.

GÜLER Ali, **Türk Eğitim Sisteminde Korku Kültürü Ve Disiplin Sorunu**, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi.

GÜLER, Ali, **Korku Kültürü Yerine Değerler Kültürü**. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi,

HOŞ, Reyhan, **Varoluşçuluk Bağlamında Yalnızlık ve Yabancılaşma**, Yüksek Lisans Tezi, 2000.

<http://felsefe38.blogcu.com/dini-hayatin-butunlugu-acisindan-ahiret-inancinin-psikolojik-tem/1837615> 3 Şubat 2017 de erişildi

<http://www.islamalimi.com/allah-korkusu-nedir/> 29 Ocak 2018 Erişirdi.

<http://www.yaseminaydogdu.com.tr/hipnoterapi-ve-karanlik-korkusu/> 29 Ocak 2018'de erişildi.

<https://ipfs.io/ipns/tr.wikipedia-on-ipfs.org/wiki/Ahiret.html> 3 Şubat 2017 de erişildi.

<https://sabahsaglik.com/yukseklilik-korkusu-nasil-yenilir-akrofobi/> 22 Kasım 2017 erişildi.

İPEK, Hilal. Edip Cansever'de **Varoluşçuluk İzleri**, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2011.

JEAN PAUL Satre'ye, **Varoluşçuluk**, Say Yayınlar, 2016.

JUNG, C. Gustav. **Dört Arketip**(çev. Zehra Aksu Yılmaz). İstanbul: Metis Yayınları, 2012.

KARADAĞ Metin, **Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri**, Ankara, Ürün Yayınevi, 1999

KARATAŞ, Aynur, **Elif İle Mahmud Hikâyesi Üzerine Bir Çalışma**, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum 1992

KIZILTAN Hakan, Saydam M. Bilgin. **Ölmek- Korku ve Tevekkül. Korku.** Psikeart Dergi. Sayı:19. 2012.

KIERKEGAARD, Soren, **Korku ve Titreme**. İstanbul Araf Yayınları, 2015.

KÖKNEL, Özcan, **Depresyon: Ruhsal Çöküntü**, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1989.

KÖKNEL, Özcan, **Kaygıdan Mutluluğa Kişilik**, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1995.

MANNONI Pierre, **Korku**, İstanbul: İletişim Yayınları. 1992.

MEDDAH Behçet Mahir'in **Bütün Hikâyeleri-1**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000, s.249

MEDDAH Behçet Mahir'in **Bütün Hikâyeleri-2**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000,

OCAK Ahmet Yaşar, **Alevi Ve Bektâşi İnançlarının İslam Öncesi Temelleri**, İletişim Yayınları, İstanbul 2012

OSHO, **Korku**, İstanbul: Butik Yayınları, 2010.

Örnek, Sedat Veyis “**Türk Folklorunda Ad Seçme ve Ad Koyma**”, Boğaziçi Üniversitesi, Halkbilim Yıllığı, İstanbul,1975, Taş Matbaası,

ÖZDARICI, Öznur, “**Anlatı Tekniği Açısından ‘Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanı’nı Bir Çözümleme Denemesi**”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 4, 2011.

ÖZODASIK, Mustafa, **Modern İnsanın Yalnızlığı**, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2001.

ÖZODASIK, Mustafa, **Yalnızlık**, Konya: Tablet Kitabevi, 2005.

Özpolat Ayşegül, **Toplumsal Korkular Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Fırat Üniversitesi Örneği)**, Elazığ, 2018, Doktora Tezi,

PALA İskender, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2013

ROGERS, Ronald W. “**Protection Motivation Theory of Fear Appeals and Attitude Change**”, *The Journal of Pschhology*, Vol. 91, 1975.

SADLER, W. A. & Johnson, T. B. **From loneliness to anomia. In J. Hartog, J. R Audy**

SAYAR, Kemal, **Özgürlüğün Baş dönmesi**, İstanbul: Timaş Yayınları, 2013.

SAYDAM M. Bilgin “**Deli Dumrul’un Bilinci Türk-İslam Ruhu Üzerine Bir Kültür Psikolojisi Denemesi**, Metis Yayınları İstanbul 2013.

Sayı: 2, Bolu.2001.

- SAZYEK, Hakan, **Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi**, Ankara, Akçağ, 2006,
- SCHULZ Walter, "**Çağdaş Felsefede kaygı sorunu**", **Korku ve Kaygı: Tartışma**, Düz. Hoimarvon Ditfurth, çeviren Nasuh Barın İstanbul Metis yayınları 1991.
- SEDAT, Medyadan, **Psikolojiye Çeşitlemeler**, Ankara: Seba Yayınları, 2000,
- SHEEHAN, Elaine, **Kaygı Bozuklukları: Kaygı, Fobiler Ve Panik Ataklar**, Çev. Murat Sağlam, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1999
- SOYGÜR, Haldun , "**Biz Korkuyu Beklerken**", Kitaplık, S.66, Y.11, Kasım 2003.
- SOYKAN, Ömer Naci "**Varoluş Yolunun Ana Kavşağında: Korku ve Kaygı Kierkegaard ve Heidegger’de Bir Araştırma**", Doğu Batı, S.6, Y.2, Şubat-Nisan 1999
- ŞATIR, Sabri, **Başlangıçta Bilgisizlik ve Korku Vardı**, İstanbul: Pan Yayıncılık, 2004.
- Tanyu Hikmet, **Türklerde Taşla İlgili İnançlar**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1968
- TAŞLIOVA M. Mete, **Kars Sözel Hikâyeciliğinin İcra Ortamları**, Türkbilig, 2006
- TOPÇU, Sedat, **Medyadan Psikolojiye Çeşitlemeler**, Ankara, Seba Yayınları, 2000.
- Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük** (Yeni Baskı), Ankara, TDK, 2011.
- TÜRKMEN Fikret, **Âşık Garip Hikâyesi İnceleme- Metin**, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.
- TÜRKMEN, Fikret, **Âşık Garip Hikâyesi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995.
- ULUDAĞ Mehmet, Emin, **1923–1950 Donemi Çocuk Romanlarında Sevgi Ve Korku Motiflerinin Çocuk Eğitimine Etkisi**, Diyarbakır 2008.

WITTE, Kim “**Message and Conceptual Confounds in Fear Appeals: The Role of Threat, Fear and Efficacy**”, The Southern Communication Journal, Vol. 58, No. 2,1993.

Y. A. Cohen (Eds.), **The anatomy of loneliness** New York: International Universities Press, 1980

YEŞİLYURT, Temel- TAŞDELEN Mehmet. **Ahret İnancının Pratik Yansımaları**. Kalam Araştırmaları Dergisi, Sayı: 10, 2012

YILMAZ Mehmet,“**Gaziantep Masallarında Şamanizm’in İzleri**”, Folklor/Edebiyat, 2010,sayı 52

YILMAZ Timur, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 1**, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Araştırma Ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara 2011

YILMAZ Timur, **Âşıklardan Halk Hikâyeleri 2**, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Araştırma Ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara 2011,

YÜCEL Murat Doğuhan, **Varoluşçuluk Nedir? Felsefesi**, Web: <http://www.dmy.info/varoluşçuluk-nedir-felsefesi> / (Erişim tarihi: 10.04.2018)

EKLER

Ek 1: Çalışmada Kullanılan Hikâyeler ve Künyeleri

1. Abdullah Bey İle Cihan Hanım Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II. Ankara, 2011.
2. Abdullah İle Gülizar Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II. Ankara, 2011.
3. Ahmet İle Mehmet Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara, 2011.
4. Ahmet ile Mehmet: Kafkasyalı, Ali, Âşık Murat Çobanoğlu/Hayatı-Sanatı-Eserleri, Ankara, 1998.
5. Akıllı Mehmet ile Gülfidan Hanım Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011.
6. Alihan Hükümdar ile Peri Hatun Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011.
7. Asıl ile Nesil: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II., AKM Yayınları, Ankara, 2011.
8. Âsuman ile Zeycan: Halk Hikâyeleri I.
9. Âşık Garip: Derman, Gül, Resimli Taş Baskısı Halk Hikâyeleri, Ankara, 1988.
10. Âşık Garip Hikâyesi: Türkmen Fikret, Âşık Garip Hikâyesi, Ankara, 1995.
11. Âşık Garip ve Bezirgân Kızı: Halk Hikâyeleri I.
12. Âşık Halil Hikâyesi, Görkem, İsmail, Halk Hikâyeleri Araştırmaları/Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı, Ankara, 2000.
13. Âşık Şenlik Sümmanî/Bayburtlu Hicranî Baba ile Karşılaşması: Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II., AKM Yayınları, Ankara, 2011.
14. Âşık Verga: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II, AKM Yayınları, Ankara, 2011.
15. Avcı Mustafa ile Şahnizer Sultan Hikâyesi: Gökşen Cengiz, Âşık Günay Yıldız/Hayatı-Sanatı-Şiirleri-Atışmaları-Hikâyeleri, Ankara, 2013.

16. Bal Böğrek (Bey Böyrek) Hikâyesi: Görkem, İsmail, Halk Hikâyeleri Araştırmaları/Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı, Ankara, 2000.
17. Bahtiyar Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara, 2011.
18. Bayram İle Güldane Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara, 2011.
19. Celali İle Kenani Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara, 2011.
20. Cihan Şah ile Şemsiyye Hikâyesi: Babür Yusuf-Daşdemir Özkan, Cihan Şah ile Şemsiyye Hikâyesi, Erzurum, 2015.
21. Cünun ile Dertli Sultan: Kafkasyalı, Ali, Âşık Murat Çobanoğlu/Hayatı-Sanatı-Eserleri, Ankara, 1998.
22. Çileli Âşık İle Nazlı Sultan Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara, 2011.
23. Çoban Mirzehan Hikâyesi: Gökşen Cengiz, Âşık Günay Yıldız/Hayatı-Sanatı-Şiirleri-Atışmaları-Hikâyeleri, Ankara, 2013.
24. Çoban Süleyman ile Perişan Sultan Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011.
25. Dallıhan İle Nazanı Sultan Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara, 2011.
26. Davutoğlu Süleyman Hikâyesi: Daşdemir Özkan, Davutoğlu Süleyman Hikâyesi/Metinlerarası Bir Okuma, Erzurum, 2015.
27. Davutoğlu Süleyman: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri I., AKM Yayınları, Ankara, 2011.
28. Diligam Yahya Bey ile Yemen Hanım Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011.
29. Elmas İle Kahraman Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara, 2011.
30. Elif ile Mahmud Hikâyesi: Karataş Aynur, Elif ile Mahmud Hikâyesi Üzerinde Bir Çalışma, Erzurum,1992 (Yüksek Lisans Tezi)
31. Erçişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011.

32. Eşref Bey: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II., AKM Yayınları, Ankara, 2011.
33. Ferhat İle Şirin: Derman, Gül, Resimli Taş Baskısı Halk Hikâyeleri, Ankara, 1988.
34. Firdevs Şah: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II., AKM Yayınları, Ankara, 2011.
35. Gülizar Sultan ile Çoban Süleyman Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011.
36. Güzel Ahmet Hikâyesi: Görkem, İsmail, Halk Hikâyeleri Araştırmaları/Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı, Ankara, 2000.
37. Hamit Han ile Melek Sultan Hikâyesi: Kafkasyalı, Ali, Âşık Murat Çobanoğlu/Hayatı-Sanatı-Eserleri, Ankara, 1998.
38. Hamit Han ile Melek Sultan Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011
39. Han Mahmut Hikâyesi: Görkem, İsmail, Halk Hikâyeleri Araştırmaları/Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı, Ankara, 2000.
40. Hasret İle Ferhat Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara, 2011.
41. Helvacı Güzeli Hikâyesi: Görkem, İsmail, Halk Hikâyeleri Araştırmaları/Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı, Ankara, 2000.
42. Hurşid ile İlik Hanım: Halk Hikâyeleri I.
43. Hüsrev Şah İle Gül Banu: Derman, Gül, Resimli Taş Baskısı Halk Hikâyeleri, Ankara, 1988.
44. Hüseyin ile Senem Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011.
45. Hüseyin Bey İle Şahin Bey Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara, 2011.
46. Hüthüt Kuşu: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri I., AKM Yayınları, Ankara, 2011.

47. Kağızmanlı Âşık Hıfzı: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II., AKM Yayınları, Ankara, 2011.
48. Kerem İle Aslı: Derman, Gül, Resimli Taş Baskısı Halk Hikâyeleri, Ankara, 1988.
49. Kerem ile Aslı: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II., AKM Yayınları, Ankara, 2011.
50. Kerem ile Aslı Hikâyesi "Akrep Bağları": Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011.
51. Kıvılcımoğlu Topal İbrahim: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II., AKM Yayınları, Ankara, 2011.
52. Kirmanşah: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri I., AKM Yayınları, Ankara, 2011.
53. Koroğlu Hikâyesi Keloğlan Kolu: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011.
54. Koroğlu Hikâyesi Kiziroğlu Kolu: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011.
55. Kürşat Yüzbaşı Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara, 2011.
56. Latif Şah: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II., AKM Yayınları, Ankara, 2011.
57. Leyla İle Mecnun: Derman, Gül, Resimli Taş Baskısı Halk Hikâyeleri, Ankara, 1988.
58. Leyla ile Mecnun: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II., AKM Yayınları, Ankara, 2011.
59. Mahir Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara, 2011.
60. Mahmud İle Elif: Derman, Gül, Resimli Taş Baskısı Halk Hikâyeleri, Ankara, 1988.
61. Mete Han Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara, 2011.
62. Migumi Han: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri I., AKM Yayınları, Ankara, 2011.

63. Muğdat Pehlivan: Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II., AKM Yayınları, Ankara, 2011.
64. Murad Şah: Halk Hikâyeleri I.
65. Nasreddin Hoca Hikâyeleri: Derman, Gül, Resimli Taş Baskısı Halk Hikâyeleri, Ankara, 1988.
66. Necip ile Telli Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011.
67. Nebi Han: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II., AKM Yayınları, Ankara, 2011.
68. Nemrut Han: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II., AKM Yayınları, Ankara, 2011.
69. Öksüz Vezir Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara, 2011.
70. Perizan Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara, 2011.
71. Pervane Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara, 2011.
72. Rıza Bey Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011.
73. Saraç İbrahim: Kafkasyalı, Ali, Âşık Murat Çobanoğlu/Hayatı-Sanatı-Eserleri, Ankara, 1998.
74. Saraç İbrahim ile Perişan Sultan Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011.
75. Seyfet Çavuş ile Filiz Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011.
76. Seyfölmülük: Derman, Gül, Resimli Taş Baskısı Halk Hikâyeleri, Ankara, 1988.
77. Şabur Çelebi: Derman, Gül, Resimli Taş Baskısı Halk Hikâyeleri, Ankara, 1988.
78. Şah İsmail: Derman, Gül, Resimli Taş Baskısı Halk Hikâyeleri, Ankara, 1988.
79. Şah İsmail: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri I. AKM Yayınları, Ankara, 1999.

80. Şahmaran ile Lokman Hekim: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II. AKM Yayınları, Ankara, 1999.
81. Şeyh Senan Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011.
82. Söylemez Hanım Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara,
83. Sümmani Ağa İle Gülgez Hanım Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II. Ankara, 2011.
84. Tıfli Efendi: Derman, Gül, Resimli Taş Baskısı Halk Hikâyeleri, Ankara, 1988.
85. Timur Han İle Maya Sultan Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II. Ankara, 2011.
86. Uzakelli Garip Şah Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011.
87. Ülker Sultan Hikâyesi: Yılmaz Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri I., Ankara, 2011.
88. Yaralı Mahmut: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri I. AKM Yayınları, Ankara, 2011.
89. Yetim Abdullah ile Selvinaz Sultan Hikâyesi: Gökşen Cengiz, Âşık Günay Yıldız/Hayatı-Sanatı-Şiirleri-Atışmaları-Hikâyeleri, Ankara, 2013.
90. Yunus Emre: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II. AKM Yayınları, Ankara, 1999.
91. Yusuf İle Elif Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara, 2011.
92. Yusuf İle Gülistan Hikâyesi: Yılmaz, Timur, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II., Ankara, 2011.
93. Yusuf ile Züleyha: : Daşdemir, Özkan, Halk Hikâyesi Olarak Yusuf ile Züleyha, Fenomen Yayınları, Erzurum, 2012.
94. Yusuf ile Züleyha: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II. AKM Yayınları, Ankara, 1999.
95. Zaloğlu Rüstem: Sakaoğlu, Saim ve başk. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri I. AKM Yayınları, Ankara, 1999.

96. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı, Ergin Muharrem, “Dede Korkut Kitabı”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012
97. Salur Kazan’ın Evinin Yağmalandığı Destan, Ergin Muharrem, “Dede Korkut Kitabı”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012
98. Kam Püre’nin Oğlu Bamsı Beyrek Destanı, Ergin Muharrem, “Dede Korkut Kitabı”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012
99. Kazan Bey Oğlu Uruz Bey’in Esir Olduğu Destan, Ergin Muharrem, “Dede Korkut Kitabı”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012
100. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanı, Ergin Muharrem, “Dede Korkut Kitabı”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012
101. Kanglı Koca Oğlu Kan Turalı Destanı, Ergin Muharrem, “Dede Korkut Kitabı”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012
102. Kazılık Koca Oğlu Yigenek Destanı, Ergin Muharrem, “Dede Korkut Kitabı”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012
103. Basat’ın Tepegöz’ü Öldürdüğu Destan, Ergin Muharrem, “Dede Korkut Kitabı”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012
104. Begil Oğlu Emre’nin Destanı, Ergin Muharrem, “Dede Korkut Kitabı”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012
105. Uşun Koca Oğlu Seyrek Destanı, Ergin Muharrem, “Dede Korkut Kitabı”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012
106. Salur Kazan’ın Esir Olup Uruz’un Çıkardığı Destan, Ergin Muharrem, “Dede Korkut Kitabı”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012
107. İç Oğuz Dış Oğuz’un Asi Olup Beyreğin Öldüğu Destanı, Ergin Muharrem, “Dede Korkut Kitabı”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012

Ek 2: Halk Hikâyeleri Bibliyografyası

KİTAPLAR

ALPTEKİN, Ali Berat; **Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı**, Ankara 1997.

ALPTEKİN, Ali Berat; **Kirmanşah Hikâyesi**, Ankara 1999.

ARSUNAR, Ferruh; **Köroğlu'nun Maraş Varyantı**, 1963.

ASLAN, Ensar; **Çıldırılı Âşık Şenlik Hayatı, Şiirleri ve Hikâyeleri**, Ankara 1975.

Âşık Garip, İstanbul 1930.

ATALAY, Besim; **Âşık Kerem**, İstanbul 1930.

BALİ, Muhan; **Ercişli Emrah İle Selvi Han Hikâyesi Varyantlarının Tespiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi**, Ankara 1973.

BORATAV, Pertev Naili; **Halk Edebiyatı Dersleri**, Ankara 1942.

BORATAV, Pertev Naili; **Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği**, Ankara 1946.

BORATAV, Pertev Naili; **Köroğlu Destanı**, İstanbul 1931.

CEMİLOĞLU, Mustafa; **Halk Hikâyelerinde Doğum Motifi**, Bursa 1999.

DİLÇİN, Ali Dehri; **Çankırı Masalları**, Çankırı, 1933.

DUYMAZ, Ali; **Nevruz Bey Hikâyesi**, Aydın, 1996.

ELÇİN, Şükrü; **Kerem İle Aslı Hikâyesi**, Ankara, 1949.

ERCİLASUN, Ahmet Bican; **Kars İli Ağızları-Sesbilgisi**, Ankara 1983.

GÖKALP, Mehmet; **Mahiri ile Mahitaban Hikâyesi**, İstanbul 1985.

GÖRKEM, İsmail; **Halk Hikâyeleri Araştırmaları – Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı**, Ankara 2000.

GÜNAY, Umay; **Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi**, Ankara 1992.

GÜNEY, Eflatun Cem; **Âşık Garip**, İstanbul 1958.

GÜNEY, Eflatun Cem; **Folklor ve Halk Edebiyatı**, İstanbul 1971.

GÜNEY, Eflatun Cem; **Tahir İle Zühre**, İstanbul 1960.

KAFTANCIOĞLU, Ümit; **Koroğlu Kolları-Halk Destanları**, İstanbul 1974.

KAYA, Doğan – KOZ, M. Sabri; **Halk Hikâyeleri I**, İstanbul 2000.

Kerem İle Aşlı, İstanbul 1981.

KIRZIOĞLU, M. Fahrettin; **Dede Korkut Oğuznameleri I. Kitap**, İstanbul 1952.

KORGUNAL, M. Zeki; **Arzu İle Kamber-Halk Hikâyesi**, İstanbul 1949.

KORGUNAL, Muharrem Zeki; **Asuman İle Zeycan**, İstanbul 1963.

KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat; **XVII. Asır Saz Şairlerinden Kayıkçı Kul Mustafa ve**

KÖSE, Nerin; Sürmeli Bey Hikâyesi İnceleme-Metin, Ankara 1996.

KUNOŞ, Ignacz; **Halk Edebiyatı Numuneleri (Türkçe Ninniler)**, İstanbul 1341 (1925).

KUNT, Bekir Sıtkı; **Arzu ile Kanber**, İstanbul 1940.

NUSRET, Feridun; **Çıldırılı Âşık Şenlik'in Hikâyelerinden Sevdakâr**, İstanbul 1938.

ÖGEL, Bahaddin; **Türk Kültür Tarihine Giriş**, Ankara 1987.

PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali; **Türk Halk Öyküleri**, Ankara 1982.

RAYMAN, Hayrettin; **Arduaçlı Âşık Efkari**, Erzincan 1998.

RAYMAN, Hayrettin; **Âşık Sümmani Hayatı Edebi Şahsiyeti Şiirleri ve Şiirlerinin Tahlili**, Ankara 1997.

SEPETÇİOĞLU, M. Necati; **Türk Destanları**, İstanbul 1986.

TAN, Nail; **Çocuklarımıza Folklor Hazinemizden Seçmeler**, Ankara 1981.

TAŞER, Suat; **Deli Dumrul-Ölüm ve Aşk**, Ankara 1962.

TERZİBAŞI, Ata; **Arzı Gember**, Bakı 1971.

TÜRKMEN, Fikret; **Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma**, Ankara 1974.

TÜRKMEN, Fikret; **Tahir İle Zühre (İnceleme-Metin)**, Ankara 1983.

UÇAR, Mustafa; **Erzincan'da Giyim Kuşam Halk Oyunları ve Halk Türküleri**, Ankara 1993.

YENER, Cemil; **Türk Halk Edebiyatı Antolojisi**, İstanbul 1973.

TEZLER

LİSANS TEZLERİ

BORATAV, Pertev Naili; **Köroğlu Destanı, Muhtelif Rivayetlerin Tahlili, Tesirleri, İtnişarı, Menşei Meselesi, Köroğlu Destanına Ait Neşredilmemiş Metinler**, İstanbul 1931.

AÇILMIŞ, Hüseyin; **Karacaoğlan, Hurşid ile Mahmihri ve Tahir ile Zühre'nin Nizip Varyantı**, Erzurum 1971.

ADIM, Abdullah; **Tuzluca Folkloru**, Erzurum 1970.

AKAY, Hülya; **Sivas'ta Halk Hikâyeleri**, Erzurum 1973.

AKSOY, Mesut; **Iğdır Şive ve Ağızlarından Derlenmiş Metinler Üzerinde Fonetik Araştırması**, Erzurum 1967.

AKYALÇIN, Hilmi; **Köroğu Kolların Üzerinde Bir Çalışma**, Erzurum 1973.

ALABOYUN, Hayrullah; **Mirasyedi Molla İsmail Çelebi ile Sultan Murad Hikâyesi ve Temindar Hikâyesi**, Erzurum 1981.

ALTINDİŞ, Seyfi; **Akmescit (Kayseri) Köyü Folkorundan Örnekler**, Konya 1989.

ARPACI, İsmet; **Sarıkamış Hikâye ve Masalları**, Erzurum 1975.

ATALAY, Esengül; **Kötekli (Kağızman) İki Halk Şairi-Âşık Numan Atalay-Aşık Ali Balla**, Erzurum 1978.

AVŞAR, Suna; **Ardahan Yerli Ağzı**, Erzurum 1970.

AZARİ, Gülsen; **Yaylacık Köyü (Ardahan) Folklorundan Örnekler**, Erzurum 1986.

BOZA, Yaşar; **Tahir İle Zühre**, Erzurum 1969.

BUDAK, Ayla; **İki Hallı Hikâyesi İncelemesi (Hikâye-i Pirezen)**, Erzurum 1982.

CEM, H. İbrahim; **Dede Korkut'ta Kadınlar**, Erzurum 1986.

CENGİZ, Mürvet; **Çeşitli Folklor Ürünleri Üzerinde Bir Araştırma**, Konya 1989.

ÇAĞLAR, Nevzat; **Iğdır Azerileri Ağzı Üzerinde Fonetik ve Morfolojik Bir İnceleme**, Erzurum 1968.

ÇELİK, Abdülali; **Kağızmanlı Âşık Yusuf Sezai Hayatı, Şiirleri ve Hikâyesi**, Erzurum 1975.

DADAŞ, Sırrı Numan; **Köroğlu Erzurum Rivayeti**, İstanbul 1931.

DEDE, Güler; **Kazak Türkçesindeki Kız Cibek Hikâyesinin Metin Transkripsiyonu ve Tercümesi**, İstanbul 1972.

DOĞAN, Ahmet; **Köroğlu**, Erzurum 1982.

ELÇİN, Şükrü; **Kerem İle Aslı Hikâyesi**, İstanbul 1938.

ERGENEKON, Adalet; **Köroğlu**, İstanbul 1970.

ESEN, Kemal; **Kağızmanlı Âşık Lâçin Aladağ'ın Hayatı ve Hikâyeleri**, Erzurum 1975.

ESKİOĞLU, Gamze; **Halk Masalları ve Halk Hikâyeleri**, İzmir 1987.

GÖKBAKAR, İbrahim; **Tahir İle Zühre Hikâyesi**, Ankara 1945.

GÜL, Nermin; **Halk edebiyatında Bade İçme Motifi**, Konya

GÜNAY, Nazım; **Hurşit ile Maha Mehri Hikâyesi**, Erzurum 1982.

GÜNDÜZ, Osman; **Âşık Reyhani'nin Hayatı, Hikâyeciliği ve Şiirleri**, Erzurum 1977.

GÜNEŞ, Musa; **Iğdır ve Yöresinden Derlenen Metinler**, İstanbul 1975.

GÜVEN, İrfan; **Ardamışlı Âşık Efkârî'nin Derlenmiş Üç Hikâyesi**, Erzurum 1976.

GÜVEN, Meriç; **Leyla ile Mecnun ve Melikşah ile Güllü Hanım Hikâyesi**, Erzurum 1981.

İLGÜN, Nurdoğan; **Âşık Mevlüt İhsanî'nin Hayatı ve Üç Hikâyesi**, Erzurum 1975.

KALDIRIMCI, Üstün; **Ağrı'dan derlenmiş Üç Hikâyede Epizot Çalışması**, Erzurum 1972.

KALE, Necmi; **Ağrı'dan derlenmiş Beş Hikâyede Epizot Çalışması**, Erzurum 1974.

KARA, Gönül Zeynep; **Elazığ Malatya Yöresinin Halk Edebiyat Örnekleri**, Konya 1993.

KARABACAK, Bülent; **Kerem İle Aslı Hikâyesi**, Erzurum 1970.

KARADAĞ, Muzaffer; **Iğdırlı Hasan Turan'dan Derlenmiş Beş Hikâye**, Erzurum 1975.

KAYA, Oktay; **Kars Terekeme Ağzı**, Erzurum 1966.

KAZAK, Yener; **Kars Merkez Ağzı**, Erzurum 1972.

KERİMHAN, Nazan; **Hikâye-i Peri Peyker**, Erzurum 1982.

KIZILKAYA, Selahattin; **Tortum'da Halk Hikâyeleri**, Erzurum 1975.

KOŞAR, Hatice Nilgün; **Ferhat ile Şirin Hikâyesinin Erzurum'da Bulunan Sözlü ve Yazılı Varyantlarının Karşılaştırılması**, Erzurum 1979.

KUMTEPE, Hidayet; **Iğdır Yöresi Azeri Ağzı**, Erzurum 1988.

KURT, Fatma; **Van-Erciş Folklorundan rnekler**, Konya 1993.

KUTLAY, Ayhan; **Ağrı Folkloru ve Halk Edebiyatı**, Erzurum 1972.

MERT, Mücahit; **Kars İli Merkez Kmbetli Köyü Halk Edebiyatı ve folklor rnleri**, Balıkesir 1999.

MİNGAN, M. Nuri; **Osmaniye-Cevdetiye Kasabasından Folklor rnekleri**, Erzurum 1978.

NACİOğLU, Glnur; **Osman etin'in Hayatı ve Şiirleri**, Konya 1993.

NEVRUZ, Hadi; **Elazığ Masal ve Hikâyelerinden Derlemeler**, Erzurum 1973.

ÖCAL, Targan; **Erzurum Folklorundan rnekler**, Erzurum 1971.

ÖZBEY, Şahin; **Köroğlu Destanından 11 Kol**, Erzurum 1979.

ÖZEREN, Mahmut; **Őenkaya Halk Hikâyelerinden Derlemeler**, Erzurum 1976.

ÖZKAN, Aygl; **Elmadağ (Ankara) İlçesinden Derlenmiş Halk Edebiyatı ve Folklor rnleri**, Balıkesir 1999.

ZMERAL, Nuran; **Karşlı şık İlhami Demir'in Şiir ve Hikâye Dünyası (İnceleme-Metinler)**, Ankara 1977.

ZTURGUT, Bilal; ** Hikâye: Hikâye-i Ferhad ile Şirin, Hikâye-i Raznihan ile Mahfirze, Sultan Melikşah ile Güllü Hanım'ın Hikâyesi**, Konya 1993.

ÖZTÜRK, Adalet; **Hikâye-i Mahmud Gaznev ve Hikâye-i Tayyar Zade**, Erzurum 1983.

POYRAZOğLU, Yusuf; **Arzu İle Kamber Hikâyesi (Epizot Karşılaştırması)**, İzmir 1982.

SARAÇ, Muammer; **Varaka ile Gülşah ve Cevri Çelebi Hikâyelerinin Epizot Karşılaştırılması**, Erzurum 1979.

SARI, Hasan; **Ağrı Doğubeyazit İlçesi Halk Hikyecisi Süleyman Őekin (İnceleme-Derleme-Metin)**, Erzurum 1984.

SEBİT, Muharrem; **Şark Hikâyeleri**, Erzurum 1982.

SELİM, Refik; **Azerbaycan ve Anadolu Halk Hikâyelerinin Tahlili ve Mukayesesi**, İstanbul 1934.

ŞİMŞEK, Abdullah; **Âşık Berdari Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler**, Konya 1993.

ŞİMŞEK, Esmâ; **Kaçak Nebi Hikâyesi Üzerinde Bir Çalışma**, Erzurum 1986.

TALINLI, Hatice; **Çıldırli Âşık Şenlik'in Hikâyeleri**, Erzurum 1974.

TAMİR, Ferhat; **Abilay Han Destanı, Kopuzşu Korkut (Giriş-Metin-Tercüme)**, İstanbul 1972.

TAMKOÇ, Nesrin; **Yazılı ve Sözlü Geleneğimizde Türk Halk Edebiyatı**, İzmir 1988.

TOPÇU, Salih-TOPUZ Meral; **Köroğlu Dastanı**, Elazığ 1987.

TRAK, Necile; **Yusuf ve Ahmet (Bozoğlan)**, Ankara 1945.

TURAN, Sami Bingöl; **Malazgirt Folkloru ve Halk Edebiyatı Örnekleri**, Erzurum 1973.

TÜFEKÇİ, İsmet; **Hikâyat-ı Kıssa-i Mihr ile Vefa**, Erzurum 1980.

UTKU, Haşim; **Âşık Garip**, Erzurum 1970.

ÜNALDI, Mecit; **Âşık Nusret Toruni'nin Hayatı, Hikâyeciliği ve Şiirleri**, Erzurum 1977.

YALÇIN, Ahmet; **Hasankale/Pasinler Halk Hikâyeleri**, Erzurum 1976.

YARIMCAN, Necati; **Âşık Beşir Sönmez Hayatı, Sanatı, Eserleri**, Erzurum 1974.

YILDIRAK, Z. Abidin; **Âşık Elesker, Hayatı, Sanatı, Şiir ve Hikâyeleri**, Erzurum 1974.

YILMAZ, Ramazan; **Derdiyok ile Zülfüsiyah ve Raznihan ile Mahfiruze Hikâyeleri Üzerinde Bir Çalışma**, Erzurum 1979.

YÜCE, Kemal; **Kağızmanlı Recep Hıfzi Hayatı**, Edebi Kişiliği, Şiirleri, İzmir 1990.

YÜKSEL, Hatice; **Elazığ Gazipaşa, Konya ve Taşkent'in Halk Edebiyatı Metinleri**, Konya 1993.

YÜKSEK LİSANS VE DOKTORA TEZLERİ

AÇA, Mehmet; **Kozı Körpeş-Bayan Sulu Destanı Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma**, Konya 1998. (Doktora)

ALPTEKİN, Ali Berat; **Kirman Şah Hikâyesi Üzerinde Bir Çalışma**, Erzurum 1980. (Dok. Ön çal.)

ASLAN, Ensar; **Yaralı Mahmut Hikâyesi Üzerinde Bir İnceleme**, Erzurum 1982. (Doçentlik)

DUYMAZ, Ali; **Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma**, Elazığ 1992. (Doktora)

KARA, Ruhi; **Erzincan Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma**, Ankara 1993. (Yayımlandı) (Yük. Lis.)

KARADAĞ, Metin; **Erzurum ve Çevresinden Derlenen Halk Hikâyeleri Üzerinde Araştırmalar**, Erzurum 1984. (Doktora)

KARADAĞ, Metin; **Şirvan Şah ve Şemail Banu Hikayesi Üzerinde Bir Araştırma**, Erzurum 1981. (Dok. Ön Çal.)

KARADEMİR, Mahmut; **Halk Hikâyeleri Külliyyatı (Selim-i Cevherî, ZeynelEsnam, Duhter-i Şah-ı Keşmir, Seyful-Mülûk, Yahya-yı Bermeki Metin-İnceleme**, Erzurum 1993. (Yük. Lis.)

KARATAŞ, Aynur; **Elif ile Mahmut Hikâyesi Üzerinde Bir Çalışma**, Erzurum 1992. (Yük. Lis.)

KAYA, Doğan; **Mahmut İle Nigar Hikâyesi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**, Ankara 1993. (Doktora)

MAKAS, Zeynelabidin; **Tufarganlı Abbas ve Gülgez Peri Hikâyesi Üzerinde Bir Araştırma**, Erzurum 1982. (Doktora)

MAKAS, Zeynelabidin; **Yaralı Mahmut ile Mehbûb Hanım Hikâyesi**, Erzurum 1979. (Dok. Ön Çal.)

ŞİMŞEK, Esmâ; **Arzu İle Kamber Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma**, Elazığ 1987. (Yük. Lis.)

MAKALELER

TÜRK DİLLİ MAKALELER – TÜRKİYE SAHASI

ACIPAYAMLI, Orhan; **Türkiye Folklorunda Hikâye ve Masallar Bibliyografyası**, Antropoloji, 1 (2), Ankara 1964, 121-142.

AKYOLOĞLU, İsmail Hakkı; **Köroğlu Ezgileri Üzerine Bir Çalışma, Köroğlu Semineri Bildirileri**, Ankara 1983, 15-22.

ALPTEKİN, Ali Berat; **Halk Hikayelerinin Motif ve Tip Katalogu Yapılabilir mi?**, 4. Milli Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi, 22-23 Ekim 1990 Konya.

ALPTEKİN, Ali Berat; **Karacaoğlan'ın Hayatı Etrafında Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri**, III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri II. Cilt Halk Edebiyatı, Ankara 1986, 33-44.

ALPTEKİN, Ali Berat; **Köroğlu Hikâyesinin Bolu Beyi Kolundaki Milli ve Beynelmîlel Motifler**, Köroğlu Semineri Bildirileri, Ankara 1983, 23-36.

ALPTEKİN, Ali Berat; **Köroğlu'nun Zuhuru ve Onun Bingöl'le Olan Münasebeti**, Sultan Baba ve Köroğlu, Elazığ 1987, 55-60.

BALİ, Muhan; **Latif Şah Hikâyesinin İki Varyantı ve Bilinmeyen Bir Halk Hikâyesi**, I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Program ve Bildirileri II. Cilt Halk Edebiyatı, Ankara 1975, 21-30.

BAŞGÖZ, İlhan; **Doğu Anadolu'da Folklor Derlemeleri Hakkında Bazı Notlar**, A.Ü. DTCF Dergisi, 4 (1), Kasım-Aralık 1945, 97-101.

BAŞGÖZ, İlhan; **Türk Halk Hikâyelerinde Söz Kalıpları**, I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Program ve Bildiri Özetleri, Ankara 1975, 51-52; B. Ü. Folklor Kulübü Boğaziçi Üniversitesi Halk Bilimi Yıllığı 1975, İstanbul 1975, 47-58.

CUNBUR, Müjgân; **Köroğlu destanında Lirik ve Epik Unsurlar**, Köroğlu Semineri Bildirileri, Ankara 1983, 37-52.

CUNBUR, Müjgân; **Köroğlu'nda Kahramanlık ve Birlik Ruhu**, Sultan Baba ve Köroğlu, Elazığ 1987, 47-54.

DENİZ, Rasim; **Cönklerde Köroğlu Mahlaşlı Şiirler**, Sultan Baba ve Köroğlu, Elazığ 1987, 69-78.

EKREM, M. Ali; **Arız (Arzu) ile kamber Hikâyesi**, III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri II. Cilt Halk Edebiyatı, Ankara 1986, 93-100.

ELÇİN, Şükrü; **Arzu İle Kamber'in Çankırı, Şabanözü Büyükyakalır Köyü Rivayeti**, Halk Edebiyatı Araştırmaları II, Ankara 1997, 206-209.

ELÇİN, Şükrü; **Bir Yazmadaki Hikâyeler, Halk Edebiyatı Araştırmaları II**, Ankara 1997, 639-640.

ELÇİN, Şükrü; **Bursalı Hoca Abdür-rauf Hikâyesi, Halk Edebiyatı Araştırmaları II**, Ankara 1997, 242-243.

ELÇİN, Şükrü; **Dede Korkut Kitabı'nda İslami Unsurlar**, Halk Edebiyatı Araştırmaları, c. II, Ankara 1988, 23-30.

ELÇİN, Şükrü; **Dede Korkut Kitabı'nda İslami Unsurlar**, Németh Armağanı, Ankara 1962, 145-154.

ELÇİN, Şükrü; **Deli Dumrul Hikâyesinin Bir Varyantı**, Halk Edebiyatı Araştırmaları II, Ankara 1997, 59.

ELÇİN, Şükrü; **Evhad Çelebi Hikâyesi**, Mehmet Kaplan İçin, Ankara 1988, 59-74.

ELÇİN, Şükrü; **Hikâye-i Bengi Hallaç**, Erol Güngör İçin, Ankara 1988, 191-198.

ELÇİN, Şükrü; **Hikâyet-i Bağdat Şahı**, Halk Edebiyatı Araştırmaları II, Ankara 1997, 244-251.

ELÇİN, Şükrü; **Hikâyet-i Kızılalma**, Halk Edebiyatı Araştırmaları II, Ankara 1997, 252-253.

ELÇİN, Şükrü; **Kerem İle Aslı Hikâyesi**, Halk Edebiyatı Araştırmaları II, Ankara 1997, 115-117.

ELÇİN, Şükrü; **Kitabî, Mensur, Realist İstanbul Halk Hikâyeleri**, Halk Edebiyatı Araştırmaları II, Ankara 1997, 69-98.

ELÇİN, Şükrü; **Sansar Mustafa Hikâyesi**, Halk Edebiyatı Araştırmaları II, Ankara 1997, 210-234.

ELÇİN, Şükrü; **Türk Destan, Masal ve Hikâyelerinde Atla İlgili İnanışlar**, Halk Edebiyatı Araştırmaları II, Ankara 1997, 525-529.

EREN, Hasan; **Beyböyrek Hikâyesinin Yeni Bir Varyantı**, Dünya Edebiyatından Seçmeler, 1 (4), Ekim 1977, 38-43.

ERGUN, Metin; **Bamsıbeyrek ve Alpamış Destanı'nın Rivayetleri**, 23-25 Mayıs 1988 Türk Tarihinde ve Kültüründe Bayburt Sempozyumu 1. Kitap, Erzurum 1989, 162-168.

ERGUN, Metin; **Türkmen Halk Hikâyelerinde Biçim ve Anlatma Tekniği**, 4. Milli Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi, 22-23 Ekim 1990 Konya.

GÖKŞEN, Enver Naci; **Halk Hikâyelerinde Cevher**, Köy Postası, 175, Şubat 1959, 6.10.13.

GÖRKEM, İsmail; **Köroğlu'nun Şiirlerinde Kahramanlık Unsurları**, Sultan Baba ve Köroğlu, Elazığ 1987, 61-68.

GÜLSEVİN, Gürer; **Kırk Vezir Hikâyesi**, V. Milli Türkoloji Kongresi, 23-28 Eylül 1985, İstanbul.

GÜNAY, Umay; **Âşık Edebiyatında Rüya Motifinin Tipleri ve Tahlili**, Mehmet Kaplan'a Armağan, İstanbul 1984, 153-173.

GÜNAY, Umay; **Türk Halk Hikâyelerinin Değerlendirilmesi Konusunda Düşünceler**, 4. Milli Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi, 22-23 Ekim 1990 Konya.

KAPLAN, Mehmet; **Dede Korkut Kitabı, Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3-Tip Tahlilleri**, İstanbul 1985, 47-65.

KAPLAN, Mehmet; **Dede Korkut Kitabı'nda Kadın**, Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 1, İstanbul 1976, 41-54.

KAPLAN, Mehmet; **Oğuz Kağan Destanı İle Dede Korkut Kitabında Eşya ve Aletler**, Jean Deny Armağanı, Ankara 1958, 135-162.

KAPLAN, Mehmet; **Oğuz Kağan Destanı İle Dede Korkut Kitabında Kadın**, Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 1, İstanbul 1976, 70-94.

KAPLAN, Mehmet; **Türk Destanında Alp Tipi**, Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 1, İstanbul 1976, 11-20.

KARAHAN, Abdülkadir; **Aşık Edebiyatı**, İslam Ansiklopedisi, (Türkiye Diyanet Vakfı Yay.), c. III, İstanbul 1991, 552.

KAYA, Doğan; **Ruhsati'nin Uğru İle Kadı Hikâyesi**, Folklor ve Etnografya Araştırmaları 1985, İstanbul 1985, 135-168.

KAYA, Doğan; **Sivahlı Hikâyeci Ahmet Bozkurt ve Mahmut ile Nigar Hikâyesi**, 4. Milli Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi, 22-23 Ekim 1990 Konya.

KOZ, M. Sabri; **Yüz kırk Yıl Önce Yazıya Geçirilmiş Bir Halk Hikâyesi: Murat Şah**, 4. Milli Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi, 22-23 Ekim 1990 Konya.

KÖKSAL, Hasan; **Halk Masalları ve Hikâyelerinin Değişmez İki Karakteri: Keloğlan ve Köse**, 4. Milli Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi, 22-23 Ekim 1990 Konya.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad; **Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman Hikâyesi Hakkında Yeni Vesikalar**, Atsız Mecmua, 1(10), Şubat 1932, 239-246.

MAKAS, Zeynelabidin; **Kaçak Kerem Hikâyesi, Bu Hikayenin Kafkasya ve İran'daki Akisleri**, 4. Milli Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi, 22-23 Ekim 1990 Konya.

MİROĞLU, Hüseyin; **Bir Halk Hikâyesi: Yaralı Mahmut**, Mengüceli, 17, Eylül 1981, 41- 42.

NUTKU, Özdemir; **Eski Bir Yazmadaki Meddah Hikâyeleri**, I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Program ve Bildiri Özetleri, Ankara 1975,108-109.

ÖZKAYA, Yücel; **Köroğlu'nun Tarihi Şahsiyeti**, Köroğlu Semineri Bildirileri, Ankara 1983, 67-70.

ÖZTELLİ, Cahit; **Halk Hikâyelerinde İdeoloji**, Hisar, 4 (70), Temmuz 1956, 7.

ÖZTELLİ, Hüseyin Cahit; **Dede Korkut Beyböyrek'in Zile Varyantı**, 19 Mayıs, 66, 19 Mayıs 1944, 13.

PEKİN, Nermin; **XIX. Asır Halk Hikâyelerinde Ferhad ve Şerife Hânım Hikâyesi**, Kubbealtı Akademi Mecmuası, 6 (4), Ekim 1977, 67-75.

SAKAOĞLU, Saim; **Köroğlu Üzerine Yapılan Çalışmalar ve Edebiyatımızdaki Yeri, Sultan Baba ve Köroğlu**, Elazığ 1987, 79-83.

SAKAOĞLU, Saim; **Son Meddah Behçet Mahir'in Hikâye Repertuarı**, 4. Milli Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi, 22-23 Ekim 1990 Konya.

SARACOĞLU, Ali; **Türk Halk Şiirinde Ercişli Emrah Gerçeği ve Emrah İle Selbihan Hikâyesi**, I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Program ve Bildiri Özetleri, Ankara 1975, 77.

SEYİDOĞLU, Bilge; **Dede Korkut Hikâyelerinde Fantastik Unsurlar**, II. Milli Türkoloji Kongresi, 5-9 Şubat 1979, İstanbul.

ŞİMŞEK, Esmâ; **Hal Mahmut Hikâyesi (Kadirli Varyantı)**, Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı, Ankara 1998, 292-300.

TAŞLIOVA, Aşık Şeref; **Kars'ta Aşıklık Geleneği ve Halk Hikâyeleri**, Türk Halk Edebiyatı ve Folklorunda Yeni Görüşler II, Ankara 1985, 137-146.

TÜRKMEN, Fikret; **Anadolu'da Türkmenistan Menşeli Bir Halk Hikayesi: Yusuf Şah İle Ahmet Han**, VI. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul 19-23 Eylül 1988.

TÜRKMEN, Fikret; **Köroğlu'nun Özbek ve Ermeni Varyantları**, Köroğlu Semineri Bildirileri, Ankara 1983, 83-90.

WALKER, Barbara K.; **Türk Halk Hikayelerinde Tabiatüstü Yollarla Doğmuş Çocukların Başlarına Gelen Maceralar**, III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri II. Cilt Halk Edebiyatı, Ankara 1986, 395-402.

YILDIRIM, Dursun; **Doğu Batı Versiyonunda Köroğlu'nun Doğuşu ve Biyografisi**, IV. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul, 20-25 Eylül 1982.

YÜCEL, Bilal; **Babür Şah Hikayesi**, 4. Milli Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi, 22-23 Ekim 1990 Konya.

YÜKSEL, Hasan Avni; **Hikâye Anlatma Geleneğinde Hikâye Anlatıcısı ve Çevre**, Türk Kültürü Araştırmaları XXVI/2 1988, Ankara 1989, 215-228.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	TUĞBA KARAKAYA
Doğum Yeri	KONYA/ÇUMRA
Doğum Tarihi	01.01.1992

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
Fakülte	FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ
Bölüm	TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	YDS (.....) YÖKDİL (60) TOEFL (.....)
-----------	---------------------------------------

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
Görevi/Pozisyonu	ÖĞRETMEN
Tecrübe Süresi	2 YIL

KATILDIĞI

Kurslar	Yabancılara Türkçe Öğretim Sertifikası, Türk İşaret Dili Sertifikası, İngilizce Sertifikası
---------	---

İLETİŞİM

Adres	Şehitler Mahallaesi Ahmet Arslan Caddesi Doğan Yapı 45/2 B Blok Daire 7
E-mail	tugba_bay42@hotmail.com